

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

FINANSINIŲ PRODUKTŲ LIETUVOS RINKOJE VERTINIMAS, SUDARANT PRODUKTŲ PASIŪLOS ŽEMĖLAPI

GALUTINĖ VERTINIMO ATASKAITA

2017 m. lapkričio 27 d.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS	6
1. LIETUVOS FINANSINIŲ PRODUKTŲ PASIŪLOS ANALIZĖ	8
1.1. Išorinio finansavimo prieinamumas Lietuvoje: ES paramos vaidmuo	8
1.2. Finansų rinkos produktai	10
1.3. Finansinių produktų teikėjai	15
2. FINANSINIŲ PRODUKTŲ RINKOS STATISTINĖ ANALIZĖ	25
2.1. Kredito ir mokėjimų rinkos produktų statistinė analizė	25
2.1.1. Paskolų verslui rinkos tendencijos	25
2.1.2. Lizingo rinkos tendencijos	30
2.1.3. Faktoringo rinkos tendencijos	30
2.2. Privataus ir rizikos kapitalo rinkos tendencijos	31
2.3. Pirminės vertybinių popierių rinkos analizė	32
2.4. Šalies institucijų siūlomų finansinių produktų rinkos statistinė analizė	34
2.5. ES institucijų siūlomų finansinių produktų rinkos statistinė analizė	37
3. LIETUVOS FINANSINIŲ PRODUKTŲ ŽEMĖLAPIO KŪRIMO METODOLOGIJA	39
4. FINANSINIŲ PRODUKTŲ RINKOS ANALIZĖ IR FINANSINIŲ PRODUKTŲ ŽEMĖLAPIO KONCEPCIJOS VERTINIMAS	42
4.1. Finansinių produktų rinkos tyrimo rezultatai ir jų analizė	42
4.2. Finansinių produktų žemėlapių koncepcijos vertinimas	49
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS	58
REKOMENDACIJOS FINANSINIŲ PRODUKTŲ STEBĖSENAI	59
LITERATŪRA	61
1 Priedas. Finansų rinkos dalyviai	63
2 Priedas. EIB finansuojami Lietuvos projektai	65
3 Priedas. ŠIB suteiktų paskolų sąrašas	66
4 Priedas. Finansinių produktų rinkos tyrimo anketa	67
5 Priedas. Finansinių produktų žemėlapis	71

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 Lentelė. Paskolų tipai ir jų aprašymas.....	11
2 Lentelė. Lietuvos banko pateikiami sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimosi platformų operatoriai	17
3 Lentelė. INVEGA sudarytos sutartys su kredito įstaigomis dėl garantijų už paskolas ir finansinės nuomos sutartis	19
4 Lentelė. Ūkio ministerijos planai dėl rizikos kapitalo fondų steigimo (šaltinis: Ūkio ministerija, VŽ)	32
5 Lentelė. Bendrovės, platinusios akcijas pirminėje rinkoje	34
6 Lentelė. Verslo vystymo ir plėtros problemos ir jų svarba	44
7 Lentelė. Respondentų dalis, kuri naudojasi arba ketina naudotis atitinkama finansine priemone arba kuriems ji neaktuali	45
8 Lentelė. Veiksnių, lemiančių finansinių priemonių pasirinkimą, svarba	45
9 Lentelė. Populiariausios verslo finansavimo institucijos	48
10 Lentelė. Verslo finansavimo priemonės poveikis privataus sektoriaus įmonei.....	48
11 Lentelė. Verslo finansavimo priemonės poveikis viešojo sektoriaus įmonei.....	49
12 Lentelė. Finansų produktų rinkos vystymosi iššūkiai ir tendencijos.....	50
13 Lentelė. Alternatyvaus bankams finansavimo ypatumai	51
14 Lentelė. Viešųjų fondų ir bankų vertinimo kriterijai.....	52
15 Lentelė. Bankinio sektoriaus ypatumai	52
16 Lentelė. Finansinių produktų rinkos vystymo tobulinimo kryptys	53
17 Lentelė. Tarpininkų vaidmuo kuriant finansinius produktus	54
18 Lentelė. Finansinių produktų grupės.....	55
19 Lentelė. Finansinių produktų stebėsenos priemonių planas	59

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Vertinime analizuojamos finansinių produktų grupės	10
2 pav. Verslo paskolų rinka.....	12
3 pav. Finansinių produktų teikėjų klasifikacija	16
4 pav. Quaero Europos infrastruktūros fondas, pagal finansuojamas sritis, mln. EUR	23
5 pav. Paskolų įmonėms struktūra pagal paskolos trukmę 2017 m. birželio 30 d. (paskolų likučiai)	25
6 pav. Paskolų įmonėms portfelio kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn.	25
7 pav. Paskolų įmonėms portfelio kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn. pagal paskolos trukmę	26
8 pav. 2017 m. I pusmetį išduotų naujų paskolų įmonėms struktūra pagal paskolos trukmę	26
9 pav. Finansų įstaigų suteiktų naujų paskolų įmonėms kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn.	27
10 pav. Finansų įstaigų suteiktų naujų paskolų įmonėms kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn. pagal paskolos trukmę	27
11 pav. Paskolų portfelio pasiskirstymas pagal įmonių ekonominę veiklą.....	28
12 pav. Pinigų finansų įstaigų paskolų (naujų susitarimų) palūkanų normos	28
13 pav. Ne finansų bendrovių skolos bei jos santykio su BVP kitimo tendencijos	29
14 pav. Naujų paskolų įmonėms bei ekonominių vertinimų rodiklio kitimo tendencijos (šaltinis: LB ir Statistikos departamento duomenys).....	29
15 pav. Lietuvos lizingo rinka (šaltinis: LBA).....	30
16 pav. Faktoringo apyvartos ir portfelio dinamika (šaltinis: LBA).....	31
17 pav. Užregistruotų akcijų emisijų skaičius.....	33
18 pav. Viešai išplatintų akcijų pirminėje rinkoje vertė bei sandorių skaičius 2000 – 2015 m.	33
19 pav. INVEGA garantijų suma bei garantuotų paskolų suma 2012–2016 m.	35
20 pav. EIB skolinimas Lietuvoje pagal sektorius 2012–2016 m. (mln. EUR)	37
21 pav. Tyrimo metodologija.....	39
22 pav. Loginė kokybinės turinio (content) analizės seka	41
23 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos sritį	42
24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal sektorių	42
25 pav. Privataus sektoriaus įmonių pasiskirstymas pagal veiklos stadiją.....	43
26 pav. Privataus sektoriaus įmonių pasiskirstymas pagal veiklos metus.....	43
27 pav. Finansinių priemonių populiarumas skirtingose įmonių vystymosi stadijose	47

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AEI – Atsinaujinantys energijos šaltiniai

AKF2 – Atviras kreditų fondas 2

BIF – Baltijos inovacijų fondas

DNMF – Daugiabučių namų modernizavimo fondas

ECB – Europos centrinis bankas

EIB – Europos investicijų bankas

EIF – Europos investicijų fondas

ENEF – Energijos efektyvumo fondas

ES – Europos Sąjunga

ETVB – Europos Tarybos vystymo bankas (*angl.* The Council of Europe Development Bank)

INVEGA – UAB „Investicijų ir verslo garantijos“

JEREMIE – Bendrieji Europos ištekliai labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms (*angl.* Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises)

JESSICA – Jungtinė Europos parama tvarioms investicijoms miestuose (*angl.* Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas)

PRP – Pasidalytos rizikos paskolos

SVV – Smulkus ir vidutinis verslas

ŠIB – Šiaurės investicijų bankas

VIPA – UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra

VSF2 – Verslumo skatinimo fondas 2014–2020, finansuojamas iš Europos socialinio fondo

IVADAS

Šiuo metu Lietuvos finansų rinkoje veikia šios finansinės priemonės: paskolos, garantijos, investicijos į nuosavą kapitalą ar kvazinuosavą kapitalą ir kitos, su rizikos pasidalijimu susijusios, priemonės. Jų spartų augimą sąlygojo didėjantis rinkos poreikis ir Europos Sąjungos (toliau – ES) verslumo skatinimo iniciatyvos.

Planuojant 2017–2027 m. ES investavimo kryptis Lietuvoje svarbu ne tik maksimizuoti finansinius išteklius, tačiau itin svarbiu aspektu tampa kokybiškas strateginis planavimas, t. y. tinkamas svarbiausių sprendinių problemų visoje Lietuvoje ir atskirose jos teritorijose nustatymas, aiškus įvertinimas nuo kokių sąlygų (investicinių, reguliacinių, mokestinių, komunikacinių ar kitų) jos priklauso, taip pat viešųjų išlaidų finansavimo šaltinių, skirtų šioms problemoms spręsti, integruotas planavimas.

Finansinių produktų rinka dažnai yra ne tik praktikų, bet ir mokslininkų diskusijų objektas. Finansinio sektoriaus plėtros tendencijas Lietuvoje analizavo Balkevičius (2012¹), Kuodis (2008²) Garbaravičius ir Kuodis (2002³) ir kt. Tačiau finansinių produktų rinkos tyrimų sritis išlieka fragmentuota, pasigendama sisteminio požiūrio integruojant ES finansines priemones į šalies finansų rinką. Išsamūs finansinių produktų rinkos tyrimai bei sisteminis požiūris į įvairiais šaltiniais finansuojamus finansinius produktus sudarytų sąlygas didinti siūlomų finansinių produktų efektyvumą, padėtų tikslingiau nukreipti jiems skiriamas ES lėšas bei padėtų išvengti produktų dubliavimo ir investavimo į tuos pačius objektus.

Būtent toks yra šio **vertinimo**⁴ **tikslas** – užtikrinti ES struktūrinių fondų lėšomis sukurtų / numatomų kurti finansinių priemonių integralumą su kitais rinkoje veikiančiais instrumentais bei didinti jų efektyvumą.

Vertinimo metu buvo peržiūrėti ir išanalizuoti Lietuvoje siūlomi finansiniai produktai (finansinės priemonės) bei sudarytas Lietuvos finansinių priemonių žemėlapis. Taip pat pateiktos rekomendacijos dėl tolesnės Lietuvoje įgyvendinamų finansinių priemonių stebėsenos.

Vertinimo objektas – finansiniai produktai (finansinės priemonės) Lietuvoje. Šiame darbe analizuojami finansiniai produktai skirti verslo, viešosios infrastruktūros plėtrai ir energijos efektyvumui didinti.

Finansinių produktų (finansinių priemonių) žemėlapis – tai finansinių produktų (finansinių priemonių) visuma, susisteminta ir suklasifikuota pagal įvairius požymius (pvz., pagal finansinių produktų grupes, teikėjus, finansuojamą sritį ar tikslingumą ir pan.)

Iki šiol tokio finansinių produktų žemėlapio Lietuvoje nebuvo. Galima rasti nebent tik pavienius finansinių priemonių struktūrą iliustruojančius pavyzdžius: ES fondų interaktyvus žemėlapis (EU Funds map⁵).

Šią vertinimo ataskaitą sudaro keturios pagrindinės dalys:

I dalis. Lietuvos finansinių produktų pasiūlos analizė. Šiame skyriuje glaustai pristatomi Lietuvos finansų rinkoje egzistuojantys finansų produktai ir jų teikėjai.

II dalis. Finansinių produktų rinkos statistinė analizė. Šiame skyriuje pateikiami paskolų, lizingo, faktoringo, garantijų ir privataus bei rizikos kapitalo rinkų statistiniai duomenys ir jų dinamika.

¹ Balkevičius, A. (2013). Finansų sektoriaus raidos įtaka ūkio plėtrai. *Business systems and economics*, No.2(2), 2012.

² Kuodis, R. (2008). Lietuvos ekonomikos transformacija 1990–2008 metais: etapai ir pagrindinės ekonominės politikos klaidos. *Pinigų studijos*, 2: 97–105.

³ Garbaravičius, T. ir Kuodis, R. (2002). Lietuvos finansų sektoriaus struktūra ir funkcionavimas. *Ekonomikos teorija ir praktika. Pinigų studijos*, 1. Žiūrėta 2012 m. gegužės 15 d. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/2002_m_nr_1_1

⁴ Vertinimas atliktas pagal 2017 m. rugpjūčio 1 d. tarp LR Finansų ministerijos ir UAB „VG CONSULT“ pasirašytą paslaugų teikimo sutartį Nr. 14P-56 „Dėl Finansinių produktų Lietuvos rinkoje vertinimo, sudarant produktų pasiūlos žemėlapi, paslaugų“.

⁵ EU Funds map. Prieiga per internetą: <http://equinoxadvisory.com/services/eu-funding/eu-financial-instruments/>

III dalis. Lietuvos finansinių produktų žemėlapių kūrimo metodologija. Šiame skyriuje aprašoma finansinių produktų žemėlapių kūrimo metodologija, kuri apima kiekybinės apklausos ir kokybinio tyrimo metodologijos priėgą.

IV dalis. Finansinių produktų rinkos analizė ir finansinių produktų žemėlapių koncepcijos vertinimas. Šiame skyriuje pateikiami apibendrinti finansinių produktų rinkos analizės ir finansinių produktų žemėlapių koncepcijos vertinimo rezultatai.

1. LIETUVOS FINANSINIŲ PRODUKTŲ PASIŪLOS ANALIZĖ

1.1. Išorinio finansavimo prieinamumas Lietuvoje: ES paramos vaidmuo

Finansavimo funkciją galima apibrėžti kaip reikalingo pinigų kiekio suteikimą konkrečiu laiku ir priimtinomis sąlygomis. Su lėšų poreikiu susiduriama nuolat ir įvairiausiems tikslams, pvz., darbuotojų algoms, biuro nuomai, investicijoms į statybas, renovaciją, įrangos įsigijimą, jos atnaujinimą ar pan.

Verslo finansavimo priemonės skirstomos į vidaus ir išorės. Jos gali būti finansuojamos nuosavomis lėšomis, skolintomis lėšomis arba pasirenkant šiuos būdus kartu. *Įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo* apžvalgoje⁶ (2016) teigiama, kad įmonių, naudojančių tik vidaus finansavimo šaltinius, dalis yra apie 50 %. Užtikrinti, kad savo gaunamų pajamų visada pakaks bet kurio laikotarpio išlaidoms padengti gana sudėtinga, todėl dažnai įmonės neapsiriboja vien vidiniais finansavimo šaltiniais. Nepakankant nuosavų šaltinių, verslo vystymasis finansuojamas iš išorinių finansavimo šaltinių.

Kasmet UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (toliau – INVEGA) užsakymu visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „Spinter tyrimai“ atliekamų tyrimų duomenys rodo ne tik didėjančią Lietuvos gyventojų norą kurti nuosavą verslą bei įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, tačiau taip pat ir suinteresuotumą išorinio finansavimo galimybėmis verslo pradžiai. Atlikto tyrimo duomenimis nustatyta, kad daugumai verslo atstovų (daugiau kaip 40 %) siekiant įgyvendinti turimus verslo plėtros planus, reikia finansavimo iš išorės. Iš tyrimo duomenų matyti, kad išorinio finansavimo verslo pradžiai tikėtusi apie nuosavą verslą galvojantys Lietuvos gyventojai: 25 % apklaustųjų norėtų pradėti nuosavą verslą, o kas antras respondentas (49 %) verslo pradžiai imtų paskolą.

Didžioji dalis gyventojų, norinčių pradėti verslą ir siekiančių sumažinti skolinimosi kaštus, ketina pasinaudoti daugiau nei viena INVEGOS administruojama verslui skirta priemone. Populiariausios tarp gyventojų ir toliau išlieka lengvatinių paskolų priemonės – 2017 metais ketinančių pasinaudoti jomis procentas lieka nepakitęs nuo 2016 m. gruodžio mėn. (55 %). Tyrimas taip pat rodo, kad auga kitų, INVEGA siūlomų, priemonių populiarumas: 2017 m. viduryje 45 % apklaustųjų gyventojų planavo pasinaudoti garantijomis (2016 m. gruodžio mėn. apklausos duomenimis šia priemone planavo pasinaudoti 41 %), 44 % – daliniu palūkanų kompensavimu (2016 m. gruodžio mėn. šia priemone planavo pasinaudoti 37 % apklaustųjų), 30 % ketino pasinaudoti konsultacijų verslui kompensavimu (2016 m. gruodžio mėn. tokių respondentų buvo 28 %).

Smulkus ir vidutinis verslas (toliau – SVV) vis drąsiau ima paskolas iš bankų ir kredito unijų bei įsigyja gamybinę įrangą finansinio lizingo būdu, pasinaudodamos garantijų galimybe. Šiemet, pirmąjį pusmetį, trečdaliu daugiau garantijų prašymų sulaukusi verslo skatinimo priemonės įgyvendinanti INVEGA pastebi, kad investicinius projektus skolintomis lėšomis vis dažniau ryžtasi įgyvendinti ne tik patyrę rinkos dalyviai, bet ir trumpiau nei metus veiklą vykdančios įmonės bei fiziniai asmenys.

Nuo įstojimo į ES, Lietuva verslo konkurencingumui, ekonomikos bei infrastruktūros stiprinimui gauna ES paramą. 2015 m. atliktas potencialių pareiškėjų Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti tyrimas⁷ parodė, kad beveik pusė (47 %) tyrimo metu apklaustųjų potencialių pareiškėjų yra gavę lėšų iš ES investicinių fondų. Tarp ES investicinių fondų gavėjų – dažniau 20 ir daugiau darbuotojų turinčios įmonės / įstaigos, viešosios įstaigos, sektoriaus ir valstybės ar savivaldybės įmonių / įstaigų bei Vilniuje įsikūrę ūkio subjektai. Kiek daugiau nei trečdalis (35 %) respondentų sutinka, kad finansinės priemonės (lengvatinės paskolos, garantijos) yra efektyvesnės investicijos lyginant su subsidijomis (negražinamomis lėšomis). Vis dėlto, kiek daugiau nei pusė (55 %) potencialių pareiškėjų norėtų gauti daugiau informacijos apie ES investicinius fondus. Respondentai dažniausia stokoja informacijos apie tinkamumą gauti ES fondų investicijas (67 %) ir

⁶ INVEGA. Auga papildomo finansavimo poreikis verslo pradžiai ir plėtrai. 2017-08-01. invega.lt/lt/auga-papildomo-finansavimo-poreikis-verslo-pradziai-ir-pletrai/

⁷ <http://www.esinvesticijos.lt/docview/?id=10206&h=98b07&t=Ataskaita%20-%20FinMin%20potencialus%20pareiskejai%20201609>

apie finansuojamas sritis (65 %). Dauguma respondentų (73 %) laikosi nuomonės, kad ES struktūrinių fondų lėšos yra investicijos į didžiausią pridėtinę vertę kuriančias sritis. Maždaug kas penktas (19 %) tyrimo dalyvis mano, kad ES lėšos yra parama Lietuvai kasdienėms problemoms spręsti.

2016 m. rugsėjo mėn. atliktas Lietuvos gyventojų tyrimas⁸ apie ES struktūrinių fondų paramą Lietuvai parodė, kad dauguma šalies gyventojų suvokia ES investicijų naudą siekiant teigiamų socialinių ir ekonominių pokyčių bei gyvenimo kokybės gerinimo. Didžioji dalis (81 %) tyrimo dalyvių teigia pajutę asmeninę ES investicijų naudą, 15 % naudos nepajuto. Labiausiai pritariama teiginiui, kad ES investicijos prisideda prie gyvenimo kokybės gerinimo (87 %). 82 % respondentų sutinka, kad ES investicijos padeda siekti teigiamų ekonominių pokyčių šalyje. Investicijomis, siekiant teigiamų socialinių pokyčių šalyje, tiki 80 % respondentų. 77 % pripažįsta, kad dėl ES investicijų bendruomenės, nevyriausybinių organizacijos (NVO), verslo atstovai ir vietos valdžia yra labiau pajėgūs kartu spręsti socialines problemas.

Pagrindą Lietuvos ūkio konkurencingumui didėti ilguoju laikotarpiu sudaro ir efektyvi, tausojančiu išteklių naudojimu paremta ekonominė infrastruktūra, kartu sukurianti verslo ir visuomenės mobilumo, bendravimo ir bendradarbiavimo prielaidas. Atsižvelgiant į šalies geografinės padėties teikiamus privalumus (tranzitui palanki padėtis) ir apribojimus (periferinė padėtis ES bendroje rinkoje, mažas gyventojų tankis) didelis dėmesys tenka subalansuoto transporto infrastruktūros tinklo, atitinkančio mobilumo poreikius bei sudarančio palankias sąlygas tranzitui ir transporto paslaugų eksportui, plėtrai. Numatoma tolimesnė TEN-T tinklo Lietuvoje pralaidumo (pvz., geležinkelio Rail Baltica) plėtra, kartu tobulinant šiuo metu menką, tačiau pažangų ūkio augimą ribojantį Lietuvos pasiekiamumą (oro transportas). Periferiškumą bus siekiama įveikti ir sudarant infrastruktūrinę prielaidas tarptautinėms energetikos tinklo jungtims kurti, taip mažinant Lietuvos energetinę priklausomybę nuo vieno tiekėjo bei užtikrinant patikimą ir saugų energijos tiekimą Lietuvos vartotojams. Investuojant į gyvenimo aplinkos ir kokybės skirtumų tarp pagrindinių šalies miestų ir mažesnių miestų mažinimą (gerinant identifikuotų miestų ir kaimo vietovių gyvenamąją aplinką, bendruomeninę ir viešąją infrastruktūrą, panaudojant jų socialinį, kultūrinį ir gamtinį potencialą) ir derinant šias investicijas su įvairiomis verslo skatinimo, socialinės integracijos priemonėmis, tikimasi išlaikyti tų vietovių patrauklumą dirbti ir gyventi⁹.

2016 m. atliktas kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių *ex-ante* vertinimas¹⁰ parodė, kad bendras investicijų trūkumas (pasiūlos-paklausos skirtumas) susisiekiimo sektoriuje yra 2,44 mlrd. EUR, iš jų 562 mln. EUR kelių infrastruktūros srityje. Nuolatine ir didėjanti transporto paslaugų paklausa bei tai, jog didžioji pajamų dalis gaunama iš tiesioginių vartotojų rodo, kad transporto sektorius yra pajėgus įgyvendinti pelningus projektus. Išimtis būtų tik kelių infrastruktūros sektorius, kuris generuoja tik labai nedidelę dalį pajamų iš infrastruktūros naudotojų ir yra valstybės centralizuotai finansuojamas. Finansinių priemonių panaudojimas valstybinės reikšmės kelių rekonstrukcijai pastaraisiais metais tapo ypač aktualus. Investicijų paklausą nulemia potencialios galimybės gauti ES paramą. Kai kurie projektų vykdytojai akcentuoja, jeigu parama nebūtų suteikiama, jie atsisakytų inicijuojamų projektų įgyvendinimo. Šiuo metu didelė dalis projektų kelių infrastruktūros sektoriuje yra finansuojama negražintinų subsidijų lėšomis.

Gamtos ištekliai, kuriais neišvengiamai naudojasi visas pasaulis, senka, todėl ilgalaikėje perspektyvoje įmanomas tik tausojančiu išteklių naudojimu paremtas augimas. Šis apribojimas ir poreikis pereiti prie konkurencingos mažo CO₂ kiekio technologijų ekonomikos kartu sąlygoja ir papildomų galimybių naujovėms kurti ir diegti atsiradimą. Dideliu energijos intensyvumu pasižyminčiam Lietuvos ūkiui būtini pokyčiai didinant energijos vartojimo efektyvumą ir alternatyvių energijos išteklių naudojimą. ES parama padeda spręsti ne tik klimato kaitos ir aplinkosaugos, bet ir energijos tiekimo saugumo iššūkius. Teikiant tiesioginę paramą kogeneracijos technologijų diegimui, numatoma kelis kartus padidinti iš AEI generuojamos centralizuotos šilumos

⁸ http://www.esinvesticijos.lt/docview/?url=/uploads/documents/docs/4623_c94a54622736cd0000e77a9b1d4591ff.doc

⁹ LR 2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m.

¹⁰ Centrinė projektų valdymo agentūra ir Viešųjų investicijų plėtros agentūra. Kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių *ex-ante* vertinimas, 2016

dalį, taip pat padidinti verslo poreikiams generuojamos energijos kiekius, o investuojant į viešųjų ir gyvenamųjų pastatų energetinį efektyvumą tikimasi sutaupyti iki trečdaliao šilumos energijos¹¹.

EIB (2017) teigia, kad šiuo metu investicijų į energijos vartojimo efektyvumą poreikis kaip niekada didelis, todėl planuoja ir toliau remti ypač reikalingą daugiabučių namų atnaujinimą ir modernizavimą¹².

1.2. Finansų rinkos produktai

Lietuvos rinkoje siūloma daugybė įvairių finansinių produktų, kuriais gali pasinaudoti verslas. Šis vertinimas apima kredito ir mokėjimo rinkos produktus bei alternatyvius finansinius instrumentus. Produktų išskaidymas į grupes pateikiamas 1 pav.

1 pav. Vertinime analizuojamos finansinių produktų grupės

Šaltinis: sudaryta autorių

Paskolų grupė

Paskola yra bene dažniausiai paplitęs finansų produktas, kurį norint gauti, reikia bankui įkeisti turtą, kurio vertė 1,5 karto didesnė negu norima gauti paskolos suma. Palūkanų dydis priklauso nuo valiutos, kuria norima skolintis ir vidutinės šešių mėnesių tarpbankinės skolinimosi šia valiuta palūkanų normos LIBOR. Paskolos gali būti kelių tipų: *paskola naujoms smulkioms įmonėms, investicinė paskola, lengvatinė paskola, paskola apyvartiniam kapitalui, tarpusavio skolinimosi paskola* (žr.1 lentelė).

¹¹ LR 2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m.

¹² <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2017/2017-066-lithuania-new-support-for-energy-efficiency-in-multi-apartment-buildings?lang=-lt>

1 lentelė. Paskolų tipai ir jų aprašymas

Paskolos tipas	Aprašymas
Paskola naujoms smulkiosioms įmonėms	Paskola naujoms įmonėms, skirta investicijoms į ilgalaikį materialų bei nematerialų turtą (pvz. ilgalaikiam turtui pirkti, statyti, remontuoti) ir apyvartiniam kapitalui finansuoti. Minimali paskolos suma – 2 000 EUR.
Paskola apyvartiniam kapitalui	Tai trumpalaikis kreditavimas, skirtas įmonės apyvartinio kapitalo poreikiams patenkinti ar verslui plėtoti.
Investicinė paskola	Ilgalaikė paskola įmonėms, skirta įrangai ar gamybiniam pastatams pirkti ir rekonstruoti bei naujiems verslo projektams finansuoti. Tokio tipo paskola naudinga įmonei norint pirkti ar statyti pastatus arba įsigyti iki šiol nuomotą įrangą ir pan.
Lengvatinė paskola	Kredito įstaigos gauna lėšas iš Lietuvos valstybės teikti paskolas smulkiajam ir vidutiniam verslui. Įmonės gali kreiptis į kredito institucijas dėl paskolų gavimo, kurios skirtos investicijoms ir (arba) apyvartinėms lėšoms finansuoti. Lengvatinės paskolos taip pat gali būti teikiamos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą programą.
Tarpusavio skolinimosi paskola	Tai per sutelktinio finansavimo platformą teikiama paslauga, kai rėmėjai skolina įmonei pinigus susitariant, kad šie pinigai bus grąžinti su palūkanomis. Ši rūšis labai panaši į tradicinį skolinimąsi iš banko, išskyrus tai, kad skolinamasi iš daugybės investuotojų.

Šaltinis: sudaryta autorių

Paskolas galima skirstyti į tokias grupes:

- Kreditų įstaigų lėšomis teikiamos paskolos;
- Paskolos teikiamos kreditų įstaigų pagal valstybės nustatytus reikalavimus (pvz. INVEGA, VIPA priemonės);
- Paskolos teikiamos per sutelktinio finansavimo platformas;
- ES lygmens (pvz. COSME).

Verslilietuva.lt paskolų verslui rinkos dalyvių skirsto pagal įmonių amžių ir paskolos kainą (žr. 2 pav.).

2 pav. Verslo paskolų rinka

Šaltinis: verslilietuva.lt, 2017-08-19

Yra skiriamos dvi **lizingo** rūšys: finansinis ir veiklos. Finansinio lizingo atveju pasibaigus sutarties terminui išperkamas turtas pereina lizingo gavėjo nuosavybėn, o veiklos – turtas lieka lizingo bendrovės nuosavybėje. Galima atgalinio lizingo paslauga, kurios esmė – bankas nuperka iš įmonės

jos turtą ir jai pačiai po kurio laiko parduoda jį lizingo būdu. Taip siekiama panaudoti ilgalaikiame turte įšaldytas lėšas. Paprastai lizingo paslaugos palūkanos būna kiek aukštesnės negu bankų palūkanos.

Faktoringas – tai paslaugų visuma, pagrįsta piniginio reikalavimo (debitorinio įsiskolinimo) perdavimu faktoringo bendrovei ir apimanti finansavimą, sąskaitų administravimą ir klientų skolų apskaitą bei rizikos, susijusios su abejotinomis skolomis, sumažinimą. Faktoringas yra priemonė, kai susikaupusias įmonės skolas superka „tarpininkas“. Asmuo, įsigyjantis prekes už kurias ketina sumokėti vėliau, tampa bendrovės skolininku. Skolą pardavus, skolininkas bendrauja tiesiogiai su faktoringo bendrove, o įmonė išvengia išlaidų, susidarančių dėl susikaupusių ir beviltiškų skolų.

Faktoringas yra efektyvus ir greitas įmonės apyvartinio kapitalo finansavimo būdas, kuris leidžia, neįkeičiant turto, gauti 80–90 % sąskaitos sumos. Pateikus dokumentus, pardavėjui sumokamas avansas, o pirkėjui atsiskaičius – ir likusi suma. Faktoringas yra labai lanksti finansavimo priemonė, nes ji tiesiogiai susijusi su pardavimo apimtimi – kuo didesni pardavimai, tuo daugiau gaunama lėšų.

Kredito linija – tai trumpalaikės paskolos forma, skirta apyvartiniam kapitalui finansuoti, kai įmonė, turėdama tam tikrą banko nustatytą skolinimosi limitą, gauna šio limitu neviršijančią sumą iš banko tada, kai jai šios sumos prireikia ir gražina tada, kai gauna atsiskaitymą už parduotas prekes. Dažniausiai kredito linija imama tada, kai įmonės kapitalo poreikis itin svyruoja.

Overdraftas – tai finansavimo forma, kai įmonė gali turėti neigiamą, banko nustatyto limitu neviršijantį atsiskaitomosios sąskaitos likutį. Ši apyvartinio kapitalo finansavimo forma yra brangesnė, negu paskola ar kredito linija, tačiau ja patogu naudotis, o sutarties sudarymo procedūros nėra sudėtingos.

Garantijų grupė

Garantija – tai vienašalis raštiškas banko įsipareigojimas visiškai arba iš dalies sumokėti garantijos gavėjui nustatytą pinigų sumą jam pateikus mokėjimo reikalavimą ir kitus garantijoje nurodytus dokumentus, jeigu įmonė, už kurią garantavo bankas, prievolės neįvykdys arba įvykdys ją netinkamai. Banko garantija – tai užtikrinimo priemonė, leidžianti valdyti riziką, susijusią su nuostoliais, jei prekybos partneris ar paslaugų teikėjas neįvykdys savo prievolės. Suteikdamas garantiją bankas įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjui tam tikrą pinigų sumą pagal jo pateiktą reikalavimą, kuriuo nurodoma, kad garantijos užsakovas pažeidė garantiją užtikrintą prievolę ir kaip pažeidė¹³.

Portfelinės garantijos, skirtos nepatrauklaus ar nepakankamo užstato problemai spręsti, teikiamos už subjektų imamas paskolas / lizingo sandorius. Individualios paskolų garantijos teikiamos už paskolas, skirtas:

- materialioms investicijoms – ilgalaikiam turtui pirkti, statyti, remontuoti ar rekonstruoti;
- nematerialioms investicijoms – technologijų perėmimui įsigyjant patentus, licencijas ar kitas nepatentuotinas technines žinias;
- apyvartinėms lėšoms;
- įmonės lėšomis (ne anksčiau kaip per paskutinius 3 mėnesius iki prašymo suteikti garantiją gavimo ir registravimo dienos) apmokėtoms investicijoms refinansuoti. Tokiu atveju kartu su prašymu suteikti garantiją turi būti pateikti išlaidas ir apmokėjimą pagrindžiantys dokumentai.

Ekporto ir prekinio kredito draudimas (garantijos) yra skirtas apsaugoti nuo finansinės rizikos t. y. neapmokėtų sąskaitų ar skolų dėl klientų nemokumo¹⁴. Gali būti teikiama tiek vidaus, tiek eksporto rinkose dirbančioms įmonėms. Apdraudus prekinį kreditą, rizika perkeliama draudimo bendrovei arba garantijų institucijai. Šitaip įmonė gali pagerinti pardavimo sąlygas ir

¹³ <https://www.seb.lt/verslo-klientams/finansavimas/finansavimas/prekybos-finansavimas/garantija>

¹⁴ <http://www.coface.lt/Mes-siulome/DRAUDIMAS-VIDUTINEMS-IR-MAZOMS-IMONEMS/EasyLiner>

išplėsti savo rinką¹⁵. Šiuo metu Lietuvoje didžiausią prekinio kredito draudimo rinkos dalį, apie 55 %, užima „Coface“¹⁶.

Sutelktinio finansavimo produktų grupė

Sutelktinis finansavimas yra alternatyvus verslo ar bet kokio kito projekto finansavimo būdas. Sutelktinis finansavimas – finansavimo būdas, kai specialioje platformoje viešai paskelbtą projektą savo lėšomis finansuoja su tuo projektu nesusiję finansuotojai arba kai per sutelktinio finansavimo platformą finansuotojai įsigyja parduodamas kreditoriaus reikalavimo teises.

Taigi sutelktinis finansavimas – tai būdas surinkti lėšų projektams ir verslui finansuoti naudojantis internetinėmis platformomis, kai pinigai renkami iš daugybės žmonių. Kai projekto savininkas pristato projektą pasirinktoje sutelktinio finansavimo platformoje, investuotojai (tarp jų ir privatūs asmenys), susipažinę su idėja, gali skirti dalį savo finansinių išteklių. Vadovaujantis sutelktinio finansavimo teisine baze, galimi du finansavimo būdai – paskolų suteikimas arba įsigijimas vertybinių popierių, t. y. projekto savininko išleistas finansines priemones – akcijas ir obligacijas.

Tačiau Europos Komisijos¹⁷ išleistame „*Mažų ir vidutinių įmonių vadove*“, skiriamos kelios sutelktinio finansavimo rūšys:

- **Tarpusavio skolinimas**, kai rėmėjai skolina įmonei pinigus susitariant, kad šie pinigai bus gražinti su palūkanomis. Ši rūšis labai panaši į tradicinį skolinimąsi iš banko, išskyrus tai, kad skolinamasi iš daugybės investuotojų.

- **Akcinio kapitalo sutelktinis finansavimas**, kai perduodama verslo dalis keletui investuotojų mainais už investicijas. Ši idėja panaši į akcinio kapitalo pirkimą ar pardavimą vertybinių popierių biržoje arba į finansavimą rizikos kapitalu.

- **Atlygiu pagrįstas sutelktinis finansavimas**, kai asmenys skiria lėšų projektui arba verslui, tikėdamiesi vėlesniame etape mainais už savo įnašą gauti nefinansinį atlygį, pvz., prekių arba paslaugų.

- **Aukojimu pagrįstas sutelktinis finansavimas**, kai asmenys aukoja nedideles sumas, siekdami padėti surinkti didesnę finansavimą konkrečiam labdaros projektui ir mainais negaudami jokios finansinės ar materialinės gražos.

- **Dalijimasis pelnu (pajamomis)**, kai mainais už dabar teikiamą finansavimą verslininkai su savo rėmėjais gali dalytis būsimu pelnu ar pajamomis.

- **Skolos vertybiniais popieriais pagrįstas sutelktinis finansavimas**, kai asmenys investuoja į įmonės išleistą skolos vertybinį popierių (obligaciją).

- **Mišrūs modeliai**, kai verslininkams siūloma galimybė suderinti dviejų ar daugiau sutelktinio finansavimo rūšių elementus.

Viena populiariausių sutelktinio finansavimo formų, skirta didelėms investicijoms pritraukti, yra vadinamasis nuosavybės sutelktinis finansavimas (*angl.* equity crowdfunding). Naudodamiesi šiuo būdu, investuotojai gali įsigyti veiklą pradedančios ar jau paaugusios įmonės vertybinių popierių (akcijų, obligacijų), o bendrovė tokiu būdu pritraukia investicijų veiklai.

Privataus kapitalo ir rizikos grupė

Rizikos ir privatus kapitalas – tai alternatyvus verslo finansavimo šaltinis, investicijų į įmonių kapitalą (akcijas) forma¹⁸. Išskirtinis rizikos kapitalo investuotojo bruožas – aktyvus dalyvavimas įmonės valdyje, veikloje, taip savo ekspertine patirtimi prisidedant prie įmonės vertės kūrimo. Sąvoka „rizikos kapitalas“ suprantama kaip tiesioginis ar netiesioginis lėšų investavimas į bendrovių

¹⁵ http://www.baltolink.com/lt/main/our_services/insurance_lines_expe/protecting_financial

¹⁶ <http://www.vz.lt/finansai-apskaita/2017/05/26/coface-partvarko-versla-baltijos-salyse>

¹⁷ Europos Komisija. Sutelktinio finansavimo apibūdinimas: Mažų ir vidutinių įmonių vadovas.

¹⁸ 2017 m. Lietuvos privataus ir rizikos kapitalo rinkos apžvalga Lithuanian Private Equity and Venture Capital Association)

steigimą, jų plėtojamą arba siekiant jų vertybinius popierius įtraukti į prekybą reguliuojamoje rinkoje ar daugiašalėje prekybos sistemoje. Rizikos kapitalas yra bendra investavimo strategijos koncepcija, kurią apibūdina du būtini pagrindiniai vienas kitą papildantys kriterijai:

- 1) didelė rizika;
- 2) ketinimas plėtoti tikslines įmones.

Rizikos kapitalo klasifikacija apibrėžta rizikos kapitalo investavimo strategijos gairėse: „Rizikos kapitalo investavimo strategijos koncepcija apima tarptautinėje praktikoje įprastas rizikingo kapitalo (*angl.* venture capital) (toliau – rizikos kapitalas) ir finansavimo privačiu kapitalu (*angl.* private equity financings) (toliau – privatus kapitalas) investicijas“. Rizikos kapitalas paprastai yra susijęs su investicijomis į įsteigtas naujas bendroves – startuolius (*angl.* start up) arba bendroves, kurios veikia didelį plėtros potencialą turinčiuose sektoriuose. Privataus kapitalo sąvoka suprantama plačiąja prasme. Privačiam kapitalui būdinga dėl likvidumo trūkumo kylanti rizika. Priešingai nei investicijų į bendroves, kurių vertybiniai popieriai yra įtraukti į prekybą reguliuojamoje rinkoje ar daugiašalėje prekybos sistemoje, atveju, minėta rizika gali būti apibūdinama kaip dažnai riboto dydžio ir didelę riziką kelianti investicija į privačią bendrovę, kurios vertybiniai popieriai nėra įtraukti į prekybą minėtose prekybos sistemose.

Pagal *Rizikos kapitalo investavimo strategijos gaires*, **sutvirtinantysis** (*angl.* mezzanine) **finansavimas** laikomas tinkama finansavimo priemone tais atvejais, kai tikslinė įmonė, į kurią investuoja rizikos kapitalo kolektyvinio investavimo subjektai (KIS)¹⁹, atitinka rizikos kapitalo kriterijus. Pavyzdžiui, kai finansuojama bendrovė, kurios vertybiniai popieriai nėra įtraukti į prekybą reguliuojamoje rinkoje ar į daugiašalę prekybos sistemą. Sutvirtinantysis finansavimas laikomas netinkama finansavimo priemone, kai tokio finansavimo tikslas yra investavimas į bendrovę, kurios vertybiniai popieriai įtraukti į prekybą minėtose prekybos sistemose, išskyrus atvejus, kai tokio finansavimo tikslas yra specifinis plėtros projektas, pavyzdžiui, vertybinių popierių išbraukimas iš minėtų prekybos sistemų. Investicijos į sutvirtinančiuosius vertybinius popierius ir (arba) į probleminius skolos vertybinius popierius taip pat yra laikomos investicijomis į privatų kapitalą, jei, restruktūrizuojant tam tikrą bendrovę, siekiama padidinti investicijų vertę.

Verslo akseleratoriai – ankstyvos stadijos įgalinimo programa (įrankis, organizacija), kuri apjungia elementus tradicinio verslo inkubavimo, pradinio finansavimo ir profesionalaus konsultavimo. Verslo akseleratoriai investuoja į potencialų ir perspektyvų verslą. Verslo sėkmės atveju akseleratoriai gauna tam tikrą dalį startuolio akcijų, pvz., *StartupLABS* drauge su partneriais gali gauti nuo 5 iki 15 procentų startuolio akcijų²⁰.

Vertybinių popierių grupė

Akcijos tai vertybiniai popieriai, išleidžiami akcinės bendrovės kaip ilgalaikio kapitalo didinimo priemonė. Bendrovės akcininkai yra teisėti jos savininkai ir turi teisę gauti jos pelno dalį. Akcijomis prekiaujama fondų biržoje. Yra dvi didelės akcijų rūšys: privilegijuotosios akcijos ir paprastosios akcijos. Pagal turimų akcijų kiekį bendrovės savininkai pasiskirsto gautą pelną dividendų forma. Vertybinis popierius, kuris suteikia jo turėtojui tam tikras turtines ir neturtines teises dalyvaujant valdant bendrovę, sprendžiant jos strateginius klausimus (akcininkų susirinkime). Akcijos yra investicinis nuosavybės vertybinis popierius. Tai dokumentas, patvirtinantis jo turėtojo (akcininko) teisę dalyvauti valdant įmonę, teisę gauti akcinės įmonės pelno dalį dividendais ir teisę į dalį įmonės turto, likusio po jos likvidavimo ir kitas, įstatymų numatytas teises (patvirtina turtines ir neturtines akcininko teises)²¹.

¹⁹ Rizikos kapitalo investavimo strategijos gairės. Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus 2013 m. rugpjūčio 2 d. sprendimu Nr. 241-169

²⁰ <http://lyderis.eu/verslas/startuplabs-pristate-pirmaja-lietuvoje-startupu-akseleravimo-programa/>

²¹ <http://ekonomika.tv3.lt/ekonomikos-terminu-zodynas/akcija>

Obligacija – vertybinis popierius, kurio savininkas įsipareigoja periodiškai mokėti nustatyto dydžio palūkanas, o atėjus nustatytai datai – grąžinti už obligacijas sumokėtus pinigus (išpirkti obligaciją). Obligacijas išleidžia valstybės bei municipalinės institucijos, bankai, bendrovės²².

Sekiuritizavimas tai sandoris, kurio metu kreditorius (paprastai – bankas, tačiau juo gali būti ir bet kuris kitas skolintojas) ar kitokio turto, generuojančio pastovius pinigų srautus savininkas, nelikvidžias paskolas ar kitokius turto vienetus (pvz., investicinius vienetus, nekilnojamojo turto objektus, ilgalaikes paslaugų teikimo sutartis ir kt.) per specialiai sekiuritizavimui įsteigtą bendrovę (*angl.* Special purpose vehicle) paverčia likvidžiais finansiniais vertybiniais popieriais (obligacijomis, akcijomis ir kt.), kuriuos parduoda kapitalo rinkose. Investuotojai, nusipirkę tokius vertybinius popierius, įgyja teisę į paskolų ar kito turto generuojamus pinigų srautus. Įsigytus vertybinius popierius investuotojai gali bet kada perleisti kitiems investuotojams ir tokiu būdu anksčiau nustatyto termino susigrąžinti investuotas lėšas. Iki 2017 m. spalio mėn. pabaigos Lietuvoje šis produktas dar neveikė. Tačiau LR Finansų ministerija kartu su Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku įgyvendina projektą, kuriuo siekiama Lietuvoje išvystyti paskolų ar kito finansinio turto pakeitimo vertybiniais popieriais (*angl.* securitisation) ir padengtųjų obligacijų (*angl.* covered bonds) teisinį reglamentavimą. Šiuo metu kuriama teisinė bazė naujiems instrumentams, į kuriuos galės investuoti instituciniai investuotojai, taip pat bus išplėstos alternatyvaus finansavimo galimybės.²³

1.3. Finansinių produktų teikėjai

Lietuvos banko duomenimis²⁴ 2017 m. rugpjūčio mėn. kredito ir mokėjimų rinkoje veikė 1034 finansų rinkų dalyviai (pastaba: dalis rinkos dalyvių priklauso kelioms rinkos dalyvių grupėms):

- 71 kredito unija;
- 6 kredito, susijusio su nekilnojamuoju turtu, tarpininkai;
- 10 mokėjimo įstaigos tarpininkų;
- 1 centrinė kredito unija;
- 344 bankai, iš jų 325 ES bankai, veikiantys LR neįsteigus filialo. Lietuvos bankas prižiūri 6 Lietuvoje veikiančius bankus ir 8 užsienio bankų filialus;
- 3 sutelktinio finansavimo platformos operatoriai;
- 6 tarpusavio skolinimo platformos operatoriai;
- 1 sutelktinio finansavimo operatorius.

Be minėtų finansinių produktų teikėjų šalyje, kai kuriuos finansinius produktus teikia ir valstybės bei ES institucijos, t. y. UAB Investicijų ir verslo garantijos, UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra (VIPA), Europos investicijų banko (EIB) grupė, UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas ir kt.

Finansinių produktų teikėjų klasifikacija pateikiama 3 pav. Išsamesnė informacija apie šiame vertinime analizuojamus rinkos dalyvius pateikiama 1 priede.

²² <http://ekonomika.tv3.lt/ekonomikos-terminu-zodynas/obligacija>

²³ <http://www.sorainen.com/lt/sandoriai/5528/lietuvoje-kuriamas-naujas-finansavimo-instrumentas-suteiksiantis-daugiau-galimybiu-verslui>

²⁴ <https://www.lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?ff=1>

3 pav. Finansinių produktų teikėjų klasifikacija

Šaltinis: sudaryta autorių

Privatūs finansinių produktų teikėjai

Bankai. Lietuvos bankų rinką prižiūri ir kontroliuoja Lietuvos centrinis bankas. 2016 m. Lietuvos banko ataskaitos duomenimis Lietuvoje veikė 6 bankai (SEB, Swedbank, DNB, Šiaulių bankas, Citadele, Medicinos bankas) ir 8 užsienio bankų skyriai (Danske bank, Nordea, Pohjola, Meridian Trade bank, Handelsbanken, BIGBANK, Scania, Enskilda)²⁵.

Kredito unijos. 2017 m. rugpjūčio 18 d. veikė 71 kredito unija. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Kredito unijų įstatymu²⁶ kredito unija duoda savo nariui savitarpio ilgalaikę ar trumpalaikę paskolą kilnojamajam ar nekilnojamajam turtui, buities vartojimui reikalingiems daiktams įsigyti, buities paslaugoms sumokėti, narių ūkinei, profesinei veiklai ar smulkiam verslui plėtoti bei kitai tikslinei paskirčiai.

AB „Nasdaq Vilnius“. Tai Lietuvos banko licencijuotas rinkos dalyvis, vienintelis reguliuojamos vertybinių popierių rinkos ir alternatyviosios vertybinių popierių rinkos „First North“ operatorius Lietuvoje. AB „Nasdaq Vilnius“ teikia vertybinių popierių prekybos, įtraukimo į prekybos sąrašus bei informacines paslaugas²⁷.

Alternatyvių finansinių priemonių rinkos dalyviai. Lietuvoje veikia Lietuvos tarpusavio skolinimo ir sutelktinio finansavimo asociacija, kuri vienija kone visus rinkos dalyvius²⁸: UAB „Bendras finansavimas“ – prekės ženklas www.savy.lt, UAB „Lendumus“ – prekės ženklas www.lendum.lt, UAB „Finansų bitė“ – prekės ženklas www.finbee.lt, UAB „Nilko finansų grupė“ – prekės ženklas www.nilko.lt, UAB „Sutelktinis finansavimas“ – prekės ženklas www.manu.lt, UAB Lenndy – prekės ženklas www.lenndy.com. 2016 m. lapkričio 3 d. priimtas Lietuvos Respublikos Sutelktinio finansavimo įstatymas. Lietuvos bankas, šio įstatymo ir kitų šiame įstatyme nurodytų teisės aktų nustatyta tvarka vykdomas sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklos priežiūros ir teisinio reguliavimo funkcijas.

Lietuvos banko licencijuoti sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimosi platformų operatoriai pateikiami 2 lentelėje.

²⁵ 2016 m. Lietuvos banko ataskaita. file:///C:/Users/User/Downloads/lb-metu-ataskaita-2016.pdf

²⁶ LIETUVOS RESPUBLIKOS KREDITO UNIJŲ ĮSTATYMAS, 1995 m. vasario 21 d. Nr. I-796, Vilnius

²⁷ <http://www.lb.lt/lt/vertybiniu-popieriu-birza>

²⁸ <http://www.ltsa.lt/>

2 lentelė. Lietuvos banko pateikiami sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimosi platformų operatoriai

Pavadinimas	Tipas
UAB „Bendras finansavimas“	Sutelktinio finansavimo platformos operatorius, tarpusavio skolinimo platformos operatorius, vartojimo kredito davėjas
UAB „Procentas“	Tarpusavio skolinimo platformos operatorius, vartojimo kredito davėjas, vartojimo kredito tarpininkas
UAB „Credit Consulting Services“	Tarpusavio skolinimo platformos operatorius, vartojimo kredito davėjas
UAB „Finansų bitė“	Tarpusavio skolinimo platformos operatorius, vartojimo kredito davėjas
UAB „LSV Intergroup“	Tarpusavio skolinimo platformos operatorius, vartojimo kredito davėjas
UAB „Sutelktinis finansavimas“	Mokėjimo įstaigos tarpininkas, tarpusavio skolinimo platformos operatorius, vartojimo kredito davėjas
UAB „Finansų bitė verslui“	Sutelktinio finansavimo platformos operatorius

Šaltinis: http://lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?ff=1&business_form=93

Rizikos ir privatus kapitalas. Baltijos inovacijų fondo (toliau – BIF) tikslas yra paskatinti trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) rizikos kapitalo rinkų vystymąsi. Šiuo metu veiklą vykdo šie rizikos ir privataus kapitalo fondų valdytojai: *BaltCap*, *Livonia Partners*, *BPM Mezzanine*, *Karma Ventures* ir *Open Circle Capital*, kurie yra finansuojami valstybės lėšomis. 2007–2013 m. struktūrinių fondų programavimo laikotarpiu suformuoti 5 fondai: „Verslo angelų fondas I“, „Lithuania SME Fund“, „LitCapital I“, „Practica Seed Capital“, „Practica Venture Capital“ šiuo metu nebeatlieka naujų investicijų į įmones, nes pasibaigė jų investavimo laikotarpis. Kitos rizikos ir privataus kapitalo priemonės, finansuojamos valstybės lėšomis, šiuo metu dar yra kuriamos, todėl investavimo į įmones neįgyvendina. Taip pat Lietuvoje veikia keturi privatūs rizikos kapitalo fondai „Livonia Partners“, „Lords LB Asset Management“, „Nextury Ventures“, „Contrarian Ventures“ bei „Ltk Capital“.

Išskirtinas ir kitas verslo paskolos teikėjų segmentas, – tai **mikropaskolų verslui bendrovės**, kurios finansuoja įmones iki 10 000 EUR sumomis jau nuo įmonių įsteigimo pradžios. Šiame finansavimo sektoriuje taikomas lankstus rizikos vertinimas, daug dėmesio skiriama pačio verslininko patikimumo vertinimui, todėl finansavimas prieinamas didesnei įmonių grupei ir pasiskolinti lėšų galima labai greitai, per dieną. Paprastai teikiamas nedidelis finansavimas nuo tūkstančio iki kelių tūkstančių EUR vienerių ar dviejų metų laikotarpiui. Šis finansavimo šaltinis ypač tinkamas tuomet, kai reikia papildyti apyvartines lėšas, kai nėra arba taupumo sumetimais neverta įtraukti į paskolą nekilnojamo turto užstato, kai reikia finansavimo greitai atsiperkančioms investicijoms, skubiam įrangos remontui, prekių ar žaliavų įsigijimui palankesnėmis kainomis ar kaip laikina paskola.

Lietuvos energijos inovacijų fondas. AB Lietuvos energija įgyvendindama įmonių grupės 2014–2020 m. veiklos strategiją ir skatindama inovacijas, įsteigė į energetikos startuolius investuosiantį inovacijų fondą bei pradedančiųjų verslų akseleratorių. Planuojama, kad fondas per metus į startuolius investuos iki 1 mln. EUR, o akseleratorius per tris metus turėtų prisidėti išvystant mažiausiai 15 startuolių. Inovacijų fondo veikla siekiama toliau plėsti bendradarbiavimo su mokslo institucijomis iniciatyvas, orientuotas į naujų paslaugų ir produktų, tvariai prisidedančių prie mokslo

technologinės eksperimentinės plėtos energetikos veikloje, sukūrimą. 2017 metų liepos 25 dieną buvo pasirašyta fondo įsteigimo sutartis su „Contrarian Ventures“. Inovacijų fondo valdymas bei energetikos startuolių akseleratoriaus veiklos vystymas patikėtas didelę tarptautinę patirtį turinčiai komandai „Contrarian Ventures“²⁹.

Valstybės institucijų įsteigti finansinių produktų teikėjai

UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas teikia paskolas, garantijas kredito įstaigoms (bankams ir kredito unijoms) ir lizingo bendrovėms. Fondo veikla yra nukreipta į pagalbą žemės ūkio subjektams, ūkio subjektams, užsiimantiems alternatyviaja veikla kaime arba miestelyje, kuriame gyvena ne daugiau kaip 6 tūkst. gyventojų bei kurių žemės ūkio valda yra įregistruota Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre, perdirbimo ir žuvininkystės įmonėms kurti bei plėtoti verslą sudarant palankias kreditavimo sąlygas. Žemės ūkio paskolų garantijų fondas teikia garantijas už valstybės įmonei Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai teikiamus kreditus. Taip pat Žemės ūkio paskolų garantijų fondas finansinės nuomos (lizingo) bendrovėms teikia lizingo garantijas³⁰. Fondo priežiūrą atlieka LR žemės ūkio ministerija. UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas veikia bendradarbiaudamas su Lietuvoje veikiančiais bankais ir Kredito unijomis.

INVEGOS tikslas skatinti Lietuvos verslo augimą ir konkurencingumą, todėl INVEGOS įstatuose nustatytos šios pagrindinės veiklos³¹:

- individualių ir portfelinių garantijų teikimas;
- lengvatinių paskolų smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams teikimas ar teikimo administravimas;
- rizikos kapitalo investavimo priemonių įgyvendinimas;
- dalies palūkanų kompensavimas;
- tarpinės institucijos funkcijų ES struktūrinių fondų lėšų valdymo ir kontrolės sistemos administravimo srityje atlikimas;
- verslo subjektų finansavimui skatinti skirtų finansų inžinerijos priemonių ir finansinių priemonių, įskaitant kontroliuojančiuosius fondus ir fondų fondus, valdymas ir (ar) įgyvendinimas;
- verslo subjektų turėtų ir valstybės remiamų išlaidų (steigimo, mokymo, konsultacijų, mokslinių tyrimų, sertifikavimo, atitikties įvertinimo, garantijų mokesčių ir kitas) kompensavimas ir subsidijavimas;
- dotacijų ir (ar) subsidijų darbo vietoms kurti ir (ar) išlaikyti bei konkurencingumui didinti teikimas.

INVEGA administruoja ES struktūrinių ir investicinių fondų bei valstybės lėšomis finansuojamas priemones, dėl kurių SVV gali gauti verslo pradžiai ar plėtrai reikalingą finansavimą.

INVEGA teikia individualias ir portfelines garantijas už paskolas ir už finansinės nuomos sutartis, kurias suteikia kredito įstaigos (žr. 3 lentelė).

²⁹ <http://www.le.lt/index.php/atsakingas-verslas/inovaciju-fondas/2351>

³⁰ <http://garfondas.lt/>

³¹ <http://invega.lt/lt/apie-invega/veiklos-tikslai/>

3 lentelė. INVEGA sudarytos sutartys su kredito įstaigomis dėl garantijų už paskolas ir finansinės nuomos sutartis

Garantijas už paskolas, suteikusios kredito įstaigos	Garantijas už finansinės nuomos sutartis
DNB bankas, AB Swedbank, AB Citadele bankas, AB SEB bankas, AB; Medicinos bankas, UAB; Danske Bank, A/S Lietuvos filialas; SIA „UniCredit Leasing“ Lietuvos filialas; Lietuvos centrinė kredito unija; „INVL Asset Management“, UAB; Nordea Bank, AB Lietuvos skyrius; Bigbank, AS filialas; „OP Finance“; Šiaulių bankas, AB.	Šiaulių bankas, AB Swedbank lizingas, UAB SIA „UniCredit Leasing“ Lietuvos filialas „Citadele faktoringas ir lizingas“, UAB; Medicinos bankas, UAB „OP Finance“, UAB.

Šaltinis: sudaryta autorių

INVEGA šiuo metu administruoja finansines priemones, kuriomis finansuojamas šių lengvatinių paskolų teikimas verslo pradžiai ar plėtrai:

- Verslumo skatinimo fondas 2014–2020, finansuojamas iš Europos socialinio fondo (VSF2) – priemonė, skirta įmonėms iki 1 metų ir fiziniams asmenims pradėti ar plėtoti neseniai pradėtą verslą, teikiant paskolas iki 25 tūkst. EUR ir nemokamas konsultacijas dėl verslo plano parengimo ir įgyvendinimo. Dėl šių paskolų galima kreiptis į 42 kredito unijų konsorciumą, kuriam atstovauja Lietuvos centrinė kredito unija.

- Atviras kreditų fondas 2 (AKF2) – tai lengvatinės paskolos (investicinės ir apyvartinės, paskolos, kredito linijos ar finansinės nuomos forma), skirtos verslo pradžiai ir plėtrai. Iš AKF2 vienam kreditui gali būti skirta iki 600 tūkst. EUR, kredito įstaiga prie šio verslo projekto turi prisidėti ne mažiau kaip 25 % nuosavų lėšų. Dėl šių paskolų galima kreiptis į Citadelės arba Medicinos banką.

- Pasidalytos rizikos paskolos (PRP) – paskolos, pagrįstos rizikos pasidalijimo principu. Šiai finansinei priemonei įgyvendinti naudojamos PRP priemonei skirtos lėšos ir PRP priemonės valdytojo privačios lėšos atitinkamai pagal 45 % ir 55 % rizikos pasidalijimo proporciją. Pagal šią priemonę finansavimą paskolos ar kredito linijos forma teikia ir dokumentaciją rengia PRP priemonės valdytojai, remdamiesi savo vidaus tvarkomis ir procedūromis: AB Šiaulių bankas ir AB bankas Swedbank.

INVEGA taip pat administruoja:

- „Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondą I“ skirtą skatinti mokslo ir studijų institucijose generuojamų idėjų perdavimą verslui (komercializavimą) bei užtikrinti lengvesnį kapitalo pasiekiamumą labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms, kuriančioms produktus aukštųjų technologijų sektoriuose. Priemonės įgyvendinimo metu yra skirtos labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms. Siūloma ekspertų pagalba identifikuojant komercinį potencialą turinčias inovatyvias technologijų idėjas, finansavimas ir palaikymas jas įgyvendinant.³² Pagal šią priemonę įkurtas rizikos kapitalo fondas „Open Circle Capital LLP“.

- Ko-investicinis fondas – tai rizikos kapitalo priemonės, finansuojamos Europos Sąjungos struktūrinių ir investicinių fondų bei valstybės lėšomis ir kurias valdo INVEGA kartu su savo dukterine įmone UAB „Kofinansavimas“ per 2017 m. viduryje įsteigtą komanditinę ūkinę bendriją „Koinvesticinis fondas“ (toliau – Fondas). Fondo veikloje UAB „Kofinansavimas“ dalyvauja tikrojo nario teisėmis, o pati INVEGA yra Fondo investuotojas – narys komanditorius, kurio įnašas į Fondą finansuojamas INVEGOS fondo lėšomis. Fondas skirtas tobulinti Lietuvos rizikos kapitalo rinką, auginti naujus rizikos kapitalo rinkos dalyvius ir tokiu būdu suteikti platesnį kapitalo prieinamumą naujoms, perspektyvioms Lietuvos įmonėms, turinčioms ribotas galimybes pasinaudoti bankų

³² <http://invega.lt/lt/rizikos-kapitalo-investicijos/ankstyvos-stadijos-ir-pletros-fondas-i/>

siūlomomis verslo finansavimo priemonėmis.³³ Ko-investicinis fondas kartu su privačiais investuotojais investuos į nepaskirsčiusias pelno, labai mažas, mažas ir vidutines įmones.

- BIF – fondų fondą, skirtą paskatinti trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) rizikos kapitalo rinkų vystymąsi. BIF investicijos yra ir bus nukreiptos į Baltijos regione veikiančias ir didelį augimo potencialą turinčias įmones. Bendras BIF dydis – 130 mln. EUR. INVEGA iš INVEGOS fondo lėšų investuos 20 % BIF dydžio. Atitinkamos nacionalinės agentūros iš Latvijos ir Estijos – ALTUM (Latvija) ir KredEx (Estija) taip pat prisidės po 20 %, o EIF, veikdamas kaip šio fondų fondo valdytojas, investuos likusią 40 % šio fondo lėšų dalį.

UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“ (toliau – VIPA) teikia garantijas gatvių apšvietimo modernizavimo projektams, lengvatines paskolas daugiabučių namų, bendrabučių, centrinės valdžios pastatų atnaujinimui. VIPA valdo Energijos efektyvumo fondą (ENEF), Daugiabučių namų modernizavimo fondą (DNMF), Kultūros paveldo fondą ir Savivaldybių pastatų fondą.

Energijos efektyvumo fondas (toliau – ENEF) – tai grįžtančių lėšų fondas, įsteigtas pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų periodo reikalavimus. Fondo vertė – 79,6 mln. EUR Europos Sąjungos struktūrinių ir investicinių fondų lėšų. Centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo priemonė įgyvendinama iš ENEF fondo pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą programą, kurios tikslas – didinti energijos vartojimo viešiesiems pastatams šildyti ir apšviesti efektyvumą, taip pat užtikrinti, kad veiksmingai būtų naudojamos LR valstybės lėšos, skiriamos viešųjų pastatų energijos vartojimo efektyvumui didinti ir viešiesiems pastatams eksploatuoti, mažinti į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (CO₂), užtikrinti viešųjų pastatų infrastruktūros atitiktį higienos normos reikalavimams. Energijos efektyvumo fonde (ENEF) generuojamos lėšos tikslingai investuojamos dviem pagrindinėmis kryptimis – viešiesiems pastatams atnaujinti ir gatvių apšvietimui sutvarkyti. Iki 2023 m. planuojama atnaujinti apie 57 tūkstančius gatvių šviestuvų ir renovuoti 400 tūkstančių kvadratinį metrų viešųjų pastatų. Centrinės valdžios viešųjų pastatų atnaujinimui VIPA teikia lengvatines paskolas, tačiau taip pat galima pasinaudoti ir gražinamosios subsidijos finansavimo modeliu.

Daugiabučių namų modernizavimo fondas (toliau – DNMF), finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo. DNMF yra sukurtas siekiant padengti smarkiai išaugusią paklausą ir užtikrinti daugiabučių namų modernizavimo projektų finansavimo tęstinumą. Šiam fondui skirta 74 mln. EUR Europos Sąjungos struktūrinių ir investicinių fondų lėšų.

Kultūros paveldo fondas – tai paveldotvarkos finansavimo instrumentas. Įsteigtam fondui numatyta skirti 5,2 mln. EUR ES fondų lėšų, tiek pat lėšų bus siekiama pritraukti ir iš privačių investuotojų. Šiomis lėšomis finansuojamos paskolos viešiesiems ir privatiems juridiniams asmenims, valdantiems kultūros paveldo objektus. Paskolomis siekiama paskatinti investicijas į kultūros paveldo objektus siekiant pritaikyti juos visuomenės poreikiams, išsaugoti bei atskleisti vertingąsias paveldo objektų savybes. Šio fondo lėšos kultūros paveldo objektų kultūrinėms, edukacinėms, ekonominėms, socialinėms reikmėms papildo kultūros paveldo objektams teikiamas subsidijas, kuriomis finansuojami paveldo tyrimai, paveldo tvarkybos darbų projektavimas ir paveldo tvarkybos darbai³⁴.

Savivaldybių pastatų fondo (toliau – SPF) *tikslas* – skatinti taupiau vartoti energiją investuojant į viešąją infrastruktūrą. Fondo lėšomis finansuojami savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo projektai skirti tų pastatų energiniam efektyvumui didinti. SPF vertė – 17,2 mln. EUR Europos Sąjungos struktūrinių ir investicinių fondų lėšų. Paskolos teikiamos savivaldybėms³⁵.

2016 metais Europos investicijų bankas (toliau – EIB) su Aplinkos ir Finansų ministerijomis pasirašė *Rizikos pasidalijimo fondo* steigimo sutartį. Šiuo fondu tikimasi pritraukti iki 500 mln. EUR privataus kapitalo lėšų daugiabučių renovacijai. Rizikos pasidalijimo fondas – garantijų schema, kuriai skirta 100 mln. EUR Europos struktūrinių ir investicinių fondų bei nacionalinių lėšų. Juo

³³ <http://invega.lt/lt/rizikos-kapitalo-investicijos/ko-investicinis-fondas-ii/>

³⁴ <http://sa.lt/savivaldybiu-pastatu-fondas-energinio-efektyvumo-didinimo-projektams/>

³⁵ http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=18570

siekama gerinti lėšų prieinamumą Lietuvos Vyriausybės patvirtintos Daugiabučių modernizavimo programos vykdymui³⁶.

2008 m. spalio 1d. įkurtas **JEREMIE** kontroliuojantysis fondas pagal JEREMIE iniciatyvą (*JEREMIE – Bendrieji Europos ištekliai labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms*). JEREMIE fondo valdytojas – Europos investicijų fondas. JEREMIE kontroliuojančiojo fondo tikslas – padidinti Lietuvos mažoms ir vidutinėms įmonėms galimybes gauti finansavimą per įvairius finansinius instrumentus. Vienas tokių instrumentų – rizikos kapitalo investicijos į perspektyvias idėjas ir didelį augimo potencialą turinčias jau veikiančias įmones³⁷.

JESSICA (Jungtinė Europos parama tvarioms investicijoms miestuose, *angl. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) – tai Europos Komisijos iniciatyva, parengta bendradarbiaujant su Europos investicijų banku (toliau – EIB) ir Europos plėtros banko taryba (toliau – CEB). Pagal ją finansų inžinerijos instrumentais teikiama parama tvarios miestų plėtros ir atnaujinimo projektams. Lietuva ir EIB pasirašė sutartį dėl JESSICA II fondo steigimo (vertė – 150 mln. EUR Europos struktūrinių ir investicinių fondų lėšų). JESSICA II fondo lėšas Lietuva naudos tolesniam daugiabučių namų atnaujinimui, kuris leis efektyviau naudoti šilumos energiją ir sumažins šimtų daugiabučių šildymo išlaidas.

ES lygmens finansinių produktų teikėjai

Europos investicijų bankas (EIB) įkurtas 1958 m. Europos ekonominės bendrijos sutartimi (Romas sutartis). EIB teikia ilgalaikį finansavimą investicijų projektams Europos Sąjungos valstybėse narėse ir už jų ribų. Pagal skolinimo apimtis EIB yra didžiausia daugiašalė finansų institucija pasaulyje.

EIB nenaudoja ES biudžeto lėšų, o finansuoja pats save, skolindamasis finansų rinkose. Kadangi ES valstybės narės yra EIB akcininkės, pinigų rinkose jam suteiktas aukščiausias įmanomas kredito reitingas (AAA), todėl EIB gali itin palankiomis sąlygomis sukaupti labai didelį kapitalą. EIB nesiekia pelno, dėl to jo skolinimo sąlygos taip pat yra palankesnės. Be to, jis paprastai gali pasiūlyti ilgesnį paskolų grąžinimo terminą, negu taikomas rinkoje.

EIB finansuoja projektus, kurie turi teigiamą poveikį augimui ir darbo vietų kūrimui ES. Prioritetas teikiamas šioms sritims:

- investicijoms į inovacijas ir įgūdžių plėtrą;
- mažų ir vidutinio dydžio įmonių galimybių gauti finansavimą gerinimui;
- kovos su klimato kaita projektams;
- strateginės infrastruktūros plėtros projektams.

EIB finansinė parama orientuojasi į inovatyvių produktų plėtrą ir partnerystę, palengvinant priėjimą prie finansinių šaltinių bei pagerinant finansavimo sąlygas mažoms ir vidutinės kapitalizacijos įmonėms bet kuriame jų veiklos etape³⁸. Šiaulių banko suteikiamų paskolų mažos ir vidutinės kapitalizacijos bendrovėms programai EIB skyrė 20 mln. EUR.

EIB siūlo įvairias finansavimo priemones, pritaikytas skirtingiems klientų poreikiams: tiesioginės paskolos didesniems projektams (kai projekto suma didesnė nei 25 mln. EUR) įgyvendinti, per tarpininkaujančius bankus teikiamos paskolos mažesniems projektams įgyvendinti, garantijos, investicijos į akcinį kapitalą, projektų obligacijos, techninė pagalba ir kt. EIB Lietuvoje finansuotų projektų sąrašas pateikiamas 2 priede.

Vidutinės kapitalizacijos paskolų programa Lenkijai ir Baltijos šalims programos paskolos yra skirtos finansuoti reikalavimus atitinkančių vidutinės kapitalizacijos įmonių (turinčių mažiau kaip 3000 darbuotojų) investicijas iš įvairių sektorių, daugiausia dėmesio skiriant Lenkijos ir Baltijos šalių vietinėms įmonėms. Tikimasi, kad ši paskolų programa padės paskatinti ir sutelkti privačiojo sektoriaus investicijas, tokiu būdu skatinant ilgalaikį konkurencinį pranašumą ir sukuriant augimo ir

³⁶ <http://www.vz.lt/sectoriai/energetika/2016/10/05/renovacijai-siekia-pritraukti-papildomus-05-mlrd-eur>

³⁷ <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/europos-sajungos-parama-ar-investicija>

³⁸ <http://www.eib.org/projects/priorities/sme/index.htm>

užimtumo galimybes Lenkijoje, Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje. EIB šiai programai skyrė 200 mln. EUR.

Europos investicijų fondas (*angl.* European Investment Fund, toliau – EIF) įsteigtas 1994 m. Liuksemburge. EIF akcininkai yra Europos investicijų bankas (jam priklauso didžioji akcijų dalis), Europos Komisija ir įvairios Europos viešosios ir privačios finansų institucijos. Pagrindinis šio fondo tikslas – remti mažas ir vidutines įmones teikiant rizikos kapitalo investicijas ir garantijas. Finansavimą šioms įmonėms EIF teikia per įvairius finansų tarpininkus – finansų institucijas, bankus, privačius akcijų fondus ir kt. EIF veikia ES valstybėse narėse, valstybėse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse bei Europos laisvosios prekybos asociacijos (*angl.* European Free Trade Association) šalyse.

EIF Europoje finansuoja SVV naudodamas rizikos kapitalo ir rizikos finansų priemones³⁹:

Verslo subjektai, norintys gauti garantiją, paskolą arba pritraukti investicijų į kapitalą ir pasinaudoti EIF teikiama finansų produktais Lietuvoje, gali kreiptis į Šiaulių banką, Swedbank, OP Bank dėl paskolų ir garantijų suteikimo bei į Baltcap Management, BPM Capital, Livonia Partners, Karma Venture dėl investicijų teikimo⁴⁰.

COSME programa. 2016 m. birželio 1 d. Europos investicijų fondas (EIF) ir Swedbank pasirašė pirmąjį daugiašalį susitarimą dėl bendradarbiavimo Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) COSME programoje⁴¹. 2014–2020 m. įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programa COSME – tai 2014 m. sausio 1 d.–2020 m. gruodžio 31. d. laikotarpio ES veiksmų, kuriais siekiama didinti įmonių konkurencingumą, programa, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas mažosioms ir vidutinėms įmonėms⁴². EIF pagal COSME programą suteiks Europos Komisijos užtikrintas garantijas Swedbank, todėl bankas skolindamas įmonėms galės suteikti finansavimą ir tais atvejais, kai įmonės neturės pakankamo užstato. COSME programa gali pasinaudoti net ir ūkininkai ar žemės ūkio bendrovės, turinčios smulkaus ir vidutinio verslo statusą.

Europos strateginių investicijų fondas (toliau – ESIF). ESIF yra iniciatyva, kurią bendrai įgyvendino EIB grupė – Europos investicijų bankas, Europos investicijų fondas ir Europos komisija. ESIF EIB teikiamam finansavimui suteikiama garantija iš ES biudžeto, EIB gali suteikti daugiau paskolų didesnės rizikos ir ekonomiškai perspektyviems projektams įgyvendinti⁴³. Finansuojamos sritys: strateginė infrastruktūra (taip pat skaitmeniškumas), transportas ir energetika; švietimas, moksliniai tyrimai, plėtra ir inovacijos; atsinaujinanti energija ir išteklių naudojimo efektyvumas; parama mažoms ir vidutinėms įmonėms⁴⁴.

Quaero Europos infrastruktūros fondas yra uždaras privačios nuosavybės fondas, valdomas Quaero Capital SA. Tai kompanija, įkurta 2005 m. Šveicarijoje. Quaero Capital valdo 250 mln. EUR fondą, kuris yra skirtas infrastruktūrai, t. y. jis investuoja į mažus ir vidutinius socialinės infrastruktūros, telekomunikacijų, komunalinių (viešų ir privačių patarnavimų) bei energijos projektus Europoje⁴⁵ (žr. 4 pav.)⁴⁶.

³⁹ [https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-investment-bank_lt#europos_investiciju_fondas_\(eif\)](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-investment-bank_lt#europos_investiciju_fondas_(eif))

⁴⁰ <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos/europos-investiciju-bankas>

⁴¹ <http://paramaverslui.eu/europos-investiciju-fondas-ir-swedbank-suteiks-165-mln-euru-finansavima-baltijos-saliu-imonems/>

⁴² <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/smulkiojo-ir-vidutinio-verslo-politika/verslumo-skatinimas/europos-sajungos-verslumo-skatinimo-iniciatyvos/cosme-programa>

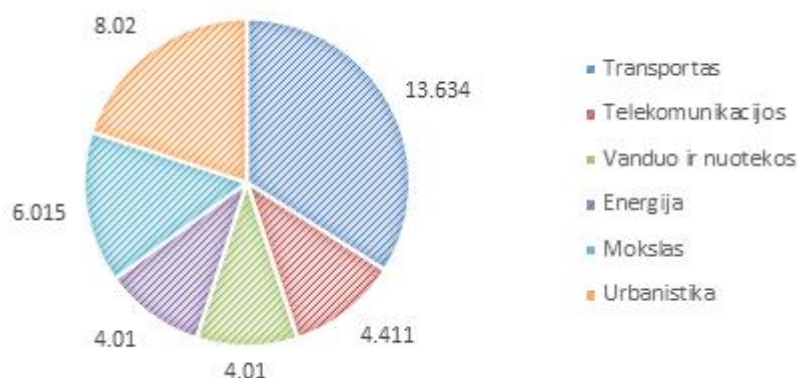
⁴³ <http://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/europos-strateginiu-investiciju-fondas>

⁴⁴ <http://www.kogen.lt/junkerio-planas-pasiekia-lietuva>

⁴⁵ <https://quaerocapital.com/en/>

⁴⁶ <http://www.eib.org/projects/loan/loan/20150645>

4 pav. Quaero Europos infrastruktūros fondas, pagal finansuojamas sritis, mln. EUR

2016 m. EIB investavo į Quaero Europos infrastruktūros fondą 40,1 mln. EUR. EIB dalyvavimas suteikė Quaero Europos infrastruktūros fondui pasiekti 250 mln. EUR ribą ir pritraukti naujų investuotojų. Investicijai buvo suteikta ES biudžeto garantija pagal Europos investicinį planą.

Europos Tarybos vystymo bankas (*angl.* The Council of Europe Development Bank, CEB arba ETVB) – daugiašalis plėtros bankas, įsteigtas 1956 m. prie Europos Tarybos. ETVB yra vienintelis Europos vystymo bankas, savo veiklą orientuojantis išskirtinai socialine kryptimi: banko paskolomis finansuojamais projektais siekiama mažinti socialinę atskirtį, apsaugoti pažeidžiamiausių visuomenės grupių gyventojus, siekti darnios plėtros ir gerinti gyvenimo sąlygas.

ETVB vienija 41 Europos Tarybai priklausančią valstybę. Pagrindinė ETVB veikla – paskolų skolinimasis bet kurioje iš 41 jos valstybių narių siekiant iš dalies finansuoti ekonomiškai ir socialiai perspektyvius socialinės sanglaudos skatinimo projektus. Paskolos teikiamos vyriausybėms, savivaldybėms ir regioninėms institucijoms, privačioms ar valstybinėms finansinėms institucijoms, bankams. Bankas taip pat gali teikti garantijas, dotacijas ir palūkanų normos subsidijas per patikėtinių sąskaitas. ETVB finansuoja projektus ETVB valstybėse narėse. ETVB finansuojami projektai turi atitikti ETVB mandatą, techninius, aplinkosaugos ir socialinius kriterijus.

Lietuva tapo ETVB nare 1996 m. ir priklauso vadinamajai tikslinei šalių grupei. Lietuvos kapitalo dalis ETVB sudaro 12,588 mln. EUR, t. y. apie 0,23 % viso ETVB įstatinio kapitalo.

Šiaurės investicijų bankas (toliau – ŠIB) – tarptautinė Šiaurės ir Baltijos šalių finansų institucija, kurios akcininkės yra Danijos, Estijos, Islandijos, Latvijos, Lietuvos, Norvegijos, Suomijos ir Švedijos vyriausybės. Pagrindinis ŠIB tikslas – teikti ilgalaikes paskolas ir garantijas investiciniams projektams, kuriuos įgyvendinant stiprinamas Šiaurės ir Baltijos šalių konkurencingumas ir aplinkos apsauga. ŠIB finansuojami projektai turi atitikti ŠIB kredito politiką bei aplinkosaugos ir socialinius reikalavimus. ŠIB skolinimo prioritetinės sritys yra aplinkosauga; energetika; transportas, logistika ir komunikacijos; tyrimai ir plėtra. Bankas teikia paskolas tiek valstybėse narėse, tiek už jų ribų. Banko vizija – klestintis ir tvarus Šiaurės ir Baltijos šalių regionas. Projektai, kurių finansavimas svarstomas, vertinami atsižvelgiant į tvaraus augimo perspektyvą.

Valstybių narių konkurencingumą ŠIB finansuojami projektai stiprina didindami produktyvumą⁴⁷:

- išnaudojant technologijų pažangą ir inovacijas;
- tobulinant žmogiškąjį kapitalą;
- gerinant infrastruktūrą;
- stiprinant rinkos efektyvumą.

Aplinkos tausojimo tikslais ŠIB skolina projektams, užtikrinantiems:

- veiksmingesnį ir tausesnį išteklių naudojimą;

⁴⁷ https://www.nib.int/nib_in_brief/iaur_s_investicij_bankas

- konkurencingos, mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos plėtrą;
- aplinkos ir ekosistemų apsaugą;
- švarių technologijų vystymą.

Paskolos teikiamos privačioms ir valstybinėms įmonėms, taip pat vyriausybėms, savivaldybėms ir finansinėms institucijoms. Paprastai ŠIB suteikia paskolas didesniems (daugiau negu 50 mln. EUR vertės) projektams finansuoti. Mažosioms ir vidutinio dydžio įmonėms ŠIB skolina per finansinius tarpininkus. Lėšas paskoloms ŠIB skolinasi tarptautinėse kapitalo rinkose. Kadangi ŠIB turi aukščiausią AAA kredito reitingą, jis paprastai gali pasiūlyti palankesnes finansavimo sąlygas (mažesnę palūkanų normą, ilgesnį paskolų grąžinimo terminą) negu komerciniai bankai.

Lietuva ŠIB narė yra nuo 2005 m. Lietuvai priklauso 2 % (119 795 914 EUR) šio banko įstatinio kapitalo. Lietuvoje ŠIB paskolų lėšomis yra finansuojami infrastruktūros plėtros, energijos taupymo, aplinkosaugos projektai. ŠIB suteiktų paskolų sąrašas pateiktas 3 priede.

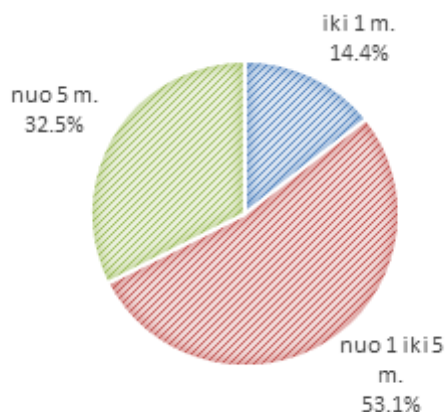
2. FINANSINIŲ PRODUKTŲ RINKOS STATISTINĖ ANALIZĖ

2.1. Kredito ir mokėjimų rinkos produktų statistinė analizė

2.1.1. Paskolų verslui rinkos tendencijos

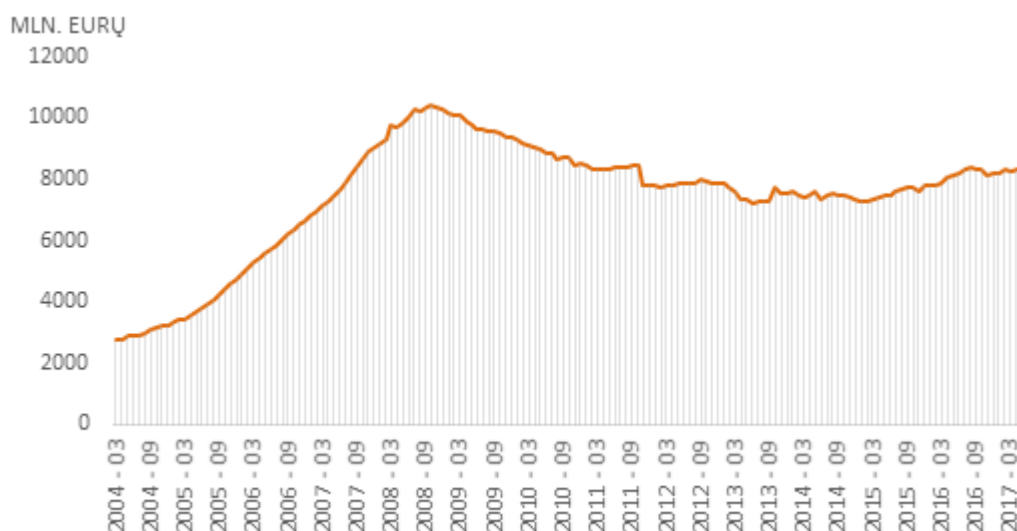
2017 m. birželio pabaigoje Lietuvos finansų įstaigos buvo išdavusios 8345,8 mln. EUR paskolų šalies įmonėms. Daugiau nei pusė jų (53,1 %) sudarė paskolos nuo 1 iki 5 metų, beveik trečdalį (32,5 %) – paskolos nuo 5 metų ir tik 14,4 % sudarė trumpalaikės iki 1 metų paskolos (žr. 5 pav.).

5 pav. Paskolų įmonėms struktūra pagal paskolos trukmę 2017 m. birželio 30 d. (paskolų likučiai)

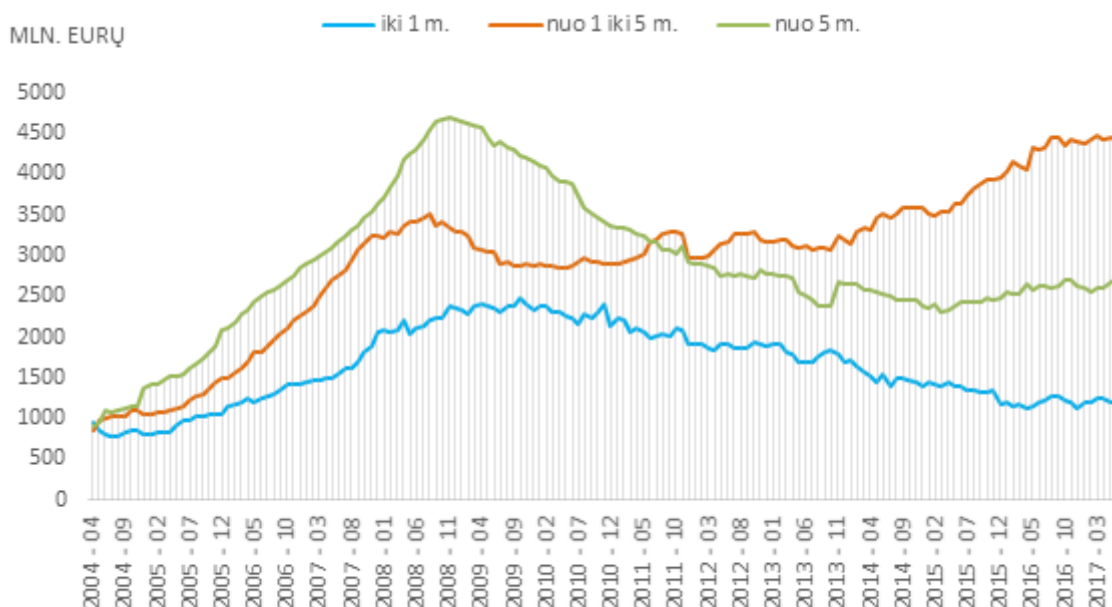
Augantis skolinimasis iki 2008 m. (tai buvo būdinga ir visoms didžiosioms pasaulio valstybėms ir tai privedė prie 2008 m. finansų krizės) buvo būdingas ir Lietuvai. Paskolų šalies įmonėms portfelis nuo 2004 m. balandžio mėn. iki 2008 m. lapkričio mėn., kada buvo pasiektas aukščiausias skolinimosi lygis, išaugo beveik 4 kartus. Vis dėlto pasaulinė finansų krizė, augančios palūkanos bei sugriežtėjusios skolinimosi sąlygos, privertė paskolų rinkai trauktis. Paskolų portfelio mažėjimas buvo jaučiamas iki 2013 m. vidurio. Nors pastaruosius ketverius metus paskolų portfelis vėl įgauna teigiamą kryptį, augimas jau nebėra toks įspūdingas, koks buvo iki krizės. Nuo 2013 m. vidurio iki 2017 m. vidurio paskolų portfelis išaugo tik apie 15 % (žr. 6 pav.).

6 pav. Paskolų įmonėms portfelio kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn.

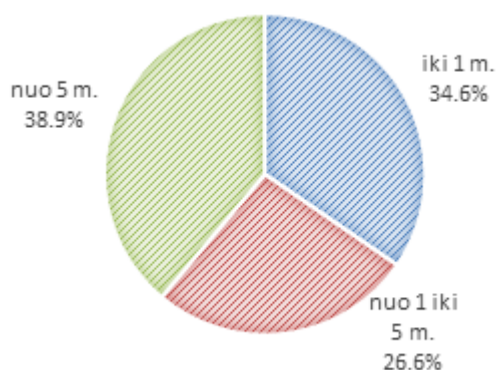
Analizuojant paskolų rūšis pagal trukmę galima pastebėti, kad jų portfelių dydžiai laikui bėgant taip pat kito (žr. 7 pav.). Iki 2008 m. krizės didžiausią dalį paskolų portfelio sudarė ilgesnio nei 5 metų laikotarpio paskolos, tačiau jos buvo ir labiausiai paveiktos krizės. Trumpalaikės paskolos visais laikais buvo mažiausiai populiarios. Jų dalis bendrajame portfelyje analizuojamu laikotarpiu svyravo nuo 14 % iki 35 % ir pastaraisiais metais turi tendenciją mažėti. Pasibaigus krizei populiariausiomis tapo paskolos nuo 1 iki 5 metų, ir, skirtingai nei kitokio laikotarpio paskolos, jų portfelis sparčiai auga ir gerokai viršijo prieš krizę buvusį lygį.

7 pav. Paskolų įmonėms portfelio kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn. pagal paskolos trukmę

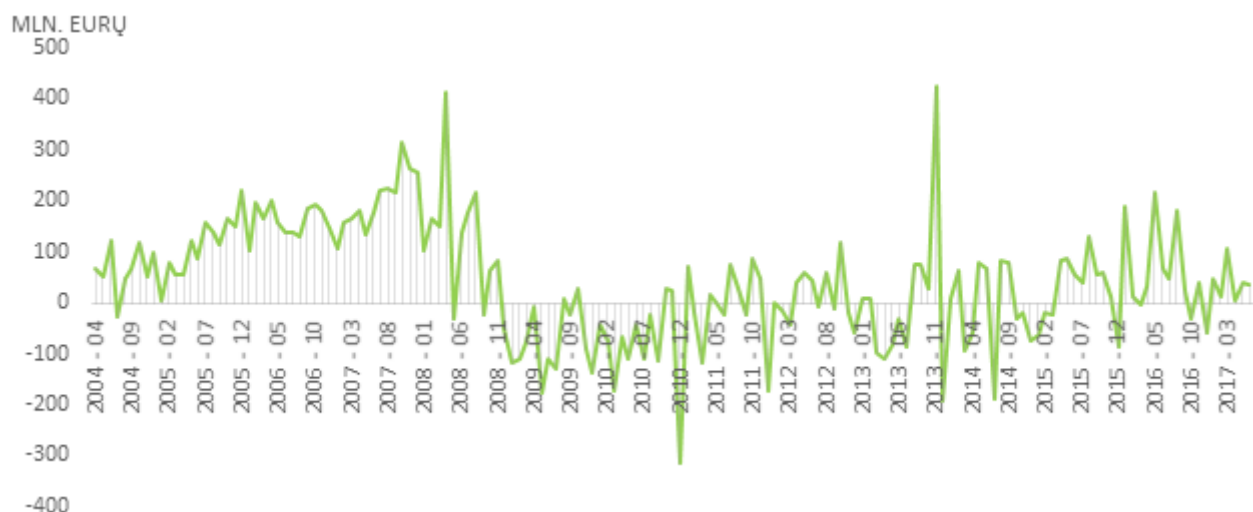
Analizuojant sandorių statistiką, per 2017 m. pirmąjį pusmetį finansų įstaigos suteikė Lietuvos įmonėms 238,85 mln. EUR naujų paskolų. Kiek daugiau nei trečdalį (34,6 %) jų sudarė paskolos nuo 1 iki 5 metų, 38,9 % sudarė paskolos nuo 5 m., o 26,6 % – trumpalaikės iki 1 metų paskolos (žr. 8 pav.).

8 pav. 2017 m. I pusmetį išduotų naujų paskolų įmonėms struktūra pagal paskolos trukmę

Žvelgiant į 13 metų statistiką, 2017 m. pirmąjį pusmetį įmonių skolinimasis buvo gana nusistovėjęs ir atitiko vidutinį ilgametį skolinimosi lygį. Vis dėlto istoriniai duomenys rodo, kad tam tikrais laikotarpiais įmonių skolinimasis pasižymėjo įvairiais svyravimais (žr. 9 pav.).

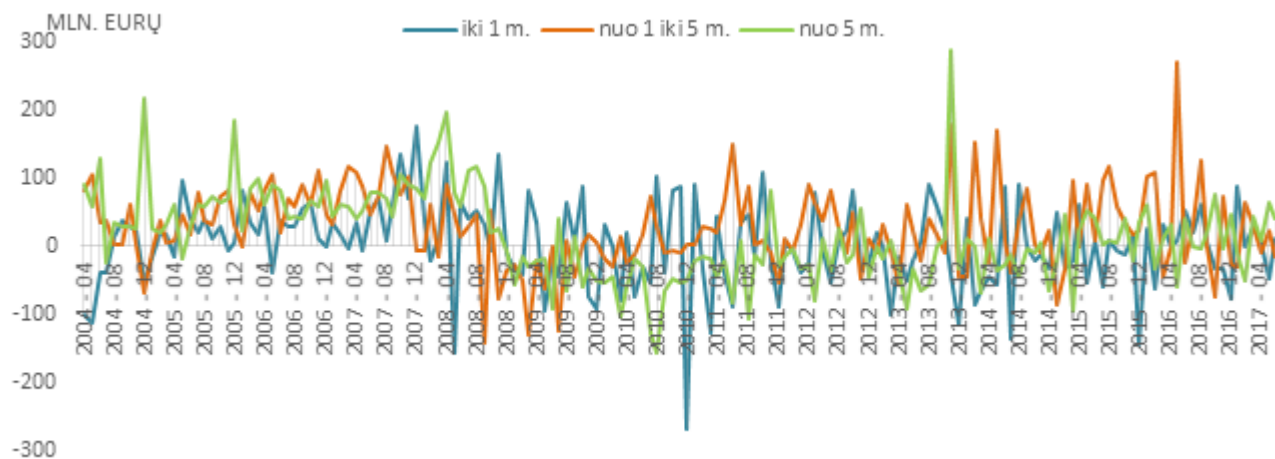
9 pav. Finansų įstaigų suteiktų naujų paskolų įmonėms kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn.

Iš esmės, naujiems sandoriams taip pat būdingas svyravimas, priklausantis nuo šalies ekonominės situacijos. Paskolos šalies įmonėms per ketverius metus, skaičiuojant nuo 2004 m. balandžio mėn. išaugo 6 kartus ir 2008 m. balandžio mėn. buvo pasiekęs aukščiausią lygį iki tol. Vis dėlto pasaulinė finansų krizė, augančios palūkanos bei sugriežtėjusios skolinimosi sąlygos privertė paskolų rinkai stipriai trauktis. Ryškus šios rinkos atsigavimas nebuvo jaučiamas net ir po krizės. Smarkiai kritusios palūkanoms bei įvairios verslo skatinimo iniciatyvos nepadėjo pasiekti paskolų įmonėms augimo, kokį teko stebėti iki 2008 m. krizės. Pastebima, kad įmonės mažiau naudojami kredito linijomis, o daugiau investuoja savo uždirbtus pinigus. Trumpalaikis paskolų šuolis 2013 m. lapkričio mėn. nebuvo reikšminis ilguoju laikotarpiu ir galėjo būti susijęs su siekiu pasinaudoti lengvatomis pagal 2007–2013 m. ES struktūrinę paramą.

Visą laiką nuo 2004 m. balandžio mėn. dominavo ilgalaikės paskolos, tik krizės metu ir dar 1 ar 2 metus po krizės, populiarsnės buvo trumpalaikės (iki 1 m.) paskolos (žr. 10 pav.). Paskutinius trejus metus populiariausios buvo paskolos nuo 1 iki 5 metų, tik pastaraisiais metais tendencijos kiek pasikeitė, prioritetas – ilgalaikės (daugiau kaip 5 m.) paskolos. Tai rodo, kad verslas vis patikimiau vertina rinkos atsigavimą ir drąsiau investuoja ilgesniam laikotarpiui.

10 pav. Finansų įstaigų suteiktų naujų paskolų įmonėms kitimas 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn. pagal paskolos trukmę

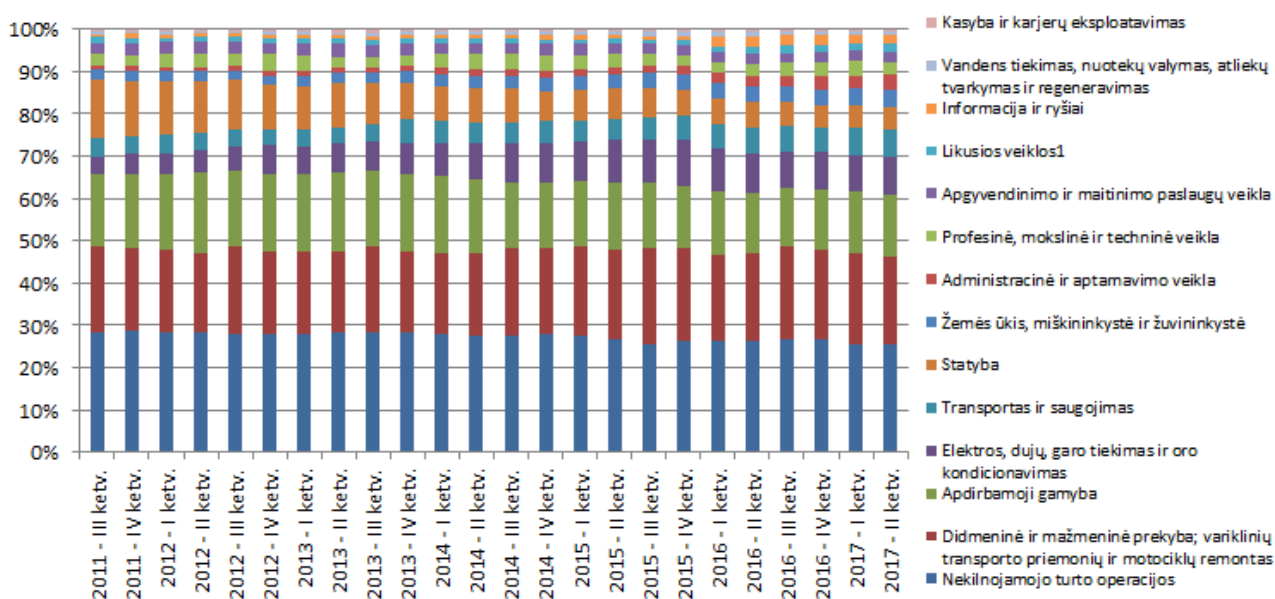

Pagrindiniai finansinių įstaigų skolininkai yra įmonės, užsiimančios šiomis veiklos sritimis:

- nekilnojamojo turto operacijos (2017 m. antrąjį ketvirtį sudarė 25,6 % paskolų portfelio);
- didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas (2017 m. antrąjį ketvirtį sudarė 20,8 % paskolų portfelio);
- apdirbamoji gamyba (2017 m. antrąjį ketvirtį sudarė 14,5 % paskolų portfelio).

Šių trijų veiklos sričių įmonių paskolų portfelis 2017 m. antrąjį ketvirtį sudarė 60,9 % ir per pastaruosius 6 metus nedaug keitėsi (mažėjo maždaug 1 % kasmet). Nuo 2011 m. trečiojo ketvirčio iki 2017 m. antrojo ketvirčio dvigubai (nuo 4,2 % iki 9,0 %) išaugo elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimo įmonių paskolų portfelis. Augo, tik ne taip sparčiai, ir daugelio kitų veiklos sričių įmonių paskolų portfelis. Paskolų portfelio smukimą fiksavo tik statybos sektorius (nuo 13,8 % iki 5,6 %), taip pat apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklos bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo įmonių grupės (žr. 11 pav.).

11 pav. Paskolų portfelio pasiskirstymas pagal įmonių ekonominę veiklą

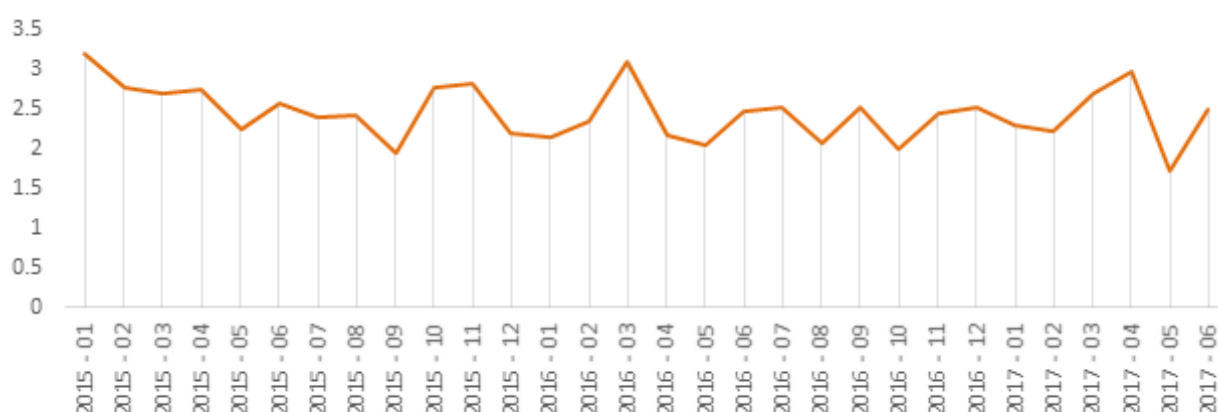

Galima išskirti keletą veiksnių, kas nulemia paskolų įmonėms paklausą:

1. palūkanų norma;
2. šalies makroekonominiai rodikliai: BVP, vartojimas, eksportas ir pan.;
3. įmonių lūkesčiai.

Paskolų palūkanų norma praėjus 2008–2009 m. finansų krizei turi tendenciją mažėti. Vis dėlto pastaruosius dvejus metus ji svyruoja tik nedideliame, maždaug 2–3 % intervale (žr. 12 pav.).

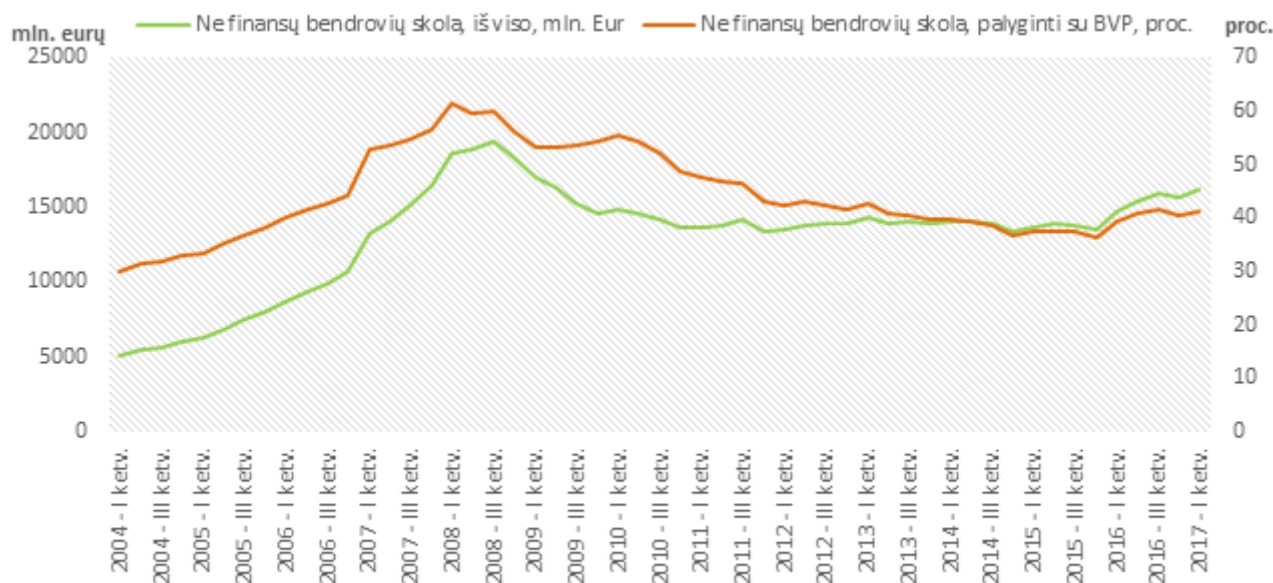
12 pav. Pinigų finansų įstaigų paskolų (naujų susitarimų) palūkanų normos

Nors palūkanų norma paskolų paklausai yra svarbus veiksnys, analizuojant pastarųjų 2,5 metų duomenis galima matyti, kad ryšys tarp palūkanų normos dydžio ir suteiktų naujų paskolų nėra stiprus. Koreliacijos koeficientas tarp minėtų rodiklių yra lygus – 0,35. Tai rodo nuosaikų, bet atvirkštinių ryši tarp jų, t. y. palūkanų normai mažėjant, naujų paskolų daugėja.

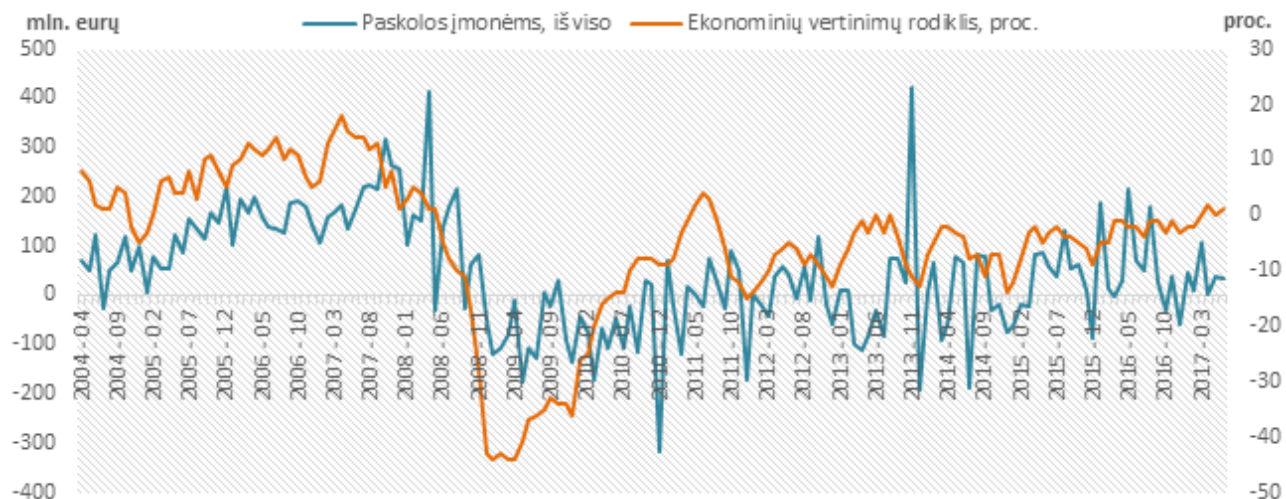
Didelę įtaką įmonių skolinimuisi turi šalies ekonominė situacija. Verslas linkęs drąsiau skolintis ekonomikos augimo laikotarpiu, tačiau užėjus nuosmukiui – skolinimasis traukiasi. Iš toliau pateikto paveikslo matyti, kad ne finansų bendrovių skolos bei jų santykis su BVP sparčiai augo iki 2008 m. vidurio, tačiau vėliau abu rodikliai krito žemyn. Nuo 2016 m. vėl pastebimas skolų bei jų santykio su BVP augimas, kas signalizuoja apie žymesnį rinkos atsigavimą bei augančius verslo lūkesčius (žr. 13 pav.).

13 pav. Ne finansų bendrovių skolos bei jos santykio su BVP kitimo tendencijos

Priklausomai nuo šalies ekonominės situacijos, konkurencijos rinkoje keičiasi ir verslo lūkesčiai, kurie taip pat turi reikšmingą įtaką paskolų paklausai (žr. 14 pav.).

14 pav. Naujų paskolų įmonėms bei ekonominių vertinimų rodiklio kitimo tendencijos

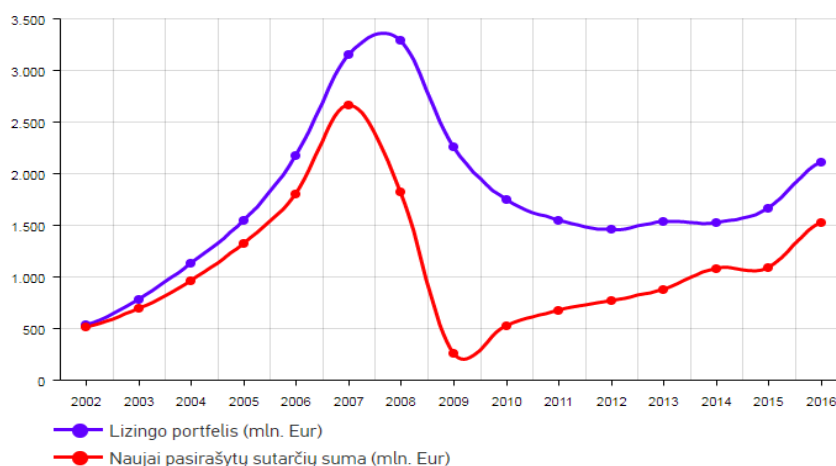
Šaltinis: LB ir Statistikos departamento duomenys

Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas tarp naujai sudarytų paskolų ir ekonominių vertinimų rodiklio 2004 m. balandžio mėn. – 2017 m. birželio mėn. duomenims yra lygus 0,58. Tai rodo vidutinio stiprumo tiesioginį ryšį tarp šių rodiklių, t. y. ekonominių vertinimų rodikliui kylant, t. y. augant verslo lūkesčiams, naujai sudarytų paskolų skaičius taip pat auga.

2.1.2. Lizingo rinkos tendencijos

Lietuvos banko duomenimis 2017 m. pirmojo ketvirčio pabaigoje lizingo portfelis sudarė 2130,516 mln. EUR. 89,4 % sudarė finansinis lizingas, likusią dalį – veiklos lizingas. Privataus sektoriaus lizingas (eliminuojant valstybinio sektoriaus, fizinių asmenų ir nerezidentų lizingo dalį) sudarė 77,3 %. 74,6 % privačiam sektoriui priklausančio lizingo portfelio atiteko paslaugų sferos įmonėms, 15,3 % – apdirbamosios pramonės ir statybos įmonėms, o likusi dalis (10,3 %) – žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės įmonėms. Pastaraisiais metais lizingo portfelio struktūra keitėsi tik nežymiai (žr. 15 pav.).

15 pav. Lietuvos lizingo rinka

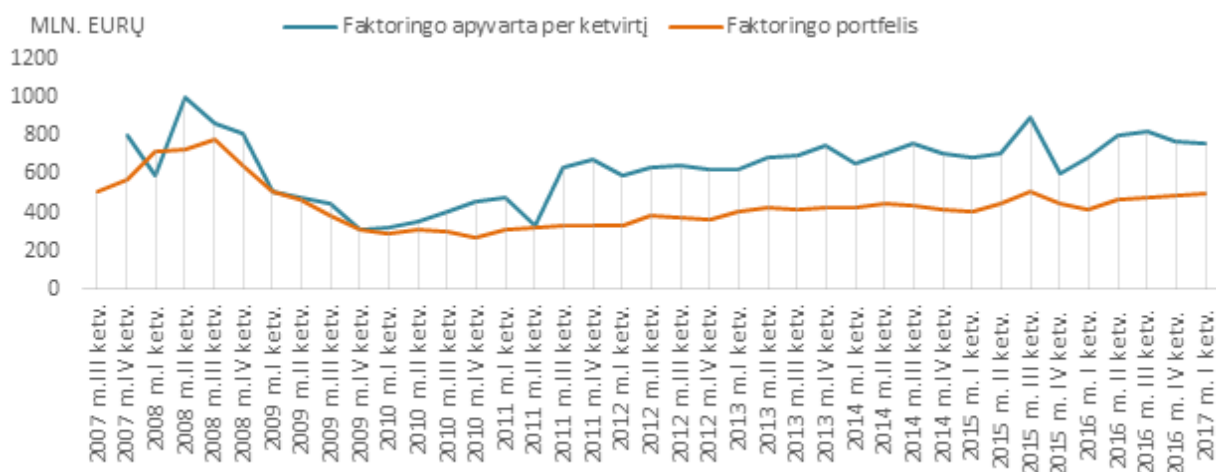
Šaltinis: LBA

Lizingo rinka, kaip ir paskolų rinka, yra jautri ekonominiams svyravimams. Lizingo portfelis sparčiai augęs iki 2008 m., krizės metu reikšmingai sumenko, o naujai pasirašytų sutarčių skaičius 2009 m. buvo netgi mažesnis nei 2002 m. Nepaisant to, pastaraisiais metais jaučiamas ir lizingo rinkos atsigavimas.

2.1.3. Faktoringo rinkos tendencijos

Lietuvos banko duomenimis 2017 m. pirmojo ketvirčio pabaigoje faktoringo portfelis siekė 502 mln. EUR, o apyvarta – 765 mln. EUR. 53,6 % portfelio sudarė tarptautinis faktoringas, likusi dalis atiteko vietiniam faktoringui. Kaip ir kiti finansiniai produktai, taip ir faktoringas neišvengė 2008 m. pasaulinės krizės pasekmių. 2008–2009 metais faktoringo portfelis traukėsi, o apyvarta mažėjo (žr. 16 pav.). Vis dėlto nuo 2010 m. pirmojo ketvirčio iki 2017 m. pirmojo ketvirčio faktoringo portfelis išaugo 73 %, o apyvarta per ketvirtį – daugiau nei dvigubai.

16 pav. Faktoringo apyvartos ir portfelio dinamika

Šaltinis: LBA

2.2. Privataus ir rizikos kapitalo rinkos tendencijos

Privatus ir rizikos kapitalas finansinių priemonių rinkoje yra dar gana nauja sritis, tačiau jo svarba pamažu auga. 2015 metai Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo rinkos dalyviams buvo kupini neapibrėžtumo, nes pagal JEREMIE iniciatyvą, Lietuvoje veiklą vykdančių ir investuojančių fondų investavimo laikotarpis ėjo į pabaigą, o naujų rizikos kapitalo priemonių įgyvendinimo pradžia gerokai užsitęsė. Tačiau 2016 m. įsteigtas fondų fondas „Verslo finansavimo fondas, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo“, kurį administruoja INVEGA ir šiuo metu atliekama finansinių priemonių valdytojų dėl rizikos kapitalo priemonių įgyvendinimo atranka.

2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu pagal JEREMIE programą buvo sukurti 5 rizikos kapitalo fondai, finansuojami ES lėšomis. Šie privataus ir rizikos kapitalo fondai investicijoms sukaupe 75 mln. EUR. Iš šios sumos bendrovei „BaltCap“ teko 20 mln. EUR, investicijų valdytojai „LitCapital“ – 25 mln. EUR, „Practica Capital“ – 22 mln. EUR, Verslo angelų fondui I – 8,5 mln. EUR. 4 fondai savo investicijų laikotarpį baigė 2015 m. pabaigoje, „Practica Capital“ valdomo fondo investavimo laikotarpis buvo pratęstas iki 2016 m. pabaigos⁴⁸.

Rinkoje traukiantis rizikos kapitalo investicijoms bei išliekant aktyviais investuotojais tik keletui fondų, palyginti su aktyviausiu investiciniu laikotarpiu 2012–2014 metais, per 2016 metus investicijų skaičius bei investuotinas kapitalas mažėjo. Vidutinis investicijų dydis į įmonę siekė tik šiek tiek daugiau nei 0,43 mln. EUR (piko laikotarpiu 0,84–0,94 mln. EUR), kas rodo, kad aktyviausias JEREMIE fondų investicinis laikotarpis buvo fondų investavimo pradžioje, kuomet itin aktyviose investicijų paieškose dominavo ir plėtros fondai⁴⁹.

2017 metais INVEGA paskelbė atranką 4 naujiems rizikos kapitalo fondams valdyti. Į 4 kuriamus rizikos kapitalo fondus dalis lėšų bus skirta iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, kurios sudarys 58,8 mln. EUR. Panašaus dydžio dalį turės kartu surinkti atrinkti fondų valdytojai.

Fondai steigiami įgyvendinant naujas Ūkio ministerijos rizikos kapitalo finansines priemones „Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas II“, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo, „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo, „Plėtros fondas I“, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo ir „Plėtros fondas II“, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo. Ūkio ministerijos planai dėl rizikos kapitalo fondų steigimo pateikti 4 lentelėje.

⁴⁸ <http://www.vz.lt/rinkos/2016/04/15/kuria-fondu-fonda-rizikos-kapitalo-sektoriu-pasieks-istrige-milijonai>

⁴⁹ <http://vca.lt/research-and-analysis/2016-metai-lietuvos-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkoje-tvirto-spurto-metai/>

4 lentelė. Ūkio ministerijos planai dėl rizikos kapitalo fondų steigimo (šaltinis: Ūkio ministerija, VŽ)

Fondas	Dydis, mln. EUR	Pradedama valdytojo atranka	Prasidės investavimo laikotarpis
Ko-investicinis fondas I	12,5	Įvykdyta, UAB „Kofinansavimas“	2017 m. III ketv.
Ko-investicinis fondas II	11,6	Įvykdyta, UAB „Kofinansavimas“	2017 m. III ketv.
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas I	14,8	Įvykdyta, „Robos Capital“	2017 m. IV ketv.
Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas	11	2016 m. IV ketv.	2018 m. I ketv.
Plėtros fondas I	15,6	2016 m. IV ketv.	2017 m. pabaiga - 2018 m. pradžia
Plėtros fondas II	17,4	2016 m. IV ketv.	2017 m. pabaiga – 2018 m. pradžia
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II	14,8	2016 m. IV ketv.	2017 m. pabaiga – 2018 m. pradžia

Įgyvendinant priemonę „Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas I“ įsteigtas „Open Circle Capital“ fondas, kuris sudarys galimybę lengviau gauti reikiamą kapitalą įmonėms, kuriančioms produktus aukštųjų technologijų sektoriuose ir taip įgyvendinančioms mokslo idėjas ir atliekančioms tyrimus ar taikančioms technologijas, kurioms sukurti reikia specialių žinių⁵⁰.

Pagrindiniai sektoriai pritraukiantys didžiausią kiekį lėšų Lietuvoje yra vartojimo prekės ir paslaugos, informacijos ir ryšių technologijos (ICT) bei verslo produktai ir paslaugos. Tokie rodikliai vyrauja vertinant investicijas pagal investicijų skaičių vienetais. Tačiau, pagal investicijas sumine išraiška, Lietuvoje pirmauja verslo produktų ir paslaugų sektorius, o pagal investicijų skaičių – ICT. Vertinant Baltijos inovacijų fondo (BIF) lėšomis finansuojamo rizikos kapitalo „Karma Ventures“ fondo investicijas, jos visos yra nukreiptos į ICT sektorių, o tai yra teigiama tendencija atsižvelgiant į tai, kad ICT jau kelinti metai yra identifikuojami kaip vienas iš nedaugelių priskirtinų prie „ateities“ sektorių, kurių proveržis ir plėtra prisidės prie ekonominės gerovės augimo⁵¹.

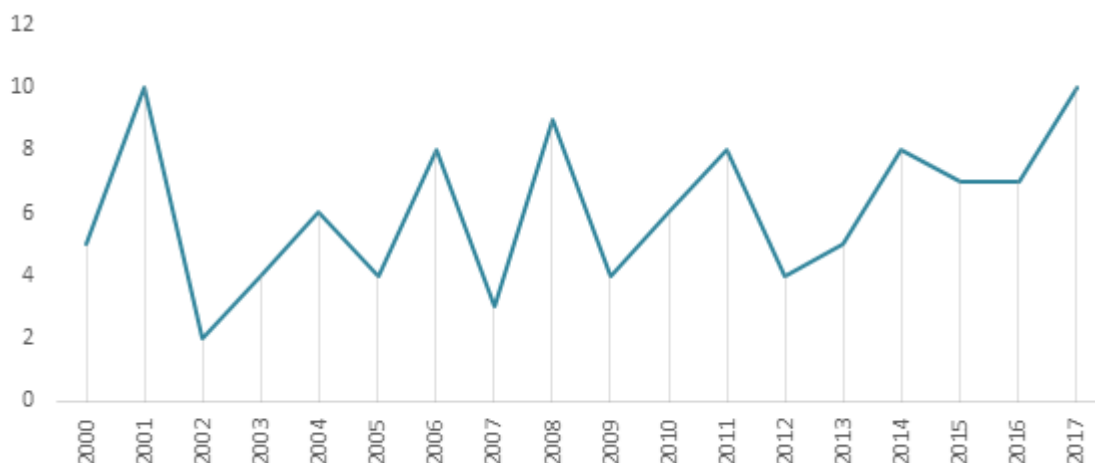
2.3. Pirminės vertybinių popierių rinkos analizė

Akcijų išleidimas siekiant pritraukti kapitalo Lietuvoje nėra populiarus. Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo duomenimis per 2017 m. aštuonis mėnesius užregistruota 10 akcijų emisijų, o skaičiuojant nuo 2000 metų – 110. Nors per šių metų aštuonis mėnesius pasiektas didžiausias per dešimtmetį sandorių skaičius, vis dėlto ryškios sandorių augimo tendencijos kol kas išvelgti negalima (žr. 17 pav.).

⁵⁰ <http://www.vz.lt/rinkos/fondai/2017/08/11/valstybe-isteige-nauja-rizikos-kapitalo-fonda#ixzz4rtJcVWbH>

⁵¹ <http://vca.lt/research-and-analysis/2016-metai-lietuvos-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkoje-tvirto-spurto-metai/>

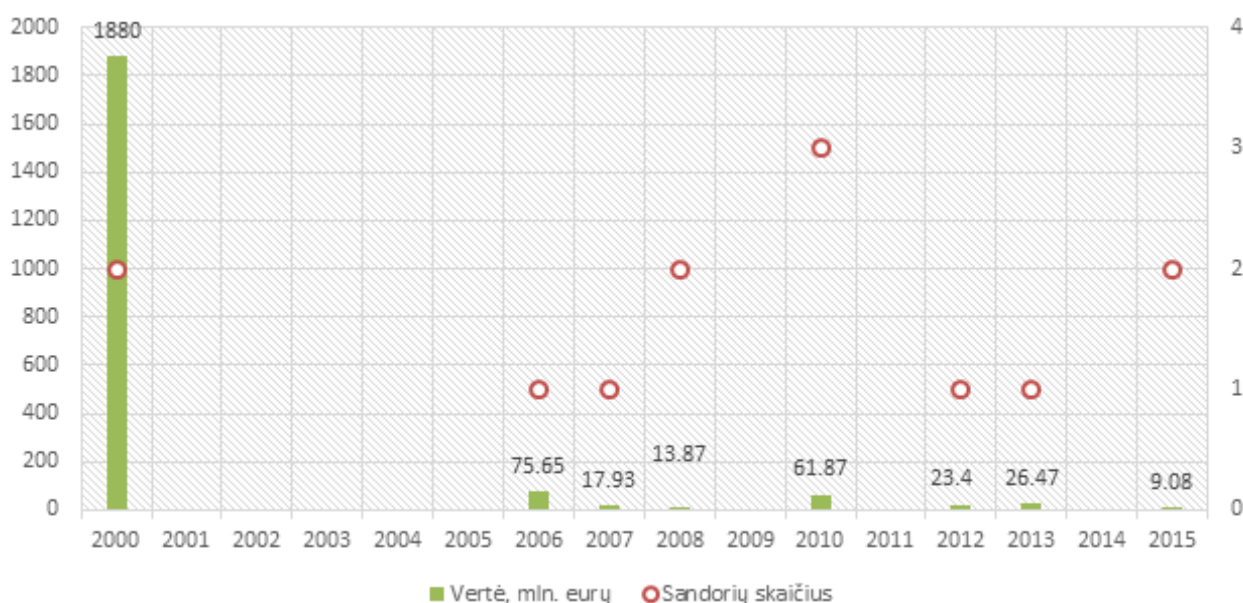
17 pav. Užregistruotų akcijų emisijų skaičius

Šaltinis: Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas

Dažniausiai bendrovės akcijoms išleisti renkasi neviešą jų platinimą. Viešai platinamų akcijų dalis yra gana maža. Nuo 2000 iki 2016 m. pabaigos įvyko tik 13 viešai platinamų akcijų sandorių, o jų bendra vertė siekė 2,1 mlrd. EUR (žr. 5 lentelė). Be to, didžiąją dalį, t. y. 89 % šios sumos, sudarė vienas AB Telia Lietuva sandoris, įvykęs 2000 m., o nuo 2001 m. iki 2005 m. nebuvo sudaryta nei vieno sandorio. Taigi nuo 2006 m. iki 2016 m. pabaigos sudarytų 11 sandorių vertė siekia vos 228,27 mln. EUR, o tai sudaro maždaug 1 % visų šalies verslo įmonių įstatinio kapitalo (žr. 18 pav.).

18 pav. Viešai išplatintų akcijų pirminėje rinkoje vertė bei sandorių skaičius 2000 – 2015 m.

Šaltinis: Bloomberg, 2017.

Lietuvoje viešų akcijų siūlymų, kuriuos būtų įgyvendinusios naujos bendrovės, 2016 m. nebuvo. Apie ketinimus platinti naujas akcijas dar 2015 m. rudenį skelbė viena didžiausių šalyje žemės ūkio investicijų bendrovių AUGA Group, tačiau jie nebuvo įgyvendinti (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Bendrovės, platinusios akcijas pirminėje rinkoje

Paskelbimo data (metai)	Bendrovės pavadinimas	Pasiūlymo vertė, mln. EUR
2000	AB Telia Lietuva	201,08
	AB Telia Lietuva	1679,96
2006	AB Sanitas	75,65
2007	AB City Service	17,93
2008	AB Vilkyškių pieninė	4,05
	AB AUGA Group	9,81
2010	AB Linas Agro	28,07
	AB Ūkio bankas	14,48
	AB Avia Solutions Group	19,31
2012	AB Inter RAO Lietuva	23,40
2013	AB AviaAM Leasing	26,47
2015	Apex Resources Inc	0,07
	AB INVL Baltic Real Estate	9,01
2017 m. iki rugsėjo mėn.	East West Agro	3,00

Šaltinis: Bloomberg, 2017.

2017 m. balandžio mėn. startavo pirminis viešas East West Agro (toliau – EWA) akcijų siūlymas. Lietuviško kapitalo bendrovė EWA, įkurta 2006 m., yra viena didžiausių žemės ūkio technikos prekybos įmonių Lietuvoje. Bendrovės išleidžiamų naujų akcijų emisijos dydis – 3 mln. EUR. Jos sudaro 20 % padidinto bendrovės įstatinio kapitalo. Biržoje pritrauktą kapitalą bendrovė planuoja skirti kapitalo struktūrai sustiprinti ir plėtrai.

Lietuvos įmonės kapitalo pritraukimui obligacijas renkasi dar vangiau. Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo duomenimis 2014 m. ir 2015 m. užregistruota tik po vieną bendrovių obligacijų emisiją (emitentai – AB „Ukmergės gelžbetonis“ ir AB „Baltic Mill“), o per 2017 m. aštuonis mėnesius – jau 3 (emitentai – AB STEPONKUS&Co FM bei dvi emisijos priklausė AB BnP Finance).

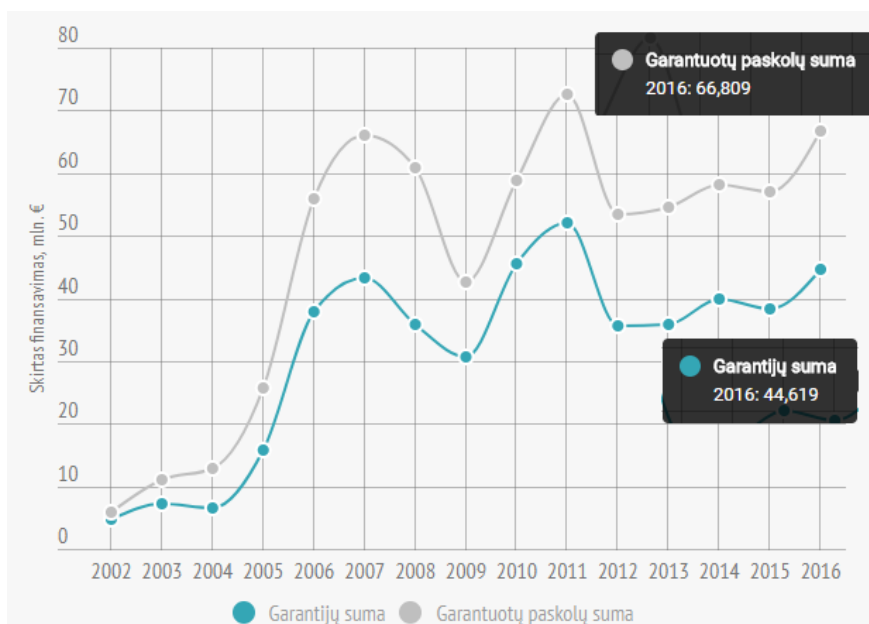
Lietuvos įmonės galimybę platinti obligacijas 2016 m. taip pat nesinaudojo, tačiau alternatyvioje rinkoje „First North“ 2015 m. birželį debiutavo „Modus energija“ obligacijos su 1,723 mln. EUR emisija (2017 m. balandžio mėn. jos buvo išpirktos). „First North“ buvo listinguojamos ir Lietuvos įmonių „BnP Finance“ bei „Baltic Mill“ obligacijos.

2017 m. obligacijų rinkoje debiutavo valstybės valdoma energetikos grupė „Lietuvos energija“, planuojanti išleisti 300 mln. EUR vertės obligacijų emisiją.

2.4. Šalies institucijų siūlomų finansinių produktų rinkos statistinė analizė

INVEGA. Nuo 2002 m. iki 2016 m. sausio mėn. pabaigos INVEGA buvo suteikusi 5741 individualių garantijų. Garantijų suma bei garantuotų paskolų suma pasižymi mažesniais svyravimais ir spartesniu augimu nei kitos finansinės priemonės. Šiuo metu tiek garantijų suma, tiek garantuotų paskolų suma didesnė nei prieš krizinį lygį (žr. 19 pav.).

19 pav. INVEGA garantijų suma bei garantuotų paskolų suma 2012–2016 m.

Šaltinis: <http://invega.lt/lt/statistika/suteiktu-garantiju-statistika/>

Per pirmąjį 2017 m. pusmetį INVEGA gavo 395 prašymus suteikti individualias valstybės garantijas už smulkiųjų ir vidutinių įmonių bei fizinių asmenų, dirbančių pagal verslo liudijimą arba užsiimančių individualia veikla, skolinius įsipareigojimus. Tai – 36 % daugiau nei 2016 m. sausį–birželį, kai buvo gauta 291 paraiška. Per šešis šių metų mėnesius INVEGA jau suteikė 299 individualias garantijas – tai 33 % daugiau nei tuo pačiu periodu pernai. Bendra garantijų suma pasiekė 27,9 mln. EUR ir buvo 24 % didesnė nei per tą patį praėjusių metų laikotarpį (22,5 mln. EUR).

Be to, per 2017 m. I pusmetį portfelinių garantijų priemonėmis pasinaudojo 163 verslo subjektai, kuriems buvo suteikta garantijų už 12 mln. EUR, leidusių prisiimti finansinių įsipareigojimų, didesnių nei 15 mln. EUR suma. Tai rodo, jog finansų institucijos verslui vis dažniau linkusios skolinti su valstybės garantija, o verslininkai, tikėdami savo idėjomis, vis drąsiau pradeda arba plėtoja veiklą ir stiprina konkurencingumą. Išlaugęs verslininkų aktyvumas ir žinios apie valstybės teikiamas paramos priemones leidžia jiems pasinaudoti tinkamiausių finansinių instrumentų teikiama nauda.

Nepaisant per pirmąjį šių metų pusmetį augančio garantijų skaičiaus, vidutinė vienos garantijos suma nedidėjo. Tai rodo, jog daugiau garantijų buvo suteikta už mažesnes paskolas, kurios būdingos verslo naujokams.

Per pirmąjį šių metų pusmetį smulkios ir vidutinės įmonės, pasinaudojusios individualiomis INVEGOS garantijomis, gavo 41,4 mln. EUR paskolų, t. y., 26 % daugiau nei tuo pačiu periodu pernai (32,8 mln. EUR). 17 mln. EUR paskolų suma paskirta investiciniams įmonių projektams, dar 24 mln. EUR – apyvartinėms lėšoms finansuoti. Didžiausia dalis suteiktų garantijų pasiekė mikroįmones, kurių personalą sudaro 5 ar mažiau darbuotojų, o apyvarta nesiekia 100 000 EUR – 44 % Visų suteiktų garantijų teko būtent joms. Taip pat 40 % garantijų suteikta mažoms įmonėms, o likusieji 16 % – vidutinėms.

Didžiausia INVEGOS individualių garantuotų paskolų dalis 2017 m. pirmąjį pusmetį teko Vilniaus ir Kauno regionams, kuriems skirtos 104 ir 76 garantijos. Trečioje vietoje liko Klaipėdos apskritis (32 garantijos), o ketvirtoje – Šiauliai (29 garantijos). Taip pat 19 garantijų atiteko Alytui, 17 garantijų – Panevėžiui, po 6 garantijas – Utenai, Marijampolei bei Tauragei ir 4 garantijos – Telšiams. Iš viso Lietuvos regionams teko 30 % visų šiame metu suteiktų garantuotų paskolų.

Šiais metais taip pat stebima ryškėjanti tendencija, kai vis drąsiau paskolas ima ne tik ilgametę veiklos istoriją skaičiuojančios įmonės, bet ir verslo naujokai. Trumpiau nei 1 metus veikiančioms įmonėms per pirmąjį šių metų pusmetį suteikta 17 % visų INVEGOS garantijų – beveik 2 kartus

daugiau nei pernai per tą patį laikotarpį. Atitinkamai garantijų, išduotų ilgiau nei 5 metus veikiančioms įmonėms, skaičius sumažėjo nuo 68 % iki 62 %

INVEGA duomenimis iki 2017-03-31 suteiktų lengvatinių paskolų suma pagal priemonę „Verslumo skatinimo fondas 2014-2020“ siekė 754,565 tūkst. EUR⁵². Atviras kreditų fondas 2017 m. rugsėjo 22 d. duomenimis buvo paskyręs 23,18 mln. EUR, t. y. 61,58 % fondo, fondo likutis – 13,66 mln., EUR, t. y. 36,28 %, likusi dalis lėšų – rezervuota⁵³.

Žemės ūkio paskolų garantijų fondas. Per pirmąjį 2017 metų pusmetį Žemės ūkio paskolų garantijų fondas kredito įstaigoms už žemdirbiams, kaimo verslininkams ir perdirbėjams išduotus 13,1 mln. EUR kreditų bei lizingo paslaugų suteikė 93 garantijas už 7,8 mln. EUR. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai atitinkamu laikotarpiu suteiktos 2 garantijos už 7 mln. EUR. Per visą Fondo veiklos laikotarpį (nuo 1997 m.) jau suteikta 5101 garantija už 845 mln. EUR, kredito įstaigos žemės ūkio ir kaimo verslo sektoriui paskolino 1,1 mlrd. EUR.

2016 metų pirmąjį pusmetį žemdirbiams, kaimo verslininkams ir perdirbėjams buvo išduota 120 garantijų už 12,3 mln. EUR, tuo tarpu per 2017 metų šešis mėnesius garantijų išduota ketvirtadaliu mažiau, o jų suma sumažėjo beveik trečdaliu. Vidutinė kredito įstaigų ir lizingo bendrovių finansuojama suma šiemet siekė 163 tūkst. EUR, teikiama garantija – 99 tūkst. EUR, t. y. 61 % sumos. Didžiausias 2017 m. suteiktas finansavimas – 1 mln. EUR kredito linija kooperatinei bendrovei, užsiimančiai aliejaus gamyba, mažiausia investicija – Švenčionių rajono ūkininko įsigyjamai sėjamajai už 10 tūkst. EUR.

Nors garantijų suteikiama mažiau, tačiau 2017 m. buvo suteiktos pirmosios garantijos už lizingo būdu perkamą žemės ūkio techniką, įrangą. Daugiausia garantijų, kaip ir ankstesniais metais, suteikiama ūkininkų ūkiams – jiems suteiktų garantijų suma sudarė 78 % viso garantijų portfelio. Labiausiai finansuojama veiklos sritis išliko tradicinis žemės ūkis: augalininkystės projektai sudarė 54 % visų išduotų garantijų, gyvulininkystė – 26 % Beveik penktadalį sumos sudarė alternatyviosios veiklos projektai, buvo įsigyjama miškų ūkio technika, vėjo jėgainės, lėšos skiriamos trumpalaikiam turtui įsigyti.

Žemės ūkio paskolų garantijų fondas bendradarbiauja su visais komerciniais bankais ir daugeliu kredito unijų Lietuvoje. 2017 metais daugiausia kreditų su garantija išdavė kredito unijos – per pirmąjį šių metų pusmetį jos suteikė penktadalį (21 %) visų kreditų su garantija. Aktyviausios buvo Anykščių, Kėdainių krašto, Klaipėdos ir Akademinė kredito unijos. Tarp bankų aktyviausias buvo Medicinos bankas suteikęs 17 % visų kreditų su garantija, taip pat aktyviai skolino DNB bankas (17 %) bei Šiaulių bankas (16 %)⁵⁴.

UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra. VIPA teikia lengvatines paskolas daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą programą, kurios tikslas – sumažinti šilumos energijos sąnaudas, racionaliai naudoti energijos išteklius, užtikrinti efektyvų būsto naudojimą, gerinti gyvenamąją aplinką bei gyventojų gyvenimo kokybę.

Lietuvoje finansinės priemonės infrastruktūrai buvo pradėtos įgyvendinti siekiant atnaujinti (modernizuoti) daugiabučius namus. 2009 metais buvo įsteigtas JESSICA kontroliuojantysis fondas (JESSICA KF), valdomas Europos investicijų banko, o VIPA paskirta viena iš finansinių tarpininkų. Atsižvelgiant į šį fondą buvo suteiktos 1068 lengvatinės paskolos daugiabučių ir bendrabučių renovacijai. EIB įgyvendina ir JESSICA II fondų fondą, kuris teikia paskolas daugiabučių namų atnaujinimui finansuoti. Iki 2017 m. spalio mėn. JESSICA II suteikė 844 paskolas.

Remiantis sėkminga JESSICA KF įgyvendinimo patirtimi bei įvertinus visus finansinių priemonių privalumus, 2014–2020 m. periodu apsispręsta plėsti finansinių priemonių taikymą ir panaudojant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšas įsteigtas Daugiabučių namų modernizavimo fondas (DNMF), finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo. DNMF yra sukurtas siekiant padengti smarkiai išaugusią paklausą ir užtikrinti daugiabučių namų modernizavimo projektų finansavimo tęstinumą. VIPA yra paskirta DNMF priemonės valdytoja. Atsižvelgiant į tai, kad susidomėjimas daugiabučių namų atnaujinimu vis dar išlieka nemažas, 2017 m. gegužės 10 d.

⁵² <http://invega.lt/lt/paskolos/verslumo-skatinimas-2014-2020/igyvandinimas/>

⁵³ <http://invega.lt/lt/paskolos/atviras-kreditu-fondas-2/fondo-lesu-likutis/>

⁵⁴ <http://garfondas.lt/lt/news/2017/per-pirmaji-2017-m-pusmeti93-garantijos-uz-15-mln-eur>

VIPA pasirašė sutartį su Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku (ERPB), siekdama toliau užtikrinti šio proceso tęstinumą.

Taip pat VIPA yra Energijos efektyvumo fondo (ENEF) valdytoja. ENEF lėšomis finansuojamos lengvatinės paskolos centrinės valdžios viešųjų pastatų atnaujinimui didinant energijos vartojimo efektyvumą. Iki 2017 m. spalio mėn. Daugiabučių namų modernizavimo fondas suteikė 237 lengvatines paskolas, o ENEF – 3 paskolas.

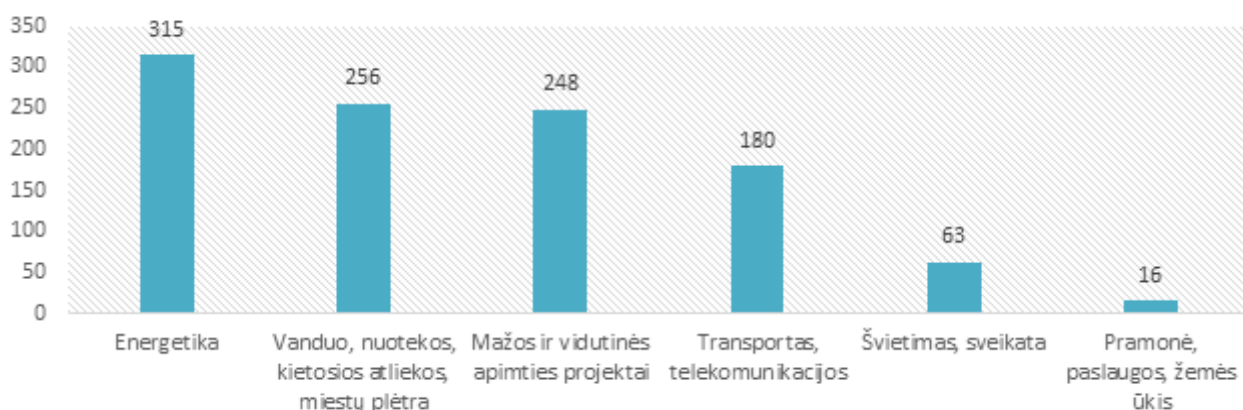
2.5. ES institucijų siūlomų finansinių produktų rinkos statistinė analizė

Europos investicijų bankas. Mažos ir vidutinės kapitalizacijos įmonėms gauti finansavimą yra vienas iš didžiausių EIB grupės prioritetų. 2016 m. EIB grupės šių bendrovių visame pasaulyje finansavimas pasiekė rekordinę 33,6 mlrd. EUR sumą. Jį parėmė 300 000 mažesnių kompanijų, kuriose dirba 4,4 mln. žmonių. 2017 m. rugsėjo 18 d. duomenimis ES šalys finansavimo tikslais pateikė EIB, o šis patvirtino, 256 projektus, pasirašė – 125, o vertinami – dar 348 projektai.

Lietuvoje EIB finansavo stambius infrastruktūros projektus, iš kurių minėtini: Vilniaus oro uosto rekonstrukcija, Klaipėdos jūrų uosto rekonstrukcija, magistralės „Via Baltica“ statybos, geležinkelių infrastruktūros modernizavimas, Lietuvos–Lenkijos elektros jungties ir suskystintųjų gamtinių dujų terminalo statybos. EIB per tarpininkaujančius bankus taip pat yra suteikęs paskolų mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms. Be to, Lietuvai EIB 2009 m. yra suteikęs 1,132 mlrd. EUR paskolą 2009–2013 m. laikotarpiu Struktūrinės paramos projektų bendrajam finansavimui užtikrinti, o 2015 m. – 1,3 mlrd. EUR paskolą 2014–2020 m. ES investicijų projektų Lietuvoje bendrajam finansavimui užtikrinti.

2016 m. į Lietuvos ekonomiką EIB investavo 255 mln. EUR. Didžioji šių investicijų dalis – 90 % – skirta aplinkos apsaugos, 9 % infrastruktūros ir 1 % inovacijų projektams finansuoti (žr. 20 pav.). Per penkerių metų laikotarpį (2012–2016) Lietuvai teko 1,08 mlrd. EUR EIB paskolų. Iš viso 2016 m. EIB grupė (Europos investicijų bankas ir Europos investicijų fondas) Lietuvoje investavo 280 mln. EUR.

20 pav. EIB skolinimas Lietuvoje pagal sektorius 2012–2016 m. (mln. EUR)

Šaltinis: <http://www.eib.org/projects/regions/european-union/lithuania/index.htm>

Europos strateginių investicijų fondas. 2016 m. rugsėjo 14 d. Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl ESIF gyvavimo laiko pratęsimo ir jo finansinės galios padidinimo iki 33,5 mlrd. EUR. Tikimasi, kad iki 2020 m. per visą investicinį laikotarpį bus pritraukta bent 500 mlrd. EUR investicijų. Šiuo metu vyksta derybos tarp ES Tarybos, Europos Parlamento ir Europos Komisijos dėl reglamento, pratęsiančio ESIF veiklą, nuostatų.

2017 m. birželio mėn. Europos investicijų banko (EIB) duomenimis, visos 28 Europos Sąjungos valstybės narės buvo pasinaudojusios Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) finansavimo

galimybėmis. Iki dabar projektams jau yra patvirtintas 39 mlrd. EUR ESIF finansavimas. Tikimasi, kad ši finansavimo suma sugeneruos 209,1 mlrd. EUR investicijas. ESIF projektai apima įvairius sektorius: energetika (21 %), moksliniai tyrimai ir inovacijos (22 %), transportas (9 %), skaitmeninės technologijos (10 %), smulkiojo ir vidutinio verslo įmonės (30 %), aplinkosauga ir išteklių naudojimo efektyvumas (4 %) bei socialinė infrastruktūra (4 %). Lietuva yra viena iš septynių valstybių narių, labiausiai pirmaujančių pagal ESIF investicijų ir šalies BVP santykį (kartu su Estija, Bulgarija, Graikija, Italija, Ispanija ir Portugalija)⁵⁵.

Europos Tarybos vystymo bankas. Lietuvoje ETVB finansavo grįžtančių tremtinių aprūpinimo gyvenamuoju plotu programą (Vilniuje buvo pastatyti specialieji globos namai „Tremtinių namai“); reabilitacijos centrų pagyvenusiems asmenims, žmonėms su negalia ir beglobiams vaikams įkūrimą; mokslo paskirties ir aukštųjų mokyklų pastatų renovaciją ir pagrindinių priemonių įsigijimą. ETVB Lietuvoje veikiančioms komerciniams bankams yra suteikęs paskolų, kuriomis bendrai finansuoti socialiniai projektai, skirti naujoms darbo vietoms kurti ir esamoms išlaikyti. Be to, 2009 m. ETVB Lietuvai suteikė 130 mln. EUR paskolą, skirtą valstybės investicijoms socialinės infrastruktūros plėtros projektams finansuoti, o 2015 m. Lietuvai buvo suteikta 100 mln. EUR paskola, skirta kultūros, sveikatos apsaugos, švietimo, sporto įstaigų pastatų statybai ar renovavimui finansuoti⁵⁶.

2015 m. ETVB, kaip socialinį mandatą turintis bankas, reagavo į pabėgėlių krizę, įkurdamas Migrantų ir pabėgėlių fondą (20,9 mln. EUR). Fondo lėšomis finansuojami projektai, susiję su pabėgėlių ir migrantų centrais ir jų infrastruktūra, prieglobsčio, maisto ir sveikatos priežiūros teikimu pabėgėliams. Lietuva buvo viena pirmųjų ETVB narių, 2015 m. finansiškai prisidėjusių prie šio fondo veiklos 150 tūkst. EUR įnašu⁵⁷.

Šiaurės investicijų bankas. Iš viso 2007–2015 m. ŠIB viešam ir privačiam sektoriui Lietuvoje yra suteikęs apie 755 mln. EUR paskolų. ŠIB yra suteikęs paskolas Klaipėdos jūrų uosto rekonstrukcijos, geležinkelių modernizavimo, elektros perdavimo tinklų atnaujinimo, suskystintųjų gamtinių dujų terminalo statybų projektams įgyvendinti. Be to, 2009 m. ir 2015 m. ŠIB suteikė Lietuvai paskolas (kiekvienos paskolos vertė 100 mln. EUR), skirtas viešųjų pastatų ir gyvenamųjų namų energijos vartojimo efektyvumui gerinti⁵⁸.

Šiaurės investicijų bankas nuo 2005 metų Baltijos šalyse suteikė paskolų įvairiems projektams už 1,1 mlrd. EUR. 2016 metų gruodžio 31 d. banko paskolų portfelis Baltijos šalyse siekė 917 mln. EUR. Iki 2016 metų pabaigos Šiaurės investicijų bankas Lietuvoje išdavė paskolų už 625,2 mln. EUR, įskaitant 78 % aplinkosaugos projektams⁵⁹.

⁵⁵ <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/europos-strateginiu-investiciju-fondas>

⁵⁶ <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos/europos-tarybos-vystymo-bankas>

⁵⁷ <https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/vilniuje-aptartas-lietuvos-ir-europos-tarybos-vystymo-banko-bendradarbiavimas>

⁵⁸ <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/siaures-investiciju-bankas-lietuvoje-finansavo-projektu-uz-daugiau-nei-755-mln-euru>

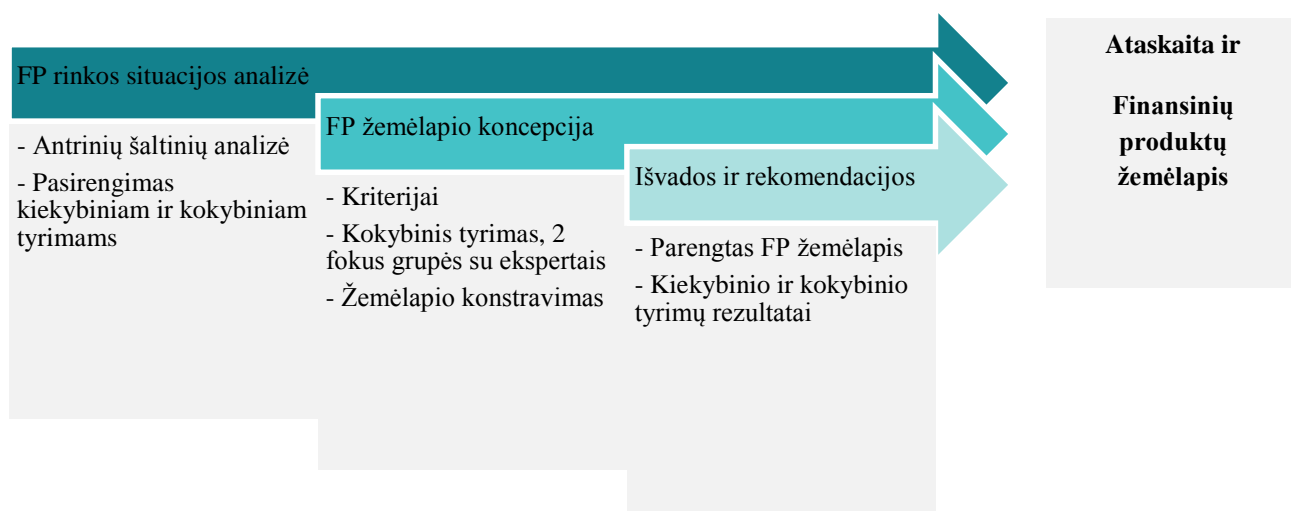
⁵⁹ <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/siaures-investiciju-bankas-baltijos-salyse-isdave-paskolu-uz-1-1-mlrd-euru-663-769348>

3. LIETUVOS FINANSINIŲ PRODUKTŲ ŽEMĖLAPIO KŪRIMO METODOLOGIJA

Lietuvos finansinių produktų žemėlapių sudarymo metodologija apima: finansinių produktų Lietuvos rinkos situacijos analizę; finansinių produktų žemėlapių koncepcijos sukūrimą; išvadų ir rekomendacijų suformulavimą (žr. 21 pav.).

Lietuvos finansinių produktų rinkos analizei atlikti buvo analizuojami antriniai duomenų šaltiniai ir atliktas finansinių produktų vartotojų tyrimas. Antrinių šaltinių analizė atskleidė esamą finansinių produktų rinkos situaciją, o kiekybinis tyrimas – finansinių produktų rinkos vystymosi galimybes. Finansinių produktų rinkos analizė parodė, kad rinka pasižymi itin didele finansinių produktų gausa ir įvairove, o produktų tiekėjai gali kelti skirtingus reikalavimus produktų vartotojams.

21 pav. Tyrimo metodologija

Lietuvos finansinių produktų (finansinių priemonių) žemėlapiui sudaryti buvo išskirti finansinių produktų vertinimo požymiai ir kriterijai. Požymių ir kriterijų patvirtinimui buvo atliktas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas atliktas organizuojant ekspertų grupines diskusijas.

Atsižvelgiant į kiekybinio ir kokybinio tyrimų rezultatus patvirtinti vertinimo požymiai ir kriterijai, kurie vėliau naudoti žemėlapiui sudaryti.

Finansinių produktų rinkos analizės tyrimo metodologija

Finansinių produktų rinkos analizė atliekama taikant kiekybinių tyrimų metodus.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti Lietuvos finansinių produktų rinką.

Tyrimo uždaviniai:

- nustatyti ar įmonėms yra svarbios verslo vystymo ir plėtros problemos bei kaip jos vertina verslo skatinimo priemones ir finansinių šaltinių prieinamumą Lietuvoje;
- nustatyti, kokiais finansiniais produktais įmonės naudojasi (ar ketina naudotis) dažniausiai ir kokie veiksniai lemia finansinių produktų pasirinkimą;
- nustatyti, kokios įmonės (pagal amžių, veiklos sritį ir pan.) daugiausiai naudojasi finansiniais produktais ir kur dažniausiai jos kreipiasi dėl finansinių produktų suteikimo;
- nustatyti, kaip vertinamas pasinaudotos verslo finansavimo priemonės poveikis įmonei ar organizacijai;
- pateikti rekomendacijas, kaip galima būtų padidinti finansinių priemonių paklausą ir efektyvumą.

Respondentų imtis: Lietuvos įmonės ir kiti subjektai, pasinaudoję bent viena finansine priemone. Pakviesta dalyvauti apklausoje 660 įmonių, gauta 310 užpildytų anketų.

Atranka: respondentų imtis – įmonės, pasinaudojusios finansiniais produktais. Apklausa vykdyta elektroniniu būdu. Anketa išplatinta įmonėms pagal VIPA ir INVEGA pateiktus klientų sąrašus.

Apklauso metodas: anketinė anoniminė apklausa.

Tyrimo atlikimo laikas: 2017 m. spalio 2–18 d.

Statistinės paklaidos įvertinimas: apklausus daugiau respondentų yra gaunama mažesnė statistinė paklaida. Atliekant šį vertinimą laikomasi prielaidos, kad tikslus populiacijos dydis (t. y. įmonių, pasinaudojusių bent viena finansine priemone, skaičius) nėra žinomas, dėl to vertinant tyrimo rezultatus su 95 % patikimumo lygmeniu, galima maksimali imties paklaida siekia $\pm 5,57\%$.

Finansinių produktų žemėlapių koncepcijos vertinimo metodologija

Finansinių produktų žemėlapių koncepcijai įvertinti taikoma kokybinio tyrimo metodologija.

Vertinimas atliktas taikant grupinių diskusijų metodą. Vertinimo metu buvo suorganizuotos dvi diskusijų grupės. Grupinės diskusijos metu buvo siekiama pagilinti žinias apie finansų rinkos dalyvių lūkesčius dėl finansinių produktų žemėlapių, antrosios fokus grupės tikslas - papildyti trūkstamas žinias, kurios galėjo neatsiskleisti pirmosios grupinės diskusijos metu.

Respondentų atranka – tikslinė. Tai asmenys, turintys ilgametės praktinės patirties dirbant su finansų produktais Lietuvoje. 1-os ir 2-os diskusijos grupių ekspertai skiriasi, tačiau siekiama išlaikyti grupių homogeniškumo principą.

Grupinės diskusijos metu surinkti duomenys apdorojami apibendrintai ir pateikiami kaip grupės bendra nuomonė.

Šiuo atveju tyrimo objektas – finansinių produktų žemėlapis (koncepcija).

Diskusijų metu siekta išsiaiškinti:

- esmines finansų rinkos vystymosi tendencijas;
- kriterijus, kuriais turėtų būti aprašomas FP žemėlapyje;
- pagrindines finansinių produktų žemėlapių dedamąsias;
- prioritетines sritis, kurias būtina įtraukti į FP žemėlapių pateikimą.

Klausimų struktūra. Metodologinėje literatūroje rekomenduojama nekelti daugiau kaip 4–5 esminių klausimų grupėje, kurių diskusijų trukmė yra 1,5–2 val.

1. Įvadiniai klausimai – nukreipia grupės dalyvius į bendrą diskusiją apie bendrą situaciją tam tikroje srityje:
 - Kokios yra pagrindinės finansų rinkos vystymosi tendencijos?
2. Susiejantys klausimai – specifiniai klausimai, leidžiantys pereiti nuo bendros diskusijos prie konkrečių problemų diskusijos:
 - Kaip FP produktų gausa sąlygoja rinkos vystymąsi?
3. Esminiai – kreipiantys diskusiją į pagrindines problemas, kurias siekiama aptarti diskusijų grupės metu.
 - Kokia būtų FP žemėlapių funkcija, kokie produktai ten turėtų būti atvaizduoti?
 - Kokie yra pagrindiniai FP kriterijai?

Kokybinės turinio analizės metodo aprašas. Kokybinė turinio analizė labai plačiai taikoma, naudojant kokybinę tyrimų prieigą (Bengtsson, 2016⁶⁰; Graneheim, Lindgren, and Lundman, 2017⁶¹). Kokybinė turinio analizė yra labai lankstus tyrimo metodas, taikomas tiek kokybiniuose, tiek

⁶⁰ Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, Volume 2, 2016, Pages 8-14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>

⁶¹ Graneheim, Lindgren, and Lundman. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today*, Volume 56, September 2017, Pages 29-34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>

kiekybiniuose, o kartais ir mišriose mokslinių tyrimų metodologijose taikant platų analitinių metodų spektrą.

Kokybinės turinio analizės pirminę medžiagą (pirminiai duomenys) sudaro tekstas, gautas naudojant įvairius duomenų rinkimo metodus (apklausas raštu, interviu, dokumentų analizę ir pan.) – šiuo atveju – fokusuotų grupių įrašus. Tekstas analizuojamas tik konkrečiame kontekste. Analizės rezultatai pagrindžiami analizuoto teksto turiniu.

Siekiant kuo tiksliau pateikti išsakytą nuomonę, fokusuotų grupės diskusijų dalyvių pasisakymai įrašyti ir transkribuoti. Transkribuotas tekstas apdorotas remiantis kokybinės turinio analizės principais.

Kokybinės turinio analizės etapai (žr. 22 pav.):

1. teksto skaitymas ir pagrindinių aspektų (frazių, sakinių, žodžių ir kt.) bei kategorijų išskyrimas;
2. kategorijų skaidymas į elementus;
3. prasminių elementų skaidymas į subkategorijas;
4. kategorijų įtraukimas į tiriamojo reiškinio kontekstą.

22 pav. Loginė kokybinės turinio (*angl.* content) analizės seka

Taikytas duomenų kategorizavimas– kategorizuojami susitikimų įrašų tekstai identifikuojant panašius pasisakymus ir temas. Turinio analizės esminis principas – informacijos kodavimas bei kategorijų suteikimas (The Content Analysis Guidebook, 2016)⁶².

⁶² The Content Analysis Guidebook, 2016.

https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=nMA5DQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=The+Content+Analysis+Guidebook&ots=pGLsw3it5n&sig=Hm-OALjGbHs2onzNL_pR_CW_Vgk&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Content%20Analysis%20Guidebook&f=false

4. FINANSINIŲ PRODUKTŲ RINKOS ANALIZĖ IR FINANSINIŲ PRODUKTŲ ŽEMĖLAPIO KONCEPCIJOS VERTINIMAS

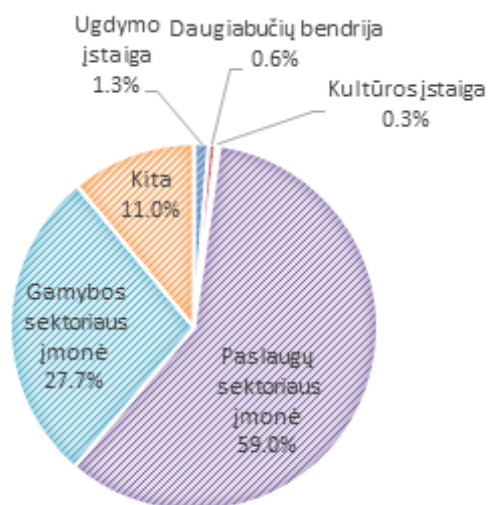
4.1. Finansinių produktų rinkos tyrimo rezultatai ir jų analizė

Šiame poskyryje pateikiami kiekybinio finansinių produktų rinkos tyrimo rezultatai.

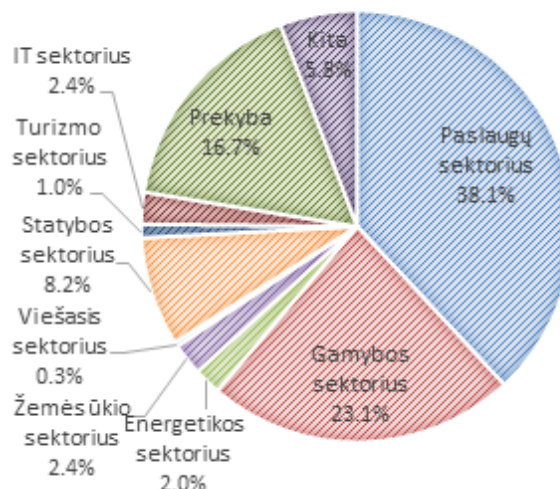
Pagrindinės apklausoje dalyvavusių įmonių charakteristikos. Apklausoje, dėl finansinių priemonių pasiūlos ir paklausos Lietuvoje vertinimo, dalyvavo 310 įmonių ir organizacijų. 5,2 % (16 įmonių) buvo iš viešojo sektoriaus ir 94,8 % (294 įmonės) – iš privataus sektoriaus. 79,7 % jų buvo uždarnosios akcinės bendrovės, 7,7 % – individualios įmonės, 4,2 % – viešosios įstaigos, o likusią dalį (8,4 %) sudarė daugiabučių ir privačių namų savininkų bendrijos, mažosios bendrijos, individuali veikla, ūkininkai, kooperatyvai, akcinės bendrovės.

Didžioji dalis respondentų buvo iš paslaugų sektoriaus (59 %) bei gamybos sektoriaus (27,7 %) (žr. 23 pav.). Taip pat apklausoje dalyvavo 4 ugdymo įstaigos, dvi daugiabučių bendrijos, viena kultūros įstaiga bei kitos įmonės: prekybos, finansinių paslaugų, inžinerinių paslaugų, kūrybinių industrijų, medicinos sektoriaus, teisinių paslaugų, transporto paslaugų, ugdymo paslaugų, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bei žemės ūkio įmonės (žr. 24 pav.).

23 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos sritį

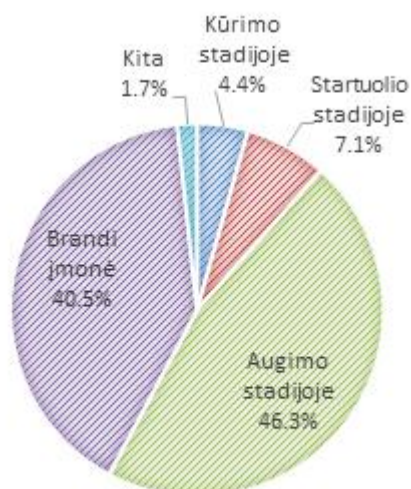

24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal sektorių

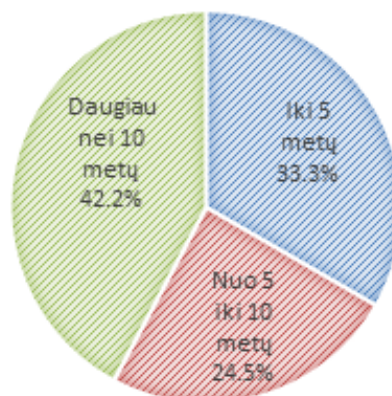

86,7 % apklaustų verslo įmonių priklauso brandžioms arba augimo stadijos įmonėms, kūrimo arba startuolio stadijai priklauso 11,6 % respondentų. Kiti respondantai vystymosi stadijos neįvardino (žr. 25 pav.). Pagal įmonės gyvavimo trukmę respondantai pasiskirstė gana proporcingai. Daugiausia respondentų apklausoje dalyvavo iš daugiau nei 10 metų veikiančių įmonių (42,2 %), beveik ketvirtadalis – nuo 5 iki 10 metų veikiančių įmonių, o trečdalis apklaustųjų – mažiau nei 5 metus veikiančių įmonių (žr. 26 pav.).

25 pav. Privataus sektoriaus įmonių pasiskirstymas pagal veiklos stadiją

26 pav. Privataus sektoriaus įmonių pasiskirstymas pagal veiklos metus

Praktiškai visos įmonės, kurios veikia 5 metus ir daugiau, nurodė esančios brandžios arba augimo stadijos įmonės ir tik po vieną įmonę, veikiančią nuo 5 iki 10 metų buvo įtrauktos į kūrimo ir startuolio stadiją. Dauguma jaunų, iki 5 metų veikiančių įmonių, taip pat buvo augimo stadijoje (63 iš 98), beveik kas penkta įmonė (20 iš 98) – startuolio stadijoje, 12 – kūrimo stadijoje ir tik dvi brandžios įmonės.

Dauguma respondentų buvo iš didžiųjų Lietuvos miestų. Beveik pusė jų buvo iš Vilniaus (27,7 %) ir Kauno (21,0 %). 10 % apklausoje dalyvavusių įmonių ar organizacijų buvo įsikūrusios kaimo vietovėje.

Dauguma apklausoje dalyvavusių įmonių ar organizacijų atstovų buvo tų įmonių savininkai (45,5 %), bendrasavininkai (17,7 %), vadovai (21,3 %) ar padalinio vadovai (10 %). Taip pat keletą įmonių atstovavo finansininkai bei partneriai.

Verslo skatinimo priemonių poreikis ir prieinamumas. Verslas Lietuvoje susiduria su daugybe įvairiausių sunkumų ir problemų. Įmonių apklausos anketoje buvo išskirta 14 verslo vystymo ir plėtros problemų (žr. 6 lentelę) ir dauguma jų buvo įvardintos kaip labai svarbios. „Svarbiausiomis problemomis“ buvo įvardinta finansinių lėšų stoka verslo plėtrai (apyvartinių lėšų stoka), dideli mokesčiai verslui ir augančios personalo išlaikymo sąnaudos. Jog tai labai aktualūs veiksniai pažymėjo atitinkamai 54,4 %, 65,3 % ir 58,2 % visų apklaustų privataus sektoriaus atstovų (privatų sektorių atstovavo 94,8 % respondentų). Didelė dalis respondentų „labai aktualiomis“ įvardijo ir kitas problemas, t. y. finansinių lėšų stoką pradedant verslą (verslo įkūrimo sąnaudos), darbuotojų (specialistų) pritraukimo ir išlaikymo problema, didelė konkurencija, mažas įmonės pelningumas, nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai, mokesčių nepastovumas, kuris didina verslo riziką bei nepalankūs verslo įstatymai. Vis dėlto „labai svarbiais“ (5 balais) šiuos veiksnius įvertino mažiau nei pusė visų į klausimą atsakiusių respondentų. Tik „vidutiniškai svarbus“ veiksnys įmonėms yra žinių stoka tobulinti verslą, produkto kūrimo ir vystymo problemos bei informacijos trūkumas apie verslo vystymo galimybes, o „mažai aktuali“ arba „visai neaktuali“ daugumai įmonių yra investicijų pritraukimo problema (mokslineis tyrimams ir eksperimentinei plėtrai).

6 lentelė. Verslo vystymo ir plėtros problemos ir jų svarba

Problemos eil. nr. pagal svarbą	Verslo vystymo ir plėtros problemos	Respondentų dalis, atsakiusių				
		labai aktualu	aktualu	nei aktualu, nei neaktualu	neaktualu	visiškai neaktualu
1.	Dideli mokesčiai verslui	65,3 %	19,7 %	8,8 %	3,7 %	2,4 %
2.	Augančios personalo išlaikymo sąnaudos	58,2 %	21,1 %	12,2 %	5,8 %	2,7 %
3.	Finansinių lėšų stoka verslo plėtrai (apyvartinių lėšų stoka)	54,4 %	17,7 %	15,6 %	7,1 %	5,1 %
4.	Darbuotojų (specialistų) pritraukimo ir išlaikymo problema	48,0 %	23,5 %	15 %	7,1 %	6,5 %
5.	Nepalankūs verslo įstatymai	44,9 %	23,5 %	19 %	8,8 %	3,7 %
6.	Mokesčių nepastovumas didina verslo riziką	47,6 %	20,4 %	17 %	9,2 %	5,8 %
7.	Mažas įmonės pelningumas	40,5 %	21,8 %	24,8 %	10,2 %	2,7 %
8.	Didelė konkurencija	34,4 %	23,8 %	25,2 %	10,5 %	6,1 %
9.	Finansinių lėšų stoka pradedant verslą (verslo įkūrimo sąnaudos)	43,2 %	12,2 %	9,9 %	9,5 %	25,2 %
10.	Nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai	28,9 %	14,3 %	20,4 %	18,4 %	18 %
11.	Trūksta informacijos apie verslo vystymo galimybes	17,7 %	19 %	30,6 %	19,7 %	12,9 %
12.	Produkto kūrimo ir vystymo problemos	14,6 %	16,0 %	28,9 %	22,4 %	18 %
13.	Žinių stoka vystyti verslą	11,9 %	17 %	33,7 %	21,8 %	15,6 %
14.	Investicijų pritraukimo problema (moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai)	10,2 %	13,3 %	19,7 %	18 %	38,8 %

Tiek verslo skatinimo priemonės (jas vertino tik privačios įmonės), tiek bendrai finansinių šaltinių prieinamumas (jį vertino ir privatus, ir viešasis sektorius) Lietuvoje vertinamas „vidutiniškai“, nors respondentų nuomonė šiuo klausimu reikšmingai išsiskyrė, t. y., pusė visų į klausimą atsakiusių respondentų skyrė 3 ir mažiau balų, kita dalis respondentų – 3 ir daugiau balų. Vis dėlto labai patenkintų verslo skatinimo priemonėmis ir finansinių šaltinių prieinamumu buvo labai mažai – apie 2 % respondentų.

Populiariausi finansiniai produktai ir jų pasirinkimą lemiantys veiksniai. Dažniausiai privatus ir viešojo sektoriaus įmonės naudojami nuosavomis lėšomis. Šį finansavimo šaltinį nurodė 60,6 % visų respondentų (žr. 7 lentelė). Vis dėlto, kaip apklausos rezultatai rodo, nuosavi šaltiniai sparčiai senka ir ateityje jais ketina pasinaudoti jau tik 11 % apklaustųjų. Tarp populiariausių išorinio finansavimo šaltinių yra lizingas (juo naudojosi 47,4 % respondentų), ES parama (negražintina subsidija) (24,5 %), kredito linija (22,6 %), kredito limitas (22,3 %), lengvatinė paskola bei paskola apyvartiniam kapitalui (po 19,4 %). Alternatyviomis finansinėmis priemonėmis naudojosi mažiau nei dešimtadalis visų respondentų. Paminėtina tai, kad jos kartu su portfeline garantija įvardijamos kaip neaktualesios finansinės priemonės. Nepaisant to, jaučiamas susidomėjimas alternatyviomis finansavimo priemonėmis ir daugiau nei 10 % apklaustųjų ketina jomis pasinaudoti ateityje. Daugiau ketinama naudotis ir ES parama (34,8 %) bei įvairiomis paskolomis, t. y., lengvatinė paskola (29 %), paskola apyvartiniam kapitalui (27,4 %), investicine paskola (25,2 %) bei paskola naujoms ir smulkioms įmonėms (22,9 %). Gana patrauklus išlieka ir lizingas, juo ketina naudotis maždaug kas ketvirtas respondentas (25,8 %).

7 lentelė. Finansinių produktų paklausa

Eil. Nr.	Verslo skatinimo priemonė (institucija)	Naudojasi	Ketinu pasinaudoti	Neaktualu
1	Verslą finansuoju iš privačių lėšų	60,6 %	11 %	33,5 %
2	Lizingas	47,4 %	25,8 %	31,3 %
3	ES parama (negražintina subsidija)	24,5 %	34,8 %	43,5 %
4	Kreditinė linija	22,6 %	20,3 %	59 %
5	Kredito limitas	22,3 %	21,9 %	58,7 %
6	Lengvatinė paskola	19,4 %	29 %	53,2 %
7	Paskola apyvartiniam kapitalui	19,4 %	27,4 %	55,5 %
8	Investicinė paskola	18,4 %	25,2 %	58,4 %
9	Paskola naujoms ir smulkioms įmonėms	17,1 %	22,9 %	61,6 %
10	Overdraftas (sąskaitos kreditavimas)	15,8 %	15,8 %	70,0 %
11	Individuali garantija	11,6 %	10,0 %	79,7 %
12	Prekinis draudimas	9,4 %	12,3 %	79,4 %
13	Tarpusavio skolinimosi platformos (paskola)	8,4 %	13,9 %	78,4 %
14	Faktoringas	8,1 %	15,5 %	77,1 %
15	Pasidalintos rizikos paskola	3,2 %	10 %	87,4 %
16	Sutelktinio finansavimas	2,9 %	9,4 %	87,7 %
17	Portfelinė garantijos	2,9 %	5,2 %	92,3 %
18	Eksperto draudimas	2,6 %	11,6 %	85,8 %
19	Rizikos kapitalo finansavimas	2,3 %	11,9 %	85,8 %
20	Verslo angelų finansavimas	1 %	13,9 %	85,2 %

Nedidelė dalis respondentų įvardijo ir kitas jų naudojamas finansavimo priemones: parama darbui, paskola iš draugų ar kitų fizinių asmenų, kreditas nekilnojamojo turto pirkimui, vekselis, turto draudimas, palūkanų kompensavimas bei įmonės akcijos. Taip pat buvo teigiama, kad investicinių produktų pasirinkimas yra per mažas, norėtusi bet kokių fondų paramos verslo įkūrimui ir veiklos pradžia.

Siekiant išsiaiškinti priežastis, kurios nulemia šių finansinių produktų pasirinkimą, buvo išskirta 10 veiksnių, kuriuos respondentai vertino pagal svarbą rinkdamiesi finansinę priemonę (žr. 8 lentelė). Rezultatai rodo, jog daugiau kaip pusė respondentų įvardino visus išskirtus veiksnius, išskyrus malonų klientų aptarnavimą, kaip „labai svarbūs“ ir tik iki 15 % respondentų nurodė, jog tai „neaktualus“ ar „labai neaktualus“ kriterijus.

8 lentelė. Finansinių priemonių pasirinkimo veiksnių svarba

Eil. nr. pagal svarbą	Veiksniai	Respondentų dalis, atsakiusių				
		labai aktualu	aktualu	nei aktualu, nei neaktualu	neaktualu	visiškai neaktualu
1.	Mažos palūkanos	74,8 %	10,0 %	7,4 %	1,9 %	5,8 %
2.	Greitas finansinio produkto suteikimas	59,4 %	23,9 %	7,7 %	2,9 %	6,1 %
3.	Palankios grąžinimo sąlygos	68,7 %	12,9 %	8,1 %	2,9 %	7,4 %
4.	Nesudėtingas paraiškos ir dokumentų pateikimas	61 %	19,7 %	10,6 %	1,9 %	6,8 %
5.	Nesudėtingas administravimas	58,1 %	21 %	11 %	2,6 %	6,8 %
6.	Nereikalauja užstato	63,5 %	14,2 %	8,7 %	3,2 %	10,3 %
7.	Išsami informacija apie teikiamą produktą	53,2 %	20 %	13,2 %	6,5 %	7,1 %
8.	Nėra apribojimo lėšų panaudojimui	54,8 %	17,7 %	13,5 %	5,8 %	8,1 %
9.	Mažas sutarties administravimo mokestis	59,0 %	10,6 %	15,5 %	5,5 %	9,4 %
10.	Malonus klientų aptarnavimas	31,3 %	17,7 %	25,8 %	14,2 %	11 %

Tarp kitų, lentelėje nepaminėtų veiksnių, respondentai įvardijo kainą, pasiūlymą laiku, terminą, aiškumą pildant paraišką ir paprastumą naudojantis bei lygiaverčius produktus.

Pagrindiniai finansinių produktų naudotojai ir verslo finansavimo institucijos. Apklausa rodo, kad iš privačių lėšų savo veiklą finansavo 31,3 % viešojo sektoriaus įmonių ir 62,2 % privataus sektoriaus įmonių. Tačiau vertinant ketinimus ir toliau finansuoti veiklą iš savų lėšų, ši procentinė dalis abiejuose sektoriuose mažėja daugiau kaip 5 kartus.

Kredito limitas yra neaktualus 75 % viešojo sektoriaus įmonių ir 57,8 % privataus sektoriaus įmonių. Tarp besinaudojančių kredito limitu, tik viena įmonė yra iš viešojo sektoriaus. Tačiau paminėtina tai, kad ateityje kredito limitu ketina naudotis daugiau – 3 įmonės (18,8 %). Kiek populiarnesnę viešajame sektoriuje yra kredito linija, tačiau kaip „neaktuali“ įvardijo pusė šio sektoriaus atstovų. Ja jau pasinaudojo 5 įmonės (31,3 %), o keturios ketina jomis naudotis ateityje. Privačiame sektoriuje įmonių dalis, kuri jau pasinaudojo kredito dalimi ar kreditine linija arba jomis ketina naudotis ateityje išlieka panaši.

Įmonių, kurios naudojosi lizingu, dalis tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuje yra panašus ir siekia beveik 50 %. Vis dėlto procentinė dalis privačių įmonių, kurios ketina naudotis juo ateityje, mažėja iki 24,5 %.

Verslo angelų finansavimu ir rizikos finansavimu iki šiol naudojosi tik privačios įmonės, tačiau 2 viešojo sektoriaus įstaigos ketina jomis pasinaudoti ateityje. Labai panaši situacija ir su faktoringu bei sutelktiniu finansavimu. Kol kas nei viena viešojo sektoriaus įmonė jomis nepasinaudojo ir tik viena ketina jomis pasinaudoti ateityje.

Skirtingai nei daugelio kitų produktų atveju, procentinė dalis, pasinaudojusių tarpusavio skolinimo platforma viešajame sektoriuje, yra didesnė nei privačiame: 12,5 % ir 8,2 %, vis dėlto viešajame sektoriuje tokių buvo tik 2 įmonės. Ketinančių pasinaudoti šia finansine priemone procentinė dalis abiejuose sektoriuose yra šiek tiek didesnė (18,8 % ir 13,6 %).

Pasidalintos rizikos priemone kol kas naudojosi tik vienas atstovas iš viešojo sektoriaus ir tik 3,1 % iš privataus sektoriaus. Vis dėlto ateityje ketina ją pasinaudoti dvigubai daugiau viešojo sektoriaus ir trigubai daugiau privataus sektoriaus įmonių.

Viešajame sektoriuje populiariausios yra paskolos apyvartiniam kapitalui. Ja pasinaudojo 31,3 % viešojo sektoriaus įmonių ir tik 18,7 % privačių įmonių. Vis dėlto vertinant ketinimus, procentinė dalis viešajame sektoriuje mažėja iki 18,8 %, o privačiame sektoriuje didėja iki 27,9 %. Viešajame sektoriuje vienos iš populiariausių taip pat yra paskolos naujoms ir smulkioms įmonėms bei investicinė paskola. Tiek viena, tiek kita pasinaudojo 25 % viešojo sektoriaus ir 17–18 % privataus sektoriaus įmonių. Ateityje jomis pasinaudoti ketina tik 18,8 % viešojo sektoriaus įmonių ir apie ketvirtadalis privačių įmonių.

Lengvatine paskola naudojosi 12,5 % viešojo sektoriaus įmonių ir 19,7 % privačių įmonių, tačiau pastarųjų įmonių, ketinančių pasinaudoti priemone ateityje, dalis auga iki 29,9 %, kai tuo metu viešojo sektoriaus įmonių dalis išlieka ta pati. Prekiniu draudimu taip pat pasinaudojo trys viešojo sektoriaus įmonės ir ketina jomis naudotis ateityje dvi įmonės, bei 8,8 % privačių įmonių, kurių dalis ateityje gali padidėti iki 12,6 %.

ES parama populiarnesnę taip pat privačiame sektoriuje. Ja pasinaudojo ketvirtadalis respondentų, o viešajame sektoriuje tokių buvo tik vienas. Nepaisant to, ES parama ateityje ketina pasinaudoti kas trečia viešojo ir privataus sektoriaus įmonė.

Overdraftas, eksporto draudimas bei portfelinė garantija ne tokie populiarūs nei viešajame, nei privačiame sektoriuose. Individualia garantija naudojosi ir ketina naudotis tik viena įmonė iš viešojo sektoriaus ir apie 11 % įmonių iš privataus sektoriaus.

Analizuojant, kokie finansiniai produktai yra populiariausi skirtingų įmonių vystymosi stadijų metu, galima paminėti, kad visose vystymosi stadijose, išskyrus brandą, populiariausias finansavimas iš privačių lėšų. Juo naudojosi net 84,6 % kūrimosi stadijai priklausančių įmonių, 71,4 % startuolio stadijos įmonių, 69,1 % augimo stadijos įmonės ir 51,3 % brandžių įmonių. Brandos stadijoje šiek tiek populiarnesnę finansinę priemonę yra lizingas. Juo naudojosi 56,3 % šios stadijos įmonių.

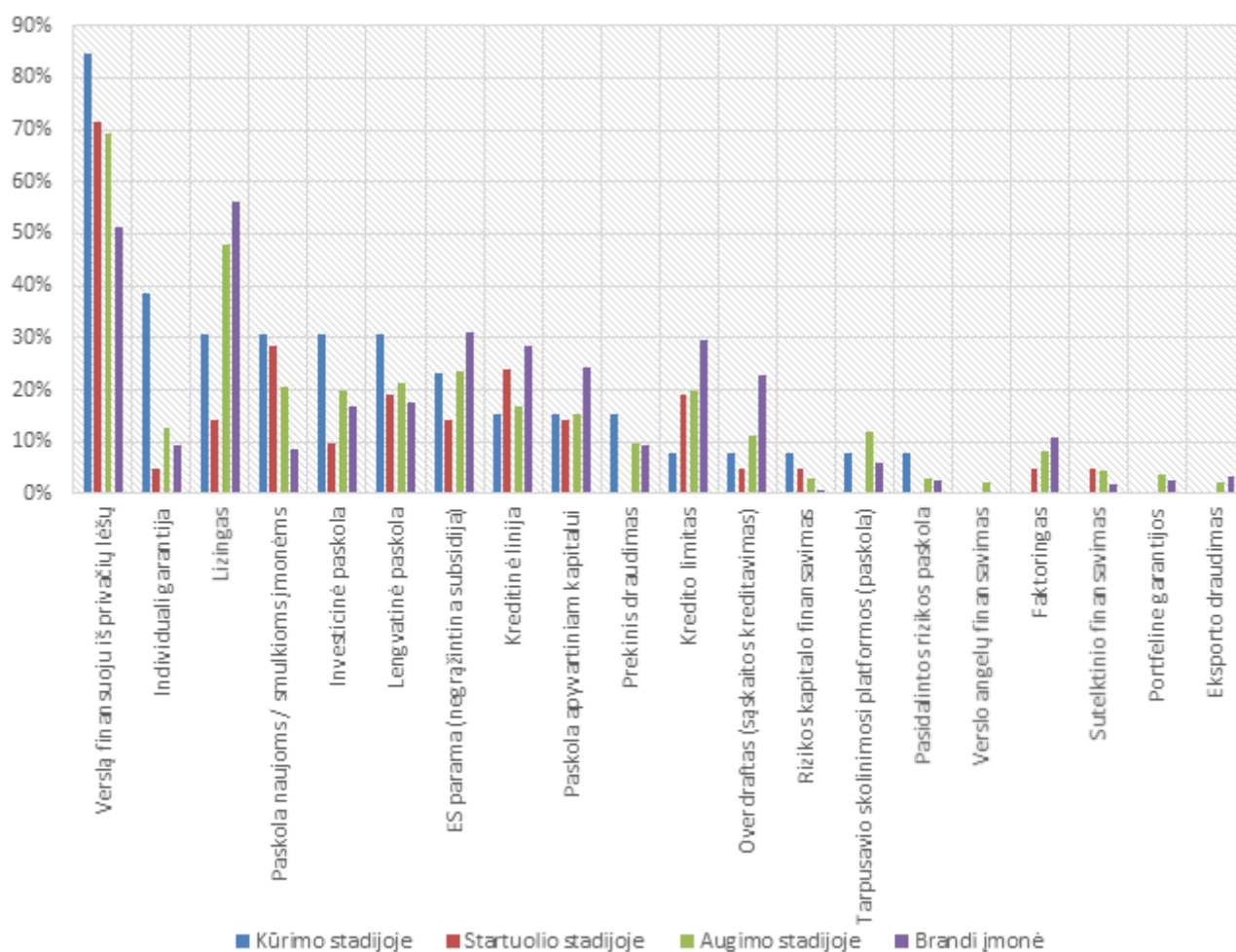
Individuali garantija populiariausia kūrimo metu. Šia finansine priemone naudojosi 38,5 % šios stadijos įmonių. Beveik kas trečia kūrimo stadijos įmonė naudojosi lizingu, paskola naujoms ir smulkioms įmonėms, investicine bei lengvatine paskola.

Startuolio stadijoje, išskyrus privačias lėšas, kitų finansinių priemonių populiarumas yra gana mažas – populiariausios finansinės priemonės yra paskola naujoms smulkioms įmonėms bei kreditinė linija. Jomis pasinaudojo 28,6 % ir 23,8 % šios stadijos įmonių.

Kaip ir brandos stadijos metu, augimo stadijoje gana populiarus yra lizingas. Juo pasinaudojo 47,8 % šios stadijos įmonių. Kitų finansinių priemonių populiarumas yra gana mažas – ES parama naudojosi 23,5 % įmonių, lengvatine paskola – 21,3 % paskola naujoms smulkioms įmonėms – 20,6 %, o kitomis priemonėmis dar mažiau.

Brandžios įmonės, lyginant su kitomis įmonėmis, aktyviausiai naudojosi ES parama (31,1 % visų brandžių įmonių), kredito limitu (29,4 %), kreditine linija (28,6 %), paskola apyvartiniam kapitalui (24,4 %) bei overdraftu (22,7 %). Likusiomis finansinėmis priemonėmis naudojosi mažiau nei penktadalis brandžių įmonių (žr. 27 pav.).

27 pav. Finansinių priemonių populiarumas skirtingais įmonių vystymosi etapais

Didžiaja dalimi finansinių priemonių pasirinkimas turi įtaką ir institucijoms, į kurias įmonės bei organizacijos kreipiasi dėl jų. Kadangi populiariausios finansinės priemonės yra lizingas, ES parama, įvairaus pobūdžio kreditai ir lengvatinės paskolos, tai natūralu, kad dėl šių priemonių dažniausiai įmonės kreipiasi į bankus ir kredito unijas, taip pat ES struktūrinius fondus. Į bankus dėl finansinės priemonės suteikimo kreipėsi 68,7 % visų respondentų, į INVEGA – 67,4 %, o maždaug kas ketvirta apklausta įmonė – į kredito unijas, ES struktūrinius fondus ar draugus (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Populiariausios verslo finansavimo institucijos

Eil. nr.	Verslo finansavimo institucija (VFI)	Respondentų dalis, pasirinkusių VFI
1.	Bankai	68,7 %
2.	Investicijų ir verslo garantijos (INVEGA)	67,4 %
3.	Verslą finansuoja iš savų lėšų	44,5 %
4.	Kredito unijos	26,5 %
5.	Verslui finansinės paramos pasiskolina iš draugų	26,1 %
6.	Europos Sąjungos struktūriniai fondai	23,9 %
7.	Savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai	12,3 %
8.	Draudimo bendrovės	10 %
9.	Vietinių užimtumo iniciatyvų skatinimas	5,8 %
10.	Užimtumo fondas	3,5 %
11.	Privataus ir rizikos kapitalo įmonės	2,6 %
12.	Verslo angelų fondas	2,3 %
13.	Žemės ūkio garantijų fondas	2,3 %
14.	Sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimosi platformos	1,9 %
15.	Mikrokredito įmonės	1 %

Finansavimo priemonės poveikis įmonei ar organizacijai. Apklauskos metu privataus sektoriaus įmonės buvo paprašytos įvertinti ir jų pasinaudotos verslo finansavimo priemonės poveikį įmonei. Gauti rezultatai rodo, jog bendrai paėmus, finansinė priemonė įmonėms buvo naudinga (žr. 10 lentelė). Tik maždaug 5 % privatų sektorių atstovaujančių respondentų teigė, jog situacija pablogėjo ir tik apie 20 % apklaustųjų nurodė, jog situacija nepasikeitė. Maždaug pusė respondentų tvirtino, jog pagerėjo jų įmonės reputacija ir išaugo jos vertė. Vis dėlto, tik mažiau nei penktadalis respondentų teigė, jog finansinė priemonė padėjo pasiekti didesnę eksportuojamų produktų kiekį ir mažiau nei trečdalis apklaustųjų pajuto, kad pasinaudojus finansine priemone, pagerėjo įmonės kreditingumas ir finansinė situacija, išaugo darbuotojų skaičius. Apie 40 % apklaustųjų įmonių situacija rinkoje bei teikiamų produktų kokybė taip pat pagerėjo, išaugo jų klientų skaičius.

10 lentelė. Verslo finansavimo priemonių poveikis privataus sektoriaus įmonei

Eil. nr. pagal poveikį	Finansinės priemonės poveikis įmonei	Respondentų dalis, atsakiusių				
		<i>labai sutinku</i>	<i>sutinku</i>	<i>nei sutinku, nei nesutinku</i>	<i>nesutinku</i>	<i>visiškai nesutinku</i>
1.	Išaugo įmonės vertė	23,8 %	26,2 %	26,2 %	7,5 %	16,3 %
2.	Pagerėjo įmonės reputacija	20,1 %	25,5 %	23,8 %	7,8 %	22,8 %
3.	Pagerėjo įmonės teikiamų produktų kokybė	16,7 %	24,1 %	24,1 %	11,6 %	23,5 %
4.	Pagerėjo įmonės situacija rinkoje	15,3 %	24,1 %	25,9 %	10,5 %	24,1 %
5.	Padaugėjo klientų	16,3 %	21,4 %	26,5 %	14,3 %	21,4 %
6.	Gerokai pagerėjo įmonės finansinė situacija	14,3 %	17,3 %	39,1 %	12,9 %	16,3 %
7.	Pagerėjo įmonės kreditingumas	12,6 %	17 %	26,2 %	14,3 %	29,9 %
8.	Darbuotojų skaičius išaugo	11,9 %	14,6 %	26,2 %	20,4 %	26,9 %
9.	Situacija nepasikeitė	11,2 %	9,5 %	24,5 %	20,1 %	34,7 %
10.	Daugiau eksportuojama produktų	7,5 %	8,2 %	17 %	11,9 %	55,4 %
11.	Situacija pablogėjo	2,4 %	2,7 %	7,5 %	15,3 %	72,1 %

Viešojo sektoriaus atstovų taip pat buvo paprašyta įvertinti, kaip pasinaudotos finansavimo priemonės paveikė jų organizaciją. Rezultatai rodo, kad maždaug pusė visų apklaustųjų, atstovaujančių viešąjį sektorių patvirtino, jog įmonės reputacija, teikiamų paslaugų kokybė ir visuomenės požiūris pagerėjo. Vis dėlto, tik apie 30 % respondentų teigė, kad finansinė priemonė

padėjo sutaupyti energijos išlaidas bei pagerinti energetinį efektyvumą, o kas ketvirtai viešai organizacijai pavyko padidinti vietovės patrauklumą (žr. 11 lentelė).

11 lentelė. Finansinės priemonės poveikis viešojo sektoriaus įmonei

Eil. nr. pagal poveikį	Finansinės priemonės poveikis įmonei	Respondentų dalis, atsakiusių				
		<i>labai sutinku</i>	<i>sutinku</i>	<i>nei sutinku, nei nesutinku</i>	<i>nesutinku</i>	<i>visiškai nesutinku</i>
1.	Pagerėjo teikiamų paslaugų kokybė	18,8 %	43,8 %	18,8 %	6,3 %	12,5 %
2.	Pagerėjo įmonės reputacija	18,8 %	37,5 %	18,8 %	12,5 %	12,5 %
3.	Pagerėjo visuomenės požiūris	12,5 %	31,3 %	25 %	12,5 %	18,8 %
4.	Sutaupė energijos išlaidų	12,5 %	18,8 %	12,5 %	12,5 %	43,8 %
5.	Pagerėjo energetinis efektyvumas	12,5 %	18,8 %	6,3 %	25 %	37,5 %
6.	Padidėjo vietovės (aplinkos) patrauklumas	12,5 %	12,5 %	18,8 %	31,3 %	25 %

Taigi apibendrintai galima teigti, kad tiek privatus, tiek viešasis sektorius pastebi finansinių priemonių naudą, tačiau dažniausiai nauda yra tik bendrojo pobūdžio, nedaug susijusi su konkrečių įmonės veiklos rodiklių pagerėjimu. Tai skatina labiau pasidomėti finansinių priemonių panaudojimo efektyvumu. Norint pasiekti didesnę finansinių priemonių teikiamą naudą, reikia užtikrinti reikiamą finansinių priemonių pereinamumą.

4.2. Finansinių produktų žemėlapių koncepcijos vertinimas

Šiame skyriuje pateikiami dviejų *fokus* grupių metu išsakytų teiginių kokybinė turinio analizė. Šios analizės principai pateikti metodologinėje dalyje. Visa kokybinio tyrimo rezultatų struktūra pateikiama pagal *fokus* grupės diskusijų klausimus.

1) Pagrindinės finansų rinkos vystymosi tendencijos

Apibendrinant išsakytą *fokus* grupių dalyvių nuomonę, finansinių produktų rinka yra kylanti, t. y. pastebimas finansinių įstaigų aktyvumas siūlant platų finansinių produktų spektrą. Finansinių produktų gausa iš dalies naudinga vartotojams, nes jie gali rinktis tinkamiausią produktą, tačiau kalbant iš administravimo pozicijos, juos sunku suvaldyti. Todėl nuolatinis monitoringas apie esamus finansinius produktus – jų įvairovę ir pasiūlą yra esminis kriterijus siekiant išvengti persidengimo ir funkcijų dubliavimo. Išsakyta *fokus* grupių dalyvių nuomonė atskleidžia esamą disbalansą finansinių produktų pasiūloje ir paklausoje: pastebima finansinių produktų pasiūla, tačiau kita vertus egzistuoja finansuotinių idėjų – projektų trūkumas. Ši situacija, tikėtina, keičia ir tradicinio finansavimo konservatyvų požiūrį į idėjų vertinimo kriterijus.

Apibendrinant dviejų *fokus* grupių dalyvių išsakytą nuomonę, išskirtos penkios finansinių produktų rinkos vystymosi tendencijos (žr. 12 lentelė):

1. siekiamybė atsisakyti subsidijavimo;
2. orientacija į pajamų generavimą;
3. poreikis keisti požiūrį į finansavimą / subsidijas;
4. biurokratiniai ir skaidrumo neapibrėžtumai;
5. alternatyvaus finansavimo populiarėjimas.

Siekiamybė atsisakyti subsidijavimo. Finansų produktų rinka yra kintanti, tradiciniai finansiniai produktai keičiami siekiant labiau atliepti rinkos lūkesčius. *Fokus* grupės dalyviai pabrėžė, kad finansinių produktų rinka neišvengiamai turės keistis dėl subsidijavimo politikos pasikeitimo siekiant tvaresnio finansavimo modelio, kuris pagrįstas ekonominės ir socialinės naudos visuomenei generavimo principu. Šie pokyčiai, tikėtina, gali turėti neigiamų atgarsių visuomenėje, todėl tikslinga iš anksto informuoti visuomenę apie būsimus pokyčius pasibaigus ES struktūrinės paramos investavimo periodui.

12 lentelė. Finansinių produktų rinkos vystymosi iššūkiai ir tendencijos⁶³

Kategorija	Subkategorija
Siekiamybė subsidijavimo	atsisakyti
	<i>Stengiamasi pereiti nuo subsidijavimo prie gražintino finansavimo produktų;</i>
	<i>Grąžinamos paramos atsiradimas;</i> <i>Parama negeneruoja pinigų;</i>
Orientacija į pajamų generavimą	<i>Tvaresnio finansavimo siekiamybė;</i>
	<i>Viešosios paramos generuojama pridėtinė vertė verslui;</i>
	<i>Viešosios paramos generuojama pridėtinė vertė [...] valstybei</i>
	<i>Lėšų generavimo iššūkis;</i>
	<i>Iššūkis vartotojams kaip generuoti pajamas.</i>
Poreikis keisti požiūrį į finansavimą / subsidijas	<i>Vartotojų mentaliteto ar mąstymo nukrypimas;</i>
	<i>Vartotojų mąstymo nukrypimas;</i>
	<i>Vartotojas pripratęs prie „nemokamų“ pinigų;</i>
	<i>Nemokama parama.</i>
Biurokratiniai ir skaidrumo aspektai	<i>Pakeisti ministerijos mentalitetą;</i>
	<i>Bendrosios politikos formavimo ir nuoseklumo poreikis ilgalaikėje perspektyvoje;</i>
	<i>Suinteresuotųjų norų tenkinimas;</i>
	<i>Stambiam, vidutiniam ūkininkui garantija arba valstybės pagalba nereikalinga;</i>
	<i>Rinkimų įtaka.</i>
Alternatyvaus finansavimo populiarėjimas ir rizikos augimas	<i>Vyriausybė remia naują kryptį – alternatyvų bankams finansavimą;</i>
	<i>Populiarėja kapitalo rinkos produktai;</i>
	<i>Sutelktiniame finansavime vyrauja mažos paskolos;</i>
	<i>Sutelktinis finansavimas populiarėja;</i>
	<i>Sutelktinio finansavimo projektų daugėja;</i>
	<i>Rizikos kapitalo rinkos plėtra;</i>
	<i>Rizikos kapitalo rinka gauna vėl daugiau lėšų;</i>
<i>Atsiranda privačių rizikos kapitalo fondų.</i>	

Poreikis keisti požiūrį į finansavimą / subsidijas. Dauguma *fokus* grupės dalyvių akcentavo visuomenės mentaliteto pasikeitimo poreikį. Finansinių produktų vartotojo požiūris į nemokamos paramos gavimą turės keistis pereinant prie panaudotų viešųjų išteklių gražinimo modelio. Vartotojai jau ilgą laiką naudojami subsidijomis, todėl šių priemonių pakeitimas kitomis, skatinančiomis generuoti finansinę grąžą, gali sukelti nepasitenkinimą visuomenėje. Dėl šios priežasties tikslinga nuolat informuoti vartotoją apie finansinių produktų įvairovę, jų privalumus ir trūkumus, o svarbiausia, apie riziką, kurią prisiima vartotojas pasinaudodamas finansiniu produktu. Tokiu būdu stiprinant vartotojų atsakomybę, naudojantis viešaisiais finansiniais ištekliais, reikia kurti ir pridėtinę vertę visuomenei.

Orientacija į pajamų generavimą. Ekspertai diskusijų grupėje akcentavo tvaresnio finansavimo poreikį, kuris būtų pasiekiamas orientuojantis į pelną generuojančius finansinius produktus. Pasak dalyvių išsakytos pozicijos, finansinę grąžą generuojančių finansinių produktų atsiradimas, sudarytų prielaidas ekonomikos klestėjimui tiek verslo, tiek valstybės požiūriu.

Biurokratiniai ir skaidrumo aspektai. Apibendrinant išsakytą *fokus* grupės dalyvių nuomonę, galima pabrėžti, kad biurokratiniai neapibrėžtumai egzistuoja dėl finansinių produktų planavimo, taip pat suinteresuotųjų grupių įtakos bei paramos skyrimo ne tam, kam reikia. Tikslinga sukurti išankstinį finansinių produktų kūrimo planą integruojant sisteminių požiūrį, pateikiant aiškius vertinimo kriterijus, integruojant kitų suinteresuotų institucijų požiūrį bei įvertinant rinkos poreikį.

Alternatyvaus finansavimo populiarėjimas. Ekspertai sutartinai teigia, kad rinkoje jaučiamas alternatyvių bankams finansinių produktų pasiūlos suaktyvėjimas, t. y. vis daugiau atsiranda rizikos

⁶³ Lentelė sudaryta remiantis *fokus* grupių diskusijos metu išsakyta dalyviu nuomone.

kapitalo fondų, verslo angelų fondų bei sutelktinio finansavimo platformų. Tačiau ekspertai pabrėžia, kad rizikos kapitalo rinkos suaktyvėjimas pastebimas ir kaimyninėse šalyse. Atsiranda rizika, jog sunkiau bus pritraukti privačius investuotojus tokiems fondams suformuoti.

Taigi, rinkoje tradicinis finansavimas – bankų paskolos, dažnai nepadengia finansų poreikio įmonių ankstyvojoje stadijoje, kai įmonės neturi ilgos veiklos istorijos, sugeneruotų stabilų finansinių rodiklių. Todėl šioje situacijoje turėtų pagelbėti alternatyvios finansinės priemonės – rizikos kapitalo fondai, sutelktinis finansavimas, akseleravimo priemonės. *Fokus* grupės dalyviai akcentavo naujas alternatyvaus finansavimo priemonių vystymosi tendencijas. Ekspertai nustatė, kad viešieji fondai paskatino šios rinkos vystymąsi, tačiau taip pat išvelgia ir augančią riziką. Pasak ekspertų, situacija rinkoje sudėtinga dėl nemažai šiuo metu siūlomų fondų steigimo alternatyvų.

Išsamūs alternatyvaus bankams finansavimo šaltinių ypatumai pateikti lentelėje (žr. 13 lentelė). Sutelktinis finansavimas – tai gan nauja galimybė gauti finansavimą verslui Lietuvoje. Lyginant su bankais galima sakyti, kad jo finansavimo reikalavimai gerokai liberalesni, tačiau trūkumas tas, kad sutelktinio finansavimo platformos kol kas finansuoja nedideles sumas ir dažnai jos nukreiptos į vartojimo paskolų teikimą.

13 lentelė. Alternatyvaus bankų siūlomiems produktams finansavimo ypatumai

Kategorija	Subkategorija
Sutelktinio finansavimo ypatumai	<i>Sutelktinis finansavimas pakeičia bankus;</i>
	<i>Sutelktinis finansavimas orientuojasi į mažų sumų finansavimą;</i>
	<i>Sutelktinis finansavimas siejamas su naujų produktų plėtra;</i>
	<i>Vartotojai gali nukentėti;</i>
	<i>Platformos siejamos su didesne rizika;</i>
	<i>Didėja rizika galutiniam vartotojui;</i>
	<i>Skirtas verslo reikmėms.</i>
Rizikos kapitalo fondų ypatumai	<i>Rizikos kapitalo fondų orientacija į įmonę plėtros etape;</i>
	<i>Nėra komandų [fondų] testinumo;</i>
	<i>Reikalingas [politikoje] nuoseklumas ir geresnis planavimas;</i>
	<i>Plėtros etape garantuota grąža ir maža rizika.</i>
Akseleravimo priemonės ypatumai	<i>Ankstyvojo etapo įmonėms trūksta finansavimo;</i>
	<i>Akseleratoriams reikalinga valstybės pagalba.</i>

Rizikos kapitalo fondai finansuoja įmones daugiau jų plėtros etape, kai rizika nėra tokia didelė ir garantuota grąža. Tačiau čia neišvengiama rizika, nes ne visas spragas šie fondai padengia. O akseleravimo priemonę, pasak ekspertų, tikslinga remti viešaisiais ištekliais todėl, kad jos orientuotos į verslo pradžios įmones.

Privataus ir viešojo finansavimo skirtumai. Viešųjų finansinių produktų paskirtis – paskatinti rinkos plėtrą, suteikti pagreitį naujiems produktams, pagerinti įmonėse situaciją. Bet kartu labai svarbu, kad viešieji finansiniai produktai neišstumtų iš rinkos egzistuojančių privačių teikėjų produktus. 14 lentelėje pateikiami pagrindiniai skirtumai tarp bankų ir viešųjų fondų vertinimo kriterijų.

14 lentelė. Viešųjų fondų ir bankų vertinimo kriterijai

Kategorija	Subkategorija
Viešųjų fondų finansavimo kriterijai	<i>Viešajam sektoriui svarbu neišbranginti produkto;</i>
	<i>[VIPA] žiūri labiau į patį projektą, į jo generuojamus pinigų srautus;</i>
	<i>Atliekamas rizikos vertinimas;</i>
	<i>Projekto generuojami piniginiai srautai ateityje;</i>
Bankų vertinimo kriterijai	<i>Dėl žymaus energijos sutaupymo galės grąžinti tą paskolą.</i>
	<i>Pareiškėjų balansas beveik visada yra „tuščias“;</i>
	<i>Pareiškėjai neturi jokio užstato;</i>
	<i>Komerciniai bankai kelia per aukštus reikalavimai [pareiškėjui];</i>
	<i>Bankai renkasi projektus finansavimui;</i>
	<i>Bankai konservatyvūs;</i>
	<i>Bankų reikalavimai yra griežti;</i>
<i>Bankams svarbus kriterijus – paskolų istorija.</i>	

Viena vertus, ekspertai sutinka, kad rinkoje esama nemažai „laisvų pinigų“, tačiau finansavimo objektą sudėtinga rasti. Kita vertus, labai svarbu, kokie yra idėjų vertinimo kriterijai. *Fokus* grupės ekspertų požiūriu, tradicinių finansavimo šaltinių teikėjų ir viešųjų finansavimo agentūrų keliami reikalavimai skiriasi. Viešojo finansavimo kriterijai remiasi alternatyviųjų kaštų požiūriu, pvz.; siekiama išsiaiškinti ar ateityje projektas sukurs pakankamus finansinius srautus. Tradicinio finansavimo įstaigos (pvz., bankai), dažniausiai vertina pareiškėjo finansines galimybes grąžinti pinigus. Dažnai norėdami išvengti rizikos bankai nefinansuoja, jei pareiškėjas neturi užstato ar finansiniai dokumentai rodo įmonės finansinio nemokumo riziką. Tačiau *fokus* grupės dalyviai pabrėžia, kad minėtos bankų finansavimo sąlygos yra nustatytos ir reguliuojamos Lietuvos banko, kuris atsakingas už finansinių produktų rinkos stabilumą.

Vienas svarbiausių bankinio sektoriaus kriterijų – teikti finansinius produktus kartu su vyriausybe, nes tai yra finansinė nauda. Nepaisant to, fokusuotos grupės dalyviai diskusijų metu išsakė mintis, kad bankus reikia motyvuoti dalyvauti viešuosiuose konkursuose. Reikia įvertinti ir tai, kad Lietuvos rinka yra nedidelė, todėl naujų nišinių finansinių priemonių steigimas yra finansiškai nenaudingas. Be to, bankams, *fokus* grupių dalyvių nuomone, yra menka paskata būti techniniais finansinių priemonių administratoriais. Kita Lietuvos bankinio sektoriaus specifika – nedidelė konkurencija tarp bankų, vyrauja skandinaviško kapitalo bankai. 15 lentelėje pateiktos dalyvių teiginius įvardinančios kategorijos, atskleidžiančios bankinio sektoriaus specifiką.

15 lentelė. Bankinio sektoriaus ypatumai

Kategorija	Subkategorija
Bankų lūkesčiai	<i>Lietuvos rinka maža, nenaudinga steigti naujų priemonių;</i>
	<i>Bankai nenori būti techninės paramos teikėjai;</i>
	<i>Menka finansinė paskata bankams prižiūrėti / administruoti produktus;</i>
	<i>Bankai nenori teikti mažų finansinių produktų;</i>
	<i>Bankai orientuojasi į masę;</i>
	<i>Bankai turi matyti perspektyvą;</i>
	<i>Svarbu išsiaiškinti bankų lūkesčius kuriant naujus produktus.</i>
Bankų reguliavimo sąlygos	<i>Bankai ganėtinai konservatyvūs ir tai susiję su jų reguliavimu, nes [bankai] negali suteikti paskolos, jei tai nėra garantuojama ar įkeičiama šimtaprocentiniu turtu;</i>
	<i>Sugriežtintas bankinis reguliavimas;</i>
	<i>Bankų atsakomybė prieš indėlininkus.</i>
Nedidelė konkurencija tarp bankų	<i>Bankai Lietuvoje nyksta;</i>
	<i>Tarp bankų konkurencija nėra didelė.</i>

Finansinių produktų rinkos vystymo tobulinimo kryptys. Apibendrinant *fokus* grupės narių išsakytas mintis, galima išskirti ir silpnausias Lietuvos finansų rinkos sritis, kurias tikslinga tobulinti. 16 lentelėje detalizuotos tobulintinos sritys, tarp kurių yra: *sisteminis strateginis valstybės požiūrio poreikis, eksporto skatinimo srities stiprinimas, stabilumo planuojant ir įgyvendinant finansines priemones poreikis, tobulintina finansinių produktų vertinimo praktika.*

16 lentelė. Finansinių produktų rinkos vystymo tobulinimo kryptys

Kategorija	Subkategorija
Sisteminis strateginis valstybės požiūrio poreikis	<i>Reikalinga valstybės strategija;</i>
	<i>Priklauso nuo valstybės strategijos;</i>
	<i>Priklauso nuo valstybės ilgalaikių tikslų;</i>
	<i>Priklauso nuo valstybės finansinių galimybių;</i>
	<i>Reikalinga strategija investuotojams pritraukti;</i>
Eksporto skatinimas	<i>Kartais neįvertinamas lėšų atsiperkamumas, neatliekami skaičiavimai.</i>
	<i>Užsienio šalių patirtis rodo, kad įkuriamos didelės eksporto skatinimo agentūros;</i>
	<i>Sukuriami įvairūs eksporto skatinimo produktai;</i>
	<i>Eksporto garantijos;</i>
	<i>Eksporto kreditavimas;</i>
	<i>Reikia skatinti eksportą;</i>
	<i>Transnacionalinės institucijos (OECD) skatina kurti eksporto skatinimo produktus;</i>
	<i>Eksporto skatinimo produktų nėra;</i>
<i>Lietuvoje eksporto sritis nėra remiama;</i>	
Stabilumo planuojant ir įgyvendinant finansines priemones poreikis	<i>Menkos dotacijos skirtos dalyvauti parodose.</i>
	<i>Bendradarbiaujant su bankais dėl finansinių produktų teikimo svarbu nekeisti sąlygų;</i>
	<i>Įgyvendinant priemonę pakeičiami reikalavimai;</i>
	<i>Nedidelis pakeitimas sąlygos, lemia labai didelį pakeitimą didelėje institucijoje [banke];</i>
Tobulintina finansinių produktų vertinimo praktika	<i>Reikia įvertinti valstybės paramos tikslingumą;</i>
	<i>Reikia įvertinti viešųjų finansų galimybes;</i>
	<i>Paramos įtaką viešųjų finansų rezultatams.</i>

Pasak ekspertų, įvertinus užsienio šalių gerą patirtį, pvz., Latvijos ir Estijos, kurios turi dideles eksporto skatinimo agentūras ir Lietuvą, kurioje eksporto skatinimas apsiriboja suteikiant paramą dalyvauti parodose, reikia nemažai nuveikti tobulinant šią sritį.

Kita tobulintina praktika – stabilumo planuojant ir įgyvendinant finansinių priemonių politiką poreikis. Ekspertai akcentavo, kad reikia užtikrinti stabilumą susitarimuose su privataus sektoriaus finansų produktų teikėjais (pvz., bankais). Dažnai mažas pakeitimas sąlygose, tampa labai dideliu pakeitimu didelėje institucijoje (pvz., bankas).

Egzistuojanti finansinių produktų vertinimo praktika nėra pakankama, o tai tik patvirtina, jog tikslinga vertinti ir finansinių produktų tikslingumą atliekant vartotojų tyrimus finansinių produktų poreikiui nustatyti, taip pat ir šių finansinių produktų poveikį ekonomikai kiekybiniais ir kokybiniais rodikliais.

2) Kaip FP produktų gausa sąlygoja rinkos vystymąsi?

Diskusijos metu buvo siekiama išsiaiškinti ar finansinių produktų nėra per daug, ar nėra finansavimo stygiaus įmonėms, ar finansavimo prieinamumas pakankamas.

Ekspertai mano, kad rinkoje yra nemažai finansinių produktų. Tačiau finansinių produktų didesnis pasirinkimas verslui yra privalumas, jis gali rinktis produktą, kuris jam tinkamiausias. Nepaisant to, ekspertai pabrėžia, kad viešajame sektoriuje finansiniai produktai neturėtų dubliuotis, todėl tikslinga analizuoti esamų finansinių produktų pasiūlą, identifikuoti rinkoje sritis, kuriose finansavimo prieinamumas ribotas. Kuriant viešojo sektoriaus produktus svarbus vaidmuo tenka finansiniam tarpininkui. Tarpininkų vaidmens kuriant finansinius produktus detalizavimas

pateikiamas 17 lentelėje. Pasak ekspertų, sudėtingas darbas suderinti finansinių produktų teikimo sąlygas, nes reikia suderinti bankinio sektoriaus finansinės naudos lūkestį neišbranginant produkto galutiniam vartotojui. Tačiau ekspertai pripažįsta, kad dėl bankinio sektoriaus spekuliacijos rizikos, turėtų būti atliekama stebėseną.

Taigi apibendrinant dalyvių pasisakymus, vienas iš svarbiausių aspektų yra tai, kad būtų sudarytos sąlygos galutiniam vartotojui iš finansinių produktų gausos pasirinkti jam tinkamiausią finansinę priemonę (atliepiančią jo poreikį). Tačiau kitas, taip pat svarbus aspektas, kurį pabrėžia *fokus* grupės dalyviai – vartotojo išprusimas, išmanymas, turėjimas pakankamai informacijos renkantis jam tinkamą finansinę priemonę.

17 lentelė. Tarpininkų vaidmuo kuriant finansinius produktus

Kategorija	Subkategorija
Sąlygų finansinės priemonės derinimas su tarpininkais	<i>Viešojo sektoriaus finansiniai produktai teikiami per tarpininkus;</i>
	<i>Svarbu įvertinti priemonės sąlygas tarpininko požiūriu;</i>
Rizika dėl finansinių tarpininkų spekuliacijos	<i>Tarpininkas pasirenka sau palankesnę finansinę priemonę;</i>
	<i>Kvietimuose dalyvauja skirtingos bankų grupės;</i>
	<i>Visame regione veikia tie patys bankai.</i>
Tarpininkų finansinių priemonių pasirinkimo motyvas	<i>Sąlygotas ne tiek pelno siekimas;</i>
	<i>Sąlygoja strateginiai tikslai ir prioritetai;</i>
	<i>Nedidelė rinka;</i>
	<i>Komisinių dydis;</i>
	<i>Rizikos minimizavimas.</i>

Pasak ekspertų, sunku įvertinti ar priemonių gausa ar trūkumas yra geriau. Tai yra sąlyginis dalykas. Tačiau žvelgiant iš valstybės perspektyvos labai svarbu užtikrinti finansų prieinamumą kiekvienai įmonei jos vystymosi metu. Todėl atsižvelgiant į ekspertų pasiūlymus, kad reikia įvertinti rinkos poreikį ir nedubliuoti bei nekonkuruoti su privataus sektoriaus produktais, viešojo sektoriaus produktai sudaromi tiksliai, kad padengtų įmonių finansinį stygių.

3) Kokia finansinių produktų žemėlapis funkcija?

Viena iš *fokus* grupės užduočių – išsiaiškinti finansinio produkto žemėlapis poreikį ir jo funkcijas. Apibendrinant ekspertų išsakytas mintis, galima išskirti keletą pagrindinių finansinių produktų žemėlapis funkcijų:

- Šviečiamoji – teikti susistemintas žinias apie finansinius produktus ir jų teikėjus rinkoje.
- Pateikti aktualią informaciją apie privataus sektoriaus teikėjus.
- Atskleisti finansinių produktų teikiamą pridėtinę vertę.

Apibendrinant dalyvių mintis išskirti šie finansinių produktų žemėlapis apribojimai:

- Finansinių produktų žemėlapis atvaizduos statinę informaciją, kuri greitai keičiasi. Todėl tikslinga jį padaryti interaktyvų siekiant lengviau atnaujinti informaciją.
- Dėl įvairaus profilio vartotojų (produktų teikėjai, politikos formuotojai, galutinio produkto naudotojai), sudėtinga išskirti esminius žemėlapis akcentus, nes kiekvienam iš vartotojų gali būti aktuali kitokia informacija.

4) Kokie produktai turėtų būti atvaizduoti finansinių produktų žemėlapyje?

Remiantis ekspertų nuomone, žemėlapis turi atvaizduoti visus produktus. Tačiau dėl produktų gausos ir jų įvairovės yra rizika suklaidinti vartotoją. Remiantis *fokus* grupės dalyvių išsakyta pozicija, išskirtos penkios finansinių produktų grupės. Dauguma dalyvių sutiko, kad dėl finansinių produktų gausos tikslinga nesmulkinti finansinių produktų, pateikti juos stambiose grupėse. *Fokus* grupių dalyvių apibendrinta informacija pateikiama 18 lentelėje, kuri atvaizduoja penkias finansinių

produktų grupės: *paskolų grupė, garantijų grupė, privataus ir rizikos kapitalo grupė, sutelktinio finansavimo grupė ir vertybinių popierių grupė.*

18 lentelė. Finansinių produktų grupės

Kategorija	Subkategorija
Paskolų grupė	<i>Paskolų grupėje įvairūs produktai;</i>
	<i>Tarpusavio skolinimasis yra vartojimo kreditas;</i>
	<i>Overdraftas - paskolų rūšis.</i>
Garantijų grupė	<i>Garantijos: individualios ir portfelinės;</i>
	<i>Prekinis draudimas ir eksporto draudimas.</i>
Privataus ir rizikos kapitalo grupė	<i>Verslo angelai patenka po rizikos kapitalu;</i>
	<i>Privatus kapitalas investuoja į vėlesnės stadijos verslus;</i>
	<i>Rizikos kapitalas investuoja į ankstesnės stadijos verslą;</i>
	<i>Akseleravimas siejamas su rizikos kapitalu.</i>
Sutelktinio finansavimo grupė	<i>Sutelktinis finansavimas vertybinių popierių forma;</i>
	<i>Sutelktinis finansavimas paskolos forma.</i>
Vertybinių popierių grupė	<i>Akcijos;</i>
	<i>Obligacijos;</i>
	<i>Sekiuritizacija.</i>

5) Kokie yra pagrindiniai FP kriterijai?

Diskutuojant apie kriterijus, kuriais turėtų būti aprašomi finansiniai produktai, vienodos nuomonės nebuvo. Pagrindiniai *fokus* grupių dalyvių siūlymai dėl kriterijų susisteminti šie:

- Orientuotis į finansinio produkto tikslą / tikslingumą.
- Išsiaiškinti, kas yra galutinis vartotojas ir jo lūkesčius.
- Atsižvelgti į atliekamo kiekybinio tyrimo rezultatus.
- Atvaizduoti finansinio produkto pridėtinę vertę.
- Dėl finansinio šaltinio atvaizdavimo, finansiniai šaltiniai – svarbus kriterijus politikos formuotojams, o galutiniam finansinio produkto vartotojui jis nėra aktualus.
- Sektorius, kai kurių dalyvių nuomone, taip pat svarbus kriterijus; pagal šį kriterijų turėtų būti skaidomi finansiniai produktai.
- Kriterijų turėtų būti ribotas sąrašas, kad nesuklaidintų finansinių produktų žemėlapio vartotojo.

Atsižvelgiant į finansinių produktų rinkos analizės ir finansinių produktų žemėlapio koncepcijos vertinimo rezultatus, parengtas finansinių produktų žemėlapis. Žemėlapis pateikiamas kaip šios ataskaitos priedas.

Apibendrinant atliktą Lietuvos finansinių produktų rinkos analizę, galima pateikti šias išvadas:

1. **Lietuvos finansinių produktų rinkoje vyraujančius produktus galima suskirstyti į penkias grupes:** paskolų grupė, garantijų grupė, sutelktinio finansavimo produktų grupė, privataus ir rizikos kapitalo grupė, vertybinių popierių grupė. Šių produktų teikėjus galima skirstyti į privačius, valstybės institucijų įsteigtų įstaigų ir ES lygmens finansinių produktų teikėjus.
2. **Atlikus finansinių produktų rinkos statistinę analizę, nustatyta, kad:**
 - 2.1. Finansinių produktų rinkos pasižymi augimo tendencijomis. Paskolų portfelis nuo 2013 m. vidurio iki 2017 m. vidurio augo apie 15 %. Paskutinius trejus metus populiariausios buvo paskolos nuo 1 iki 5 metų, tačiau pastaraisiais metais tendencijos kiek keičiasi – prioritetą suteikiamas ilgalaikėms (daugiau kaip 5 m.) paskoloms. Tai rodo, kad verslas vis patikimiau vertina rinkos atsigavimą ir drąsiau skolinasi ilgesniam laikotarpiui.
 - 2.2. Auga ne tik tradicinių finansinių produktų – paskolų, lizingo, faktoringo – rinkos, bet populiarėja ir alternatyvūs finansavimo šaltiniai, sparčiau kuriasi Rizikos kapitalo fondai.
 - 2.3. Vertybinių popierių rinka Lietuvoje nėra išplėtota. Akcijų ar obligacijų išleidimas siekiant pritraukti kapitalo Lietuvoje nėra populiarus – viešai platinama akcijų dalis yra menka. Per 2000 – 2016 metų laikotarpį įvyko tik 13 viešai platinamų sandorių.
 - 2.4. Garantijų rinka pasižymi sparčiu augimu. Šiuo metu tiek garantijų suma, tiek garantuotų paskolų suma didesnė nei prieš krizinį lygį.
 - 2.5. ES institucijų siūlomos finansinės priemonės praplečia finansinių instrumentų pasirinkimą. Per laikotarpį nuo 2012 iki 2016 metų EIB suteikė Lietuvai paskolų už 1,08 mlrd. EUR. ESIF patvirtintas finansavimas projektams sudaro 39 mlrd. EUR. ETVB socialiniams projektams finansuoti skiriamų paskolų portfelis mažėjo: 2009 m. skyrė 130 mln. EUR paskolų, o 2015 m. – 100 mln. EUR. Iki 2016 metų pabaigos ŠIB Lietuvoje išdavė paskolų už 625,2 mln. EUR, įskaitant 78 % aplinkosaugos projektams.
3. **Finansinių produktų vartotojų lūkesčiams ir poreikiui identifikuoti buvo atliktas kiekybinis tyrimas, kurio rezultatai parodė, kad:**
 - 3.1. Dauguma apklaustų įmonių kaip vieną rimčiausių problemų įvardija finansinių lėšų stoką verslo plėtrai bei jos pradžia, taip pat nepalankią teisinę aplinką.
 - 3.2. Net 60,6 % apklaustų privataus ir viešojo sektoriaus įmonių kaip finansavimo šaltinį dažniausiai naudoja nuosavas lėšas. Vis dėlto ateityje jomis ketina pasinaudoti gerokai mažiau, t. y. tik 11 % apklaustųjų.
 - 3.3. Respondentai nurodė, kad be privačių lėšų dažniausiai naudojasi lizingu, taip pat ES parama (negrąžintina subsidija), kredito linija, kredito limitu, lengvatine paskola bei paskola apyvartiniam kapitalui. Alternatyviomis finansinėmis priemonėmis naudojasi mažiau nei dešimtadalis visų apklaustųjų. Beje, jos kartu su portfeline garantija įvardijamos kaip labiausiai neaktualios finansinės priemonės. Nepaisant to, jaučiamas susidomėjimas alternatyviomis finansavimo priemonėmis ir daugiau nei 10 % apklaustųjų ketina jomis pasinaudoti ateityje. Taip pat ateityje daugiau ketinama naudotis ir ES parama bei įvairiomis paskolomis, t. y. lengvatine paskola, paskola apyvartiniam kapitalui, investicine paskola bei paskola naujoms smulkioms įmonėms.
 - 3.4. Finansinės priemonės pasirinkimą lemia: sąnaudos (pvz., palūkanos, užstatas, administravimo mokesčiai), priemonės prieinamumas (pvz., informacijos išsamumas, produkto suteikimo greitis, paraiškos ir kitų dokumentų pildymo, administravimo sudėtingumas) bei kitos, su priemone susijusios sąlygos (pvz., grąžinimo sąlygos, apribojimai lėšų panaudojimui).
 - 3.5. Dėl finansinių priemonių suteikimo dažniausiai respondentai kreipėsi į bankus ir kredito unijas, taip pat ES struktūrinius fondus bei draugus. Pastarasis faktas, kad kas ketvirta įmonė dėl finansinės priemonės suteikimo kreipiasi į draugus rodo, jog finansinių priemonių prieinamumas, tiek galimybių ją gauti, tiek sąnaudų prasme, yra sudėtingas.

- 3.6. Privačiame sektoriuje daugumos įmonių atstovai pajuto bendrą finansinės priemonės teigiamą naudą įmonei, t. y. įmonės situacija pagerėjo, taip pat pagerėjo įmonės reputacija ir išaugo įmonės vertė. Maždaug pusė visų apklaustųjų, atstovaujančių viešąjį sektorių taip pat patvirtino, jog pagerėjo įmonės reputacija, teikiamų paslaugų kokybė ir visuomenės požiūris. Be to, finansinės priemonės leido sutaupyti energijos išlaidas, padidinti energetinį efektyvumą ir vietovės patrauklumą
- 3.7. Tyrimo rezultatai rodo, kad visose įmonių plėtros stadijose dažniau naudojamosi privačių lėšų finansavimu. Lizingas tampa aktualus tik augimo ir brandžios įmonės atveju. Tarp alternatyvių finansinių produktų populiariausi yra rizikos kapitalas ir sutelktinis finansavimas. Rizikos kapitalas yra populiariesnis įmonės kūrimo ir startuolio stadijose, o sutelktinis finansavimas – startuolio ir augimo stadijose. Verslo angelų finansavimas naudojamas tik įmonės augimo stadijoje.
4. **Atlikto finansinių produktų žemėlapio koncepcijos vertinimo rezultatai parodė, kad:**
- 4.1 Ekspertų nuomone, rinkoje yra nemažai finansinių produktų, tačiau jų įvairovė yra naudinga galutiniam vartotojui, nes jis gali pasinaudoti jam aktualiausia priemone. Be to, pastebimas alternatyvių finansinių produktų, tokių kaip privataus ir rizikos kapitalo bei sutelktinio finansavimo populiarėjimas. Ekspertų teigimu, eksporto draudimas ir sekuritizacija įvardinti kaip nauji ir būtini finansiniai produktai Lietuvos rinkai.
- 4.2 Finansiniai tarpininkai atlieka svarbų vaidmenį įgyvendindami valstybės remiamas ir ES lygmens institucijų teikiamas priemones, tačiau, pasak ekspertų, dažnai sunku finansinius tarpininkus, tokius kaip bankus, motyvuoti dalyvauti finansinio produkto teikime. Todėl yra tikslingas šių institucijų lūkesčių ir poreikių vertinimas siekiant suderinti valstybės ir finansinių tarpininkų interesus (atitinkamai naudą verslui ir visuomenei, ir naudą finansinei įstaigai).

REKOMENDACIJOS

STRATEGINIAI SIŪLYMAI „ŽINOK TAI“

Atsižvelgiant į kiekybinio ir kokybinio tyrimų rezultatus suformuluotos šios rekomendacijos:

- **Didinti finansinių produktų tvarumą ir efektyvumą.** Atlikti periodinį ir sisteminių finansinių produktų rinkos stebėjimą įvertinant galutinių vartotojų lūkesčius ir pasitenkinimą finansiniais produktais.
- **Didinti finansinių produktų planavimo ir įgyvendinimo stabilumą.** Žvelgiant iš valstybės prizmės tikslinga sukurti finansinių produktų planavimo ir įgyvendinimo bei poveikio regionui vertinimo praktiką.
- **Atsižvelgiant į užsienio šalių gerąsias praktikas** atliepti naujausias finansinių produktų tendencijas. Į finansinių produktų kūrimą įtraukti finansinių tarpininkų nuomonę (atsižvelgti į jų lūkesčius ir poreikius).
- **Peržiūrėti esamų finansinių produktų portfelį** optimizuojant jų skaičių, siekiant išvengti finansinių produktų dubliavimo. Remiantis tyrimu, dauguma įmonių verslo pradžia skolinasi iš draugų, tai rodo ankstyvojo verslo pradžia finansinių šaltinių trūkumą.
- **Viešinti informaciją apie finansinius produktus,** populiariuose socialiniuose tinkluose ar verslo platformose. Tyrimo rezultatai rodo, kad vis dėlto dalis įmonių pasigenda koncentruotos informacijos apie finansavimo galimybes ir mokymosi kurti verslą priemones.
- **Mažinti biurokratinį reikalavimą,** kad kuo daugiau ir įvairesnių priemonių būtų prieinamos visoms įmonėms ar organizacijoms, nepriklausomai nuo jų dydžio, vystymosi stadijos, veiklos ar pan. Taip pat pagal galimybes siekti, kad finansinės priemonės, išlaidos neužgožtų finansinės priemonės naudos.

REKOMENDACIJOS FINANSINIŲ PRODUKTŲ STEBĖSENAI

Siekiant užtikrinti finansinių produktų rinkos tvarų vystymą, tikslinga vykdyti nuolatinę stebėseną. Nuolatinė stebėseną sudaro prielaidas laiku nustatyti pokyčius ir nedelsiant bei reikiamu būdu į juos reaguoti, vertinti ir palaikyti kokybę ir efektyvumą.

Stebėsenai vykdyti rekomenduojama:

- identifikuoti stebėsenos rodiklius, pagal rekomendacijos sritį ir įgyvendinimo priemonę;
- parinkti tinkamus informacijos rinkimo metodus;
- nustatyti, kaip dažnai bus renkama informacija;
- nurodoma atsakinga institucija.

Vadovaujantis kiekybiniais ir kokybiniais tyrimų rezultatais bei dokumentų analize, sudarytas finansinių produktų stebėsenos priemonių planas (žr. 19 lentelė).

19 lentelė. Finansinių produktų stebėsenos priemonių planas

Rekomendacija	Priemonė	Rodiklis ir informacijos rinkimo metodas	Kaip dažnai	Atsakinga institucija
1. Stebėti finansinių produktų rinkos dalyvių elgseną	1.1. Teikėjų įvairovė	Tipas Skaičius Sąlygos <i>Metodai:</i> Antrinių šaltinių analizė	Kartą per metus	Finansų ministerija
	1.2. Investuotojų lūkesčiai	Tipas Skaičius Interesas <i>Metodai:</i> Antrinių šaltinių analizė	Kartą per metus	Finansų ministerija
	1.3. Finansinių produktų vartotojų lūkesčiai	Vartotojo pasitenkinimo indeksas <i>Metodai:</i> Vartotojų pasitenkinimo tyrimas	Kartą per metus	Finansų ministerija
2. Stebėti finansinių produktų portfelių rinkos struktūrinius pokyčius	2.1. Esamų produktų stebėseną	Finansinių produktų tipas Finansinių produktų išdavimo apimtis <i>Metodai:</i> Antrinių šaltinių analizė	Kartą per metus	Finansų ministerija
	2.2. Naujų produktų tendencijų stebėseną	Finansinių produktų tipas Finansinių produktų išdavimo apimtis <i>Metodai:</i> Gerosios praktikos palyginimas	Kartą per metus	Finansų ministerija

<p>3. Stebėti ES ir valstybės politikos sprendimus ir jų poveikį šaliai</p>	<p>3.1. Sprendimai</p>	<p>Priimti sprendimai susiję su finansinių produktų rinka</p> <p><i>Metodai:</i> Antrinių šaltinių analizė Gerosios praktikos palyginimas</p>	<p>Kartą per metus</p>	<p>Finansų ministerija</p>
	<p>3.2. Poveikis</p>	<p>Finansinių tarpininkų veiklos ekonominių rodiklių pasikeitimas</p> <p><i>Metodai:</i> Antrinių šaltinių analizė Gerosios praktikos palyginimas</p>	<p>Kartą per metus</p>	<p>Finansų ministerija</p>
<p>4. Atlikti užsienio šalių finansinių produktų naudojimo gerosios praktikos analizę</p>	<p>4.1. Gerosios praktikos stebėjimas</p>	<p>Užsienio šalių finansinių produktai ir jų užimama rinkos dalis Finansinių produktų taikymo modeliai</p> <p><i>Metodai:</i> Antrinių šaltinių analizė</p>	<p>Kartą per du metus</p>	<p>Finansų ministerija</p>
	<p>4.2. Šalies makroekonominė rodiklių stebėseną ir jų palyginimas su kitomis ES šalimis</p>	<p>Tarpbankinio skolinimosi norma, % (EURIBOR, VILIBOR) Paskolų išdavimo sąlygos Eksporto apimtys BVP augimas</p> <p><i>Metodas:</i> Antrinių šaltinių analizė</p>	<p>Kartą per metus</p>	<p>Finansų ministerija</p>

LITERATŪRA

1. 2016 m. Lietuvos banko ataskaita. <file:///C:/Users/User/Downloads/lb-metu-ataskaita-2016.pdf>
2. 2017 m. Lietuvos privataus ir rizikos kapitalo rinkos apžvalga Lithuanian Private Equity and Venture Capital Association)
3. Balkevičius, A. (2013). Finansų sektoriaus raidos įtaka ūkio plėtrai. Business systems and economics, No.2(2), 2012.
4. Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. NursingPlus Open, Volume 2, 2016, Pages 8-14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
5. Bloomberg, 2017.
6. Centrinė projektų valdymo agentūra ir Viešųjų investicijų plėtros agentūra. Kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas, 2016
7. Ekonomikos teorija ir praktika. Pinigų studijos, 1. Žiūrėta 2012 m. gegužės 15 d. Prieiga per
8. EU Funds map. Prieiga per internetą: <http://equinoxadvisory.com/services/eu-funding/eu-financial-instruments/>
9. Europos Komisija. Sutelktinio finansavimo apibūdinimas: Mažų ir vidutinių įmonių vadovas.
10. Garbaravičius, T. ir Kuodis, R. (2002). Lietuvos finansų sektoriaus struktūra ir funkcionavimas.
11. Graneheim, Lindgren, and Lundman. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. Nurse Education Today, Volume 56, September 2017, Pages 29-34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
12. <http://ekonomika.tv3.lt/ekonomikos-terminu-zodynas/akcija>
13. http://europa.eu/youreurope/business/funding-grants/access-to-finance/search/en/financial-intermediaries?shs_term_node_tid_depth=1210
14. <http://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/europos-strateginiu-investiciju-fondas>
15. <http://garfondas.lt/>
16. <http://garfondas.lt/lt/news/2017/per-pirmaji-2017-m-pusmeti93-garantijos-uz-15-mln-eur>
17. <http://invega.lt/lt/apie-invega/veiklos-tikslai/>
18. <http://invega.lt/lt/paskolos/atviras-kreditu-fondas-2/fondo-lesu-likutis/>
19. <http://invega.lt/lt/paskolos/verslumo-skatinimas-2014-2020/igyvendinimas/>
20. <http://invega.lt/lt/rizikos-kapitalo-investicijos/ankstyvos-stadijos-ir-pletros-fondas-i/>
21. <http://invega.lt/lt/rizikos-kapitalo-investicijos/ko-investicinis-fondas-ii/>
22. <http://lyderis.eu/verslas/startuplabs-pristate-pirmaja-lietuvoje-startupu-akseleravimo-programa/>
23. <http://paramaverslui.eu/europos-investiciju-fondas-ir-swedbank-suteiks-165-mln-euru-finansavima-baltijos-saliu-imonems/>
24. <http://sa.lt/savivaldybiu-pastatu-fondas-energinio-efektyvumo-didinimo-projektams/>
25. <http://vca.lt/research-and-analysis/2016-metai-lietuvos-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkoje-tvirto-spurto-metai/>
26. http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=18570
27. http://www.baltolink.com/lt/main/our_services/insurance_lines_expe/protecting_financial
28. <http://www.bns.lt/topic/1912/news/51613381/>
29. <http://www.coface.lt/Mes-siulome/DRAUDIMAS-VIDUTINEMS-IR-MAZOMS-IMONEMS/EasyLiner>
30. <http://www.delfi.lt/verslas/rinka/ewa-viesa-akciju-platinima-pradeda-balandzio-3-iaja.d?id=74216754>
31. <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2017/2017-066-lithuania-new-support-for-energy-efficiency-in-multi-apartment-buildings?lang=-lt>
32. <http://www.eib.org/projects/loan/loan/20150645>
33. <http://www.eib.org/projects/priorities/sme/index.htm>
34. <http://www.esinvesticijos.lt/docview/?id=10206&h=98b07&t=Ataskaita%20-%20FinMin%20potencialus%20pareiskejai%20201609>
35. http://www.esinvesticijos.lt/docview/?url=/uploads/documents/docs/4623_c94a54622736cd0000e77a9b1d4591ff.doc
36. <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/europos-sajungos-parama-ar-investicija>
37. <http://www.kogen.lt/junkerio-planas-pasiekia-lietuva>
38. <http://www.lb.lt/lt/vertybiniu-popieriu-birza>
39. <http://www.ltsa.lt/>
40. <http://www.nasdaqbaltic.com/>

41. <http://www.nasdaqbaltic.com/lt/birzu-informacija/nasdaq-omx-baltijos-rinka/investuotojams/pazengusiems/pirminis-viesas-siulymas-ipo/>
 42. <http://www.vz.lt/finansai-apskaita/2017/05/26/coface-partvarko-versla-baltijos-salyse>
 43. <http://www.vz.lt/rinkos/2016/04/15/kuria-fondu-fonda-rizikos-kapitalo-sektoriu-pasieks-istrige-milijonai>
 44. <http://www.vz.lt/rinkos/2017/01/25/atsirisa-588-mln-eur-kapsas-skelbiami-rizikos-kapitalo-fondu-konkursai#ixzz4qBVkwUYC>
 45. <http://www.vz.lt/rinkos/fondai/2017/08/11/valstybe-isteige-nauja-rizikos-kapitalo-fonda#ixzz4rtxGlyFQ>
 46. <http://www.vz.lt/sectoriai/energetika/2016/10/05/renovacijai-siekia-pritraukti-papildomus-05-mlrd-eur>
 47. [https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020 LT_KI0213413LVN.pdf](https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_LT_KI0213413LVN.pdf)
 48. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-investment-bank_lt#europos_investiciju_fondas_eif
 49. <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/europos-strateginiu-investiciju-fondas>
 50. <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos/europos-tarybos-vystymo-bankas>
 51. <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos/europos-investiciju-bankas>
 52. <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/siaures-investiciju-bankas-lietuvoje-finansavo-projektu-uz-daugiau-nei-755-mln-euru>
 53. <https://osp.stat.gov.lt/>
 54. <https://quaerocapital.com/en/>
 55. <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/smulkiojo-ir-vidutinio-verslo-politika/verslumo-skatinimas/europos-sajungos-verslumo-skatinimo-iniciatyvos/cosme-programa>
 56. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/linas-sabaliauskas-sprendimas-kuri-verta-pasveikinti-lietuvos-verslui-atsivere-naujos-galimybes-18-644377>
 57. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/siaures-investiciju-bankas-baltijos-salyse-isdave-paskolu-uz-1-1-mlrd-euru-663-769348>
 58. https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/571_403b9ccddb4980de41eefefef06f9774.doc
 59. https://www.nib.int/nib_in_brief/iaur_s_investicij_bankas
 60. <https://www.seb.lt/verslo-klientams/finansavimas/finansavimas/prekybos-finansavimas/garantija>
 61. <https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/vilniuje-aptartas-lietuvos-ir-europos-tarybos-vystymo-banko-bendradarbiavimas>
- interneta: http://www.lb.lt/2002_m_nr_1_1
62. INVEGA. Auga papildomo finansavimo poreikis verslo pradžiai ir plėtrai. 2017-08-01. < invega.lt/lt/auga-papildomo-finansavimo-poreikis-verslo-pradziai-ir-pletrai/>
 63. Kuodis, R. (2008). Lietuvos ekonomikos transformacija 1990–2008 metais: etapai ir pagrindinės ekonominės politikos klaidos. *Pinių studijos*, 2: 97–105.
 64. Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas: <http://www.csd.lt/lt/aktualijos/statistika/>
 65. LIETUVOS RESPUBLIKOS KREDITO UNIŲ Į S T A T Y M A S, 1995 m. vasario 21 d. Nr. I-796, Vilnius
 66. Lithuanian Private Equity and Venture Capital Association. Baltic Private Equity and Venture Capital Market. Market Overview: 2017
 67. LR 2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m.
 68. Rizikos kapitalo investavimo strategijos gairės. Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus 2013 m. rugpjūčio 2 d. sprendimu Nr. 241-169
 69. Rizikos kapitalo investavimo strategijos gairės. Patvirtinta Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus, 2013 m. rugpjūčio 2 d. sprendimu Nr. 241-169.
 70. The Content Analysis Guidebook, 2016. https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=nMA5DQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=The+Content+Analysis+Guidebook&ots=pGLsw3it5n&sig=Hm-OALjGhHs2onzNL_pR_CW_Vgk&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Content%20Analysis%20Guidebook&f=false
 71. UAB „Investicijų ir verslo garantijos“. Pirmąjį pusmetį – rekordinis smulkiųjų įmonių susidomėjimas paskolų ir lizingo garantijomis. 2017 m. rugpjūčio 18 d. < <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/pirmaji-pusmetirekordinis-smulkiuju-imoniu-susidomejimas-paskolu-ir-lizingo-garantijomis>>

1 Priedas. Finansų rinkos dalyviai

Finansų rinkos dalyvių grupė	Finansų rinkos dalyvių sąrašas
	<i>Privatūs finansinių produktų teikėjai</i>
	Kreditų ir mokėjimų rinkos dalyviai
Kredito unijos, priklausančios LKU grupei	<p>Achemos kredito unija Akademinė kredito unija Alytaus kredito unija Anykščių kredito unija Aukštaitijos kredito unija Biržų kredito unija Druskininkų kredito unija Gyventojų ir smulkaus verslo kredito unija Grigiškių kredito unija Grinkiškio kredito unija Ignalinos kredito unija Kaišiadorių kredito unija Kauno arkivyskupijos kredito unija Kėdainių krašto kredito unija Klaipėdos kredito unija Kredito unija „Gargždų taupa“ Kredito unija „Germanto lobis“ Kredito unija „Giminėlė“ Kredito unija „Jonavos žemė“ Kredito unija „Kupiškėnų taupa“ Kredito unija „Prienų taupa“ Kredito unija „Šešiagrašis“ Kredito unija „Tikroji viltis“ Kredito unija „Vievio taupa“ Kredito unija „Zanavykų bankelis“ Kredito unija „Žemdirbio gerovė“ Kretingos kredito unija Mažeikių kredito unija Pakruojo ūkininkų kredito unija Pasvalio kredito unija Plungės kredito unija Radviliškio kredito unija Raseinių kredito unija Sedos kredito unija Šeimos kredito unija Šilutės kredito unija Širvintų kredito unija Tauragės kredito unija Trakų kredito unija Ukmergės ūkininkų kredito unija Utenos kredito unija</p>
Bankai, licencijuoti LR	<p>AB Citadele bankas AB DNB bankas Akcinė bendrovė Šiaulių bankas AB SEB bankas AB Swedbank UAB Medicinos bankas</p>
Sutelktinio finansavimo platformos operatoriai	<p>UAB „Bendras finansavimas“ UAB „Finansų bitė verslui“ UAB „Myriad capital“</p>

Tarpusavio skolinimo platformos operatoriai	UAB „Bendras finansavimas“ UAB "Neo Finance" UAB „Procentas“ UAB "Credit Consulting Services" UAB „Finansų bitė“ UAB „LSV Intergroup" UAB „Sutelktinis finansavimas“
Vertybinių popierių rinkos dalyviai	
Vertybinių popierių rinkos dalyviai	AB „Nasdaq Vilnius“
Alternatyvių finansinių instrumentų rinkos dalyviai	
Privataus ir rizikos kapitalo rinkos dalyviai	Nextury Ventures Contrarian Ventures Ltk Capital Lords LB Asset Management Livonia Partners BaltCap Private Equity Fund II LitCapital Verslo angelų fondas I Practica Venture Capital
Verslo akseleratoriai	StartupHighway „Startup.lt“ „Reach for Change“ „Socifaction“
Kiti alternatyvių finansavimo šaltinių rinkos dalyviai (mikro paskolų verslui bendrovės)	UAB Debitum fori (DEBIFO) UAB Įmoka lengvai (Credital) UAB Finansų bitė verslui (FinBeeVerslui) UAB Capitalia Finance (Capitalia)
Valstybės institucijos	
Valstybės institucijos	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas
ES institucijos	
ES institucijos	Europos investicijų bankas Europos investicijų fondas Europos Tarybos vystymo bankas Šiaurės investicijų bankas

2 Priedas. EIB finansuojami Lietuvos projektai

Data	Pavadinimas	Šalis ar teritorija	Sektorius	Būsena
2017-03-24	Šiaulių banko paskolos mažos ir vidutinės kapitalizacijos bendrovėms	Lietuva	Kredito linija	Patvirtinta
2016-10-24	BaltCap infrastruktūros fondas	Latvija Lietuva Estija ES šalys	Transportas Sveikata Energija	Pasirašyta
2016-10-21	Vidutinės kapitalizacijos paskolų programa Lenkijai ir Baltijos šalims	Estija Lietuva Lenkija Latvija	Kredito linija	Patvirtinta
2016-05-26	A14 Vilnius – Utena greitkelis	Lietuva	Transportas	Patvirtinta
2015-11-24	Lietuvos oro uostai	Lietuva	Transportas	Patvirtinta
2012-04-24	Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plėtra	Lietuva	Telekomunikacijos	Vertinama

3 Priedas. ŠIB suteiktų paskolų sąrašas

Projektas	Suma, mln. EUR	Data
Transeuropinių geležinkelio koridorių modernizacija	50	2015 m. gruodžio mėn.).
Magistralinio dujotiekio Klaipėda-Kuršėnai statybai	32	2015 m. rugpjūčio mėn.
Energetinio naudingumo didinimo ir renovacijos viešosios paskirties ir gyvenamuosiuose namuose projektams	100	2015 m. balandžio mėn.
Suskystintų gamtinių dujų terminalo statyba	34,8	2014 m. lapkričio mėn
LitPol Link jungties statymui	50	2014 m. rugpjūčio mėn
Europinės vežės geležinkelio statybai bei transeuropinio tinklo Rytų-Vakarų transporto koridoriaus atkarpoms modernizuoti	53	2014 m. liepos mėn.).
Vilniaus vakarinio aplinkkelio, Geležinio vilko gatvės statybai, Žirnių gatvės rekonstrukcijai ir kai kurių viešųjų pastatų renovacijai	16,8	2014 m. liepos mėn
Nacionalinių elektros jungčių rekonstravimui, siekiant pasirengti integracijai į Šiaurės ir Europos elektros rinkas	22	2013 m. rugsėjo mėn.
Transeuropinės geležinkelio vėžės „Rail Baltica“	114	2013 m. birželio mėn.
Klaipėdos jūrų uosto infrastruktūrai ir krantinėms plėtoti	44	2013 m. kovo mėn.
Vilniaus miesto savivaldybės investicijų programai finansuoti	8,5	2012 m. liepos mėn.
Lietuvos geležinkelių infrastruktūrai renovuoti	34	2012 m. birželio mėn.
Vilniaus miesto viešųjų pastatų renovacijai	9,6	2011 m. spalio mėn.
Infrastruktūrai ir viešajam transportui Vilniaus mieste plėtoti	20	2010 m. rugsėjo mėn.
Energijos vartojimo efektyvumo gerinimui iki 1990 m. Pastatytuose viešuosiuose ir gyvenamuosiuose pastatuose	100	2009 m. gruodžio mėn.
Geležinkelių koridoriams modernizuoti, kad geležinkelių infrastruktūra atitiktų Europos Sąjungos standartus	15	2009 m. birželio mėn
Infrastruktūrai ir viešajam transportui Vilniaus mieste plėtoti	20	2009 m. gegužės mėn.
Dumblo apdorojimo įrenginių modernizavimui Vilniuje	10	2008 m. gruodžio mėn.
AB Rytų skirstomiesiems tinklams elektros tiekimo tinklo Rytų Lietuvoje pagerinti	15	2008 m. rugsėjo mėn.
Kredito linija Šiaulių bankui, skirta smulkiajam ir vidutiniam verslui finansuoti	5,5	2007 m. rugsėjo mėn.

4 Priedas. Finansinių produktų rinkos tyrimo anketa

Finansinių priemonių pasiūlos ir paklausos Lietuvoje vertinimas

2017 m. rugpjūčio-spalio mėn.

LR Finansų ministerijos užsakymu UAB „VG CONSULT“ ekspertai atlieka Finansinių produktų Lietuvos rinkoje vertinimą, kurio metu bus parengtas finansinių produktų/priemonių, esančių Lietuvos rinkoje, žemėlapis.

Lietuvoje finansinių priemonių/produktų, finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų, pagalba yra siekiama padidinti energijos efektyvumą ir sudaryti sąlygas smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams gauti finansavimą. Finansinės priemonės įgyvendinamos teikiant paskolas, garantijas, investicijas į nuosavą kapitalą ar kvazinuosavą kapitalą arba kitokias rizikos pasidalijimo priemones. Siekiant užtikrinti ES struktūrinių fondų lėšomis sukurtų/numatomų kurti finansinių priemonių/produktų integralumą su kitais rinkoje veikiančiais instrumentais, taip pat siekiant nedubliuoti investicijų ir didinti jų efektyvumą, yra inicijuotas šis vertinimas.

Vertinimo rezultatus naudos už ES struktūrinių fondų lėšų planavimą, administravimą ir panaudojimą atsakingų Lietuvos institucijų atstovai.

Todėl maloniai prašome Jūsų dalyvauti apklausoje, kurios tikslas – įvertinti finansinių priemonių pasiūlos pakankamumą Lietuvoje.

0. RESPONDENTŲ DEMOGRAFINIAI KLAUSIMAI

1. Kokį sektorių atstovaujate: (pagal šį klausimą parinkti kitus anketos klausimus)
 - Privatus sektorius (P)⁶⁴
 - Viešasis sektorius (V)
2. Organizacijos juridinis statusas: (V&P)
 - Viešoji įstaiga
 - Valstybės įmonė
 - Asociacija
 - UAB
 - Individuali įmonė
 - Komandinė ūkinė bendrija KŪB
 - Daugiabučių ir privačių namų savininkų bendrija
 - Kita (įrašykite) _____
3. Veiklos sritis: (V&P)
 - Ugdymo įstaiga
 - Privačių namų savininkų bendrija
 - Daugiabučių bendrija
 - Kultūros įstaiga
 - Paslaugų sektoriaus įmonė
 - Gamybos sektoriaus įmonė
 - Kita (įrašykite) _____
4. Jūs atstovaujate verslą kuris yra: (P)
 - Kūrimo stadijoje (SEED phase)
 - Startuolio stadijoje (start up phase)
 - Augimo stadijoje (growth phase)
 - Brandi įmonė (mature phase)
 - Kita (įrašykite) _____
5. Jūsų atstovaujamas verslas veikia: (P)
 - Iki 1 metų
 - Nuo 2 iki 5 metų
 - Nuo 6 iki 10 metų
 - Daugiau nei 10 metų
 - Kita (įrašykite) _____
6. Jūs esate: (P&V)
 - Savininkas
 - Bendrasavininkas

⁶⁴ (P - klausimai skirti privačiam sektoriui)/(V-klausimai skirti viešajam sektoriui)/(V&P - abiem sektoriams) – kodai programavimui;

- Partneris
- Vadovas
- Padalinio vadovas
- Kita (įrašykite) _____

7. Atstovaujamos įmonės veiklos sektorius: (P)

- Paslaugų sektorius
- Gamybos sektorius
- Energetikos sektorius
- Žemės ūkio sektorius
- Viešasis sektorius
- Statybos sektorius
- Turizmo sektorius
- IT sektorius
- Prekyba
- Kita (įrašykite) _____

8. Pažymėkite miestą, kuriame įsikūrusi Jūsų organizacija _____ (P&V)

8. Kiek Jums yra svarbios **Verslo vystymo ir plėtros problemos**? (vertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai neaktualu, 5 – labai aktualu): (P)

Nr.	Verslo vystymo ir plėtros problemos	Visiškai neaktualu		Labai aktualu		
		1	2	3	4	5
1.	Finansinių lėšų stoka pradėdant verslą (verslo įkūrimo sąnaudos)	1	2	3	4	5
2.	Finansinių lėšų stoka verslo plėtrai (apyvartinių lėšų stoka)	1	2	3	4	5
3.	Investicijų pritraukimo problema (moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai)	1	2	3	4	5
4.	Darbuotojų (specialistų) pritraukimo ir išlaikymo problema	1	2	3	4	5
5.	Žinių stoka vystyti verslą	1	2	3	4	5
6.	Produkto kūrimo ir vystymo problemos	1	2	3	4	5
7.	Didelė konkurencija	1	2	3	4	5
8.	Dideli mokesčiai verslui	1	2	3	4	5
9.	Augančios personalo išlaikymo sąnaudos	1	2	3	4	5
10.	Mažas įmonės pelningumas	1	2	3	4	5
11.	Nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai	1	2	3	4	5
12.	Mokesčių nepastovumas didina verslo riziką	1	2	3	4	5
13.	Nepalankūs verslo įstatymai	1	2	3	4	5
14.	Trūksta informacijos apie verslo vystymo galimybes	1	2	3	4	5
15.	Kita (įrašykite) _____	1	2	3	4	5

9. Kokiais finansiniais produktais naudojotės ar ketinate pasinaudoti? (galimi keletas pasirinkimų) (P&V)

Eil. Nr.	Verslo skatinimo priemonė (institucija)	Naudojasi	Ketinu pasinaudoti
1.	Kredito limitas	☐	☐
2.	Kreditinė linija	☐	☐
3.	Overdraftas (sąskaitos kreditavimas)	☐	☐
4.	Lizingas	☐	☐
5.	Verslo angelų finansavimas	☐	☐
6.	Faktoringas	☐	☐
7.	Rizikos kapitalo finansavimas	☐	☐
8.	Verslą finansuoju iš privačių lėšų	☐	☐
9.	Sutelktinio finansavimas	☐	☐
10.	Tarpusavio skolinimosi platformos (paskola)	☐	☐

11.	Paskola naujoms / smulkioms įmonėms	☐	☐
12.	Investicinė paskola	☐	☐
13.	Lengvatinė paskola	☐	☐
14.	Pasidalintos rizikos paskola	☐	☐
15.	Paskola apyvartiniam kapitalui	☐	☐
16.	ES parama (negražintina subsidija)	☐	☐
17.	Portfelinė garantijos	☐	☐
18.	Individuali garantija	☐	☐
19.	Eksporto draudimas	☐	☐
20.	Prekinis draudimas	☐	☐
21.	Kita (įrašykite)_____	☐	☐

10. Bendrai įvertinkite, kurie veiksniai **lemia jūsų finansinių produktų pasirinkimą?** (vertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai neaktualu, 5 – labai aktualu): (V&P)

Nr.	Veiksniai	Visiškai nesutinku			Labai sutinku		
		1	2	3	4	5	
1.	Palankios grąžinimo sąlygos	1	2	3	4	5	
2.	Nereikalauja užstato	1	2	3	4	5	
3.	Mažos palūkanos	1	2	3	4	5	
4.	Mažas sutarties administravimo mokestis	1	2	3	4	5	
5.	Malonus klientų aptarnavimas	1	2	3	4	5	
6.	Išsami informacija apie teikiamą produktą	1	2	3	4	5	
7.	Greitas produkto suteikimas	1	2	3	4	5	
8.	Nesudėtingas paraiškos ir dokumentų pateikimas	1	2	3	4	5	
9.	Nėra apribojimo lėšų panaudojimui	1	2	3	4	5	
10.	Nesudėtingas administravimas	1	2	3	4	5	
11.	Kita (įrašykite)_____	1	2	3	4	5	

11. Kaip bendrai vertinate **VERSLO skatinimo priemonės Lietuvoje** paslaugas Jūsų gyvenamojoje vietovėje (skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – labai nepatenkintas, 5 – labai patenkintas): (P)

Labai nepatenkintas			Labai patenkintas		
1	2	3	4	5	???

12. Kaip bendrai vertinate **finansinių šaltinių prieinamumą** Lietuvoje (skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – labai nepatenkintas, 5 – labai patenkintas): (V&P)

Labai nepatenkintas			Labai patenkintas		
1	2	3	4	5	???

13. Kur kreipėtės dėl **finansinių produktų suteikimo?** (V&P)

Eil. Nr.	Verslo finansavimo institucija	Pažymėkite tinkamą atsakymą
1.	Europos Sąjungos struktūriniai fondai	☐
2.	Investicijų ir verslo garantijos (INVEGA)	☐
3.	Verslui finansinės paramos pasiskolinau iš draugų	☐
4.	Savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai	☐
5.	Užimtumo fondas	☐
6.	Vietinių užimtumo iniciatyvų skatinimas	☐
7.	Privataus ir Rizikos kapitalo įmonės	☐
8.	Verslo angelų fondas	☐
9.	Verslą finansuoju iš savų lėšų	☐
10.	Bankai	☐
11.	Kredito unijos	☐
12.	Sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimosi platformos	☐

13.	Žemės ūkio garantijų fondas	☐
14.	Mikrokredito įmonės	☐
15.	Draudimo bendrovės	☐
16.	Kita (įrašykite)_____	☐

14. Kaip įvertintumėte pasinaudotos verslo finansavimo priemonės poveikį Jūsų įmonei (skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – Visiškai nesutinku, 5 – Labai sutinku): (P)

Nr.	Finansinės priemonės poveikis įmonei	Visiškai nesutinku			Labai sutinku		
		1	2	3	4	5	
1.	Situacija nepasikeitė	1	2	3	4	5	
2.	Situacija pablogėjo	1	2	3	4	5	
3.	Ženkliai pagerėjo įmonės finansinė situacija	1	2	3	4	5	
4.	Darbuotojų skaičius išaugo	1	2	3	4	5	
5.	Išsiplėtė klientų ratas	1	2	3	4	5	
6.	Daugiau eksportuojama produktų	1	2	3	4	5	
7.	Pagerėjo įmonės kreditingumas	1	2	3	4	5	
8.	Pagerėjo įmonės situacija rinkoje	1	2	3	4	5	
9.	Pagerėjo įmonės teikiamų produktų kokybė	1	2	3	4	5	
10.	Pagerėjo įmonės reputacija	1	2	3	4	5	
11.	Išaugo įmonės vertė	1	2	3	4	5	
12.	Kita (įrašykite)_____	1	2	3	4	5	

15. Kaip įvertintumėte pasinaudotos finansavimo priemonės poveikį Jūsų organizacijai (skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – Visiškai nesutinku, 5 – Labai sutinku): (V)

Nr.	Finansinės priemonės poveikis organizacijai	Visiškai nesutinku			Labai sutinku		
		1	2	3	4	5	
1.	Sutaupė energijos išlaidas	1	2	3	4	5	
2.	Pagerėjo energetinis efektyvumas	1	2	3	4	5	
3.	Padidėjo vietovės (aplinkos) patrauklumas	1	2	3	4	5	
4.	Pagerėjo teikiamų paslaugų kokybė	1	2	3	4	5	
5.	Pagerėjo įmonės reputacija	1	2	3	4	5	
6.	Pagerėjo visuomenės požiūris	1	2	3	4	5	
7.	Kita (įrašykite)_____	1	2	3	4	5	

Dėkojame už Jūsų atsakymus!

